

MERCURIUS 2015–2016–2017

Országos Széchényi Könyvtár

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

MERCURIUS 2015–2016–2017

Országos Széchényi Könyvtár

BIBLIOTHECA NATIONALIS HUNGARIAE

MERCURIUS 2015–2016–2017

Felelős szerkesztő: **BOKA LÁSZLÓ**

Szerkesztette: **DEDE FRANCISKA**

Munkatársak: **BUDAI-KIRÁLY TÍMEA, HERENDI LÁSZLÓ**

Tördelés: **VINCZE JUDIT**

Cím és elérhetőség:
Országos Széchényi Könyvtár
1014 Budapest, Szent György tér 4–5–6.

<http://www.oszk.hu>
<http://www.oszk.hu/konyvkiado>

telefon: (+36-1) 22 43 700
fax: (+36-1) 20 20 804

Megrendelhető:
kiadvanytar@oszk.hu
telefon: (+36-1) 22 43 878
fax: (36-1) 22 43 744

Borító 1: Biró Mihály: *Katonáink fegyverrel, polgáraink pénzzel verik vissza a támadást.*

Jegyezzünk Hadikölcsönt – grafikai plakát (OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár)

Borító 2: Calvinus János (1509–1564): *Az keresztyeni religiora es igaz hitre valo tanitas* (OSZK Régi Nyomtatványok Tára)

Borító 3: *Hyppolit, a lakáj* – filmplakát (OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtár)

Borító 4: *Arany János hátrahagyott iratai és levelezése I–IV.* (OSZK Törzsgyűjtemény)

© Országos Széchényi Könyvtár
© Fotók: **KARASZ LAJOS, TÓTH PÉTER**

Az Országos Széchényi Könyvtár fenntartója az

EMBERI ERŐFORRÁSOK
MINISZTERIUMA

Megjelenik évente, indulási év 2002.

A kiadásért felel az Országos Széchényi Könyvtár főigazgatója

Nyomta és kötötte a Nalors Nyomda

Felelős vezető: **SZABÓ GÁBOR**

ISSN 1589-4738

TARTALOM

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ	7
EMLÉKÉVEK, ÉVFORDULÓK	
PROPAGANDA AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN – kutatási projekt, kiállítás, konferencia, könyvkiadás, kísérőrendezvények	9
AZ 1956-OS EMLÉKÉV	
Az 1956-os emlékévként az OSZK 1956-os Intézet – Oral History Archívumban.....	14
Magyar október. Online térben az 1956-os forradalom	14
SZENT MÁRTON-EMLÉKÉV	
A Szent Márton-emlékévről és az Ernst-kódex faksimile kiadásáról.....	16
ARANY JÁNOS-EMLÉKÉV	
Kiállítás, kísérőrendezvények, könyvkiadási és restaurálási program, intézményi együttműködések.....	18
Arany-„külpolitika”, restaurálási program és konzorciális együttműködések	21
„Te aranyok Aranya!” – Arany János-szavaloverseny	21
REFORMÁCIÓ 500	
A reformáció 500 éves évfordulója az OSZK-ban	24
ÉVFORDULÓS KIÁLLÍTÁSOK ÉS KAMARATÁRLATOK	
„Mert szemben ülsz velem...” – 110 éve született Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra	26
Adj nekem egy Bírót! – Bíró László-emlékkiállítás	
2015. november 12. – 2016. február 6.	27
„Emlékek életemből” – Kiállítás Goldmark Károly halálának centenáriumán	29
„Kincseink a nemzetnek szánta” – 150 éve született Todoreszku Gyula.....	30
„Nincs talán még elfeledve a dal” – Kiállítás Tompa Mihály születésének 200. évfordulója alkalmából.....	31
KIEMELT TÁRLATOK, RENDEZVÉNYEK, HÁTTÉRMUNKÁK	
„Fekete-fehér kincseink színes hírnökei” – A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944.....	34
Filmplakátok újratöltve	38
A bőség zavara – Kamarakiállítás a Plakát- és Kisnyomtatványtár kincseiből	
2016. október 24. – 2018. február 3.	40
Magyarok a Kaukázusban	40
Zichy megrajzolt hősei.....	43
Könyvtár IV–VI. évad	45
Orientalisták az OSZK-ban – Egy új hagyomány születése a könyvtárban.....	50
AZ OSZK KÖNYVKIADÓ	
Hagyomány és megújulás.....	51
A Home of Arts and Muses: The Library of King Matthias	
Corvinus – workshop és kiállítás a Milánói Világkiállítás Magyar Pavilonjában	52
Az Országos Széchényi Könyvtár részvétele a 2015–2017. években megrendezett könyves szakmai rendezvényeken	53

**KONFERENCIÁK, TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKOK,
KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉSEK**

Husz János és a huszitizmus szerepe a magyarországi művelődésben	56
Tudományos gazda(g)ságunk	56
Kerekasztal-beszélgetések a régi könyvekről az OSZK-ban	59
Mi is az a FITA?	59

NYÍLT NAPOK, EMLÉKNAPOK

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA

Múzeumok Éjszakája 2015	60
Múzeumok Éjszakája 2016	62
Aranyalap, az értékőrző OSZK – Múzeumok Éjszakája 2017	64

KUTATÓK ÉJSZAKÁJA

Kutatók Éjszakája 2015	66
Kutatók Éjszakája 2016	67
Kutatók Éjszakája 2017	69

SZÉCHÉNYI FERENC-EMLÉKNAP – 2015, 2016, 2017.....	71
---	----

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NAPJAI 2016 – Metamorfózis és szimbiózis.....	73
--	----

MÚLT ÉS JÖVŐ

15 ÉV A TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN

A Könyvtári Intézet határon túli könyvtári szakemberek számára szervezett továbbképzései(2002–2017)	74
Új trendek, remények – a kihívások özönében	78

NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINK

Nemzetközi kapcsolatok, együttműködések, szervezeti tagságok.....	81
2017 – A keleti kapcsolatok éve	85
Az OSZK képviselote külföldön. Fontosabb utak és projektek: 2016–2017.....	88

ZIRCEN TÖRTÉNT.....	90
---------------------	----

PERSZONÁLIA	93
-------------------	----

SZERKESZTŐI ELŐSZÓ

Az Országos Széchényi Könyvtár hírnökének, Mercuriusának összevont számát tartja kezében a tisztelt Olvasó! Rendhagyó e szám nem pusztán amiatt, mert 2002-es indulása óta az intézményi évkönyv történetében még nem került sor ilyenre, hanem azért is, mert az OSZK mérlege (a kollégák leterheltsége és az összetett, egyre bővülő, viszont igen szűkös határidejű feladatok fényében) a külső szem számára olykor kettős, ambivalens képet mutathat. Míg a 21. századi elvárások, a digitalizálási stratégia és az intézmény hosszú távú informatikai fejlesztése a történelmi léptékű kihíváson túl intézményközi együttműködések, jól megfontolt alapozó lépések megtételét jelenti, mindez hatalmas terheket, strukturált szemléletváltást, új és újabb feladatokat is ró(tt) a munkaközösség egészére. Mindeközben az utóbbi években folyamatosan nyitott maradt a könyvtár Budavári Palotából történő elköltözésének a kérdése, költségvetésünk viszont nominálisan az előző évekhez képest is csökkent, olyannyira, hogy a szakmai feladatok maradéktalan ellátására sem volt mindig elegendő. 2016 nyarán kormányhatározat rögzítette, hogy a könyvtár nem költözik új épületbe, hanem eddigi helyén folytathatja majd működését, az egykori Palotaépület (részben elkezdett, részben tervezési fázisban lévő) rekonstrukciós munkái ugyanakkor semmilyen konkrétumot nem szolgáltatott arra nézve, hogy ez milyen módon megy, mehet majd végbe. Rajtunk kívülálló okok miatt elmaradt az F épületet és annak infrastruktúráját célzó rekonstrukciós elképzeléseknek, az ún. Hauszmann-tervnek, illetve a 2016 novemberétől elfogadott OKR nagyprojekt¹ által meghatározott, a teljes ágazatot érintő stratégiai célokból következő feladatoknak az összehangolása. Ilyen körülmények között is, a nemzeti könyvtár legjobb tudása és legnemesebb hagyományai szerint igyekezett megfelelni az elvárásoknak és összetett feladatköreinek.

A 2016 legvégétől elindult OKR-projekt eddigi háttér munkáinak gyümölcsei hosszabb távon lesznek csak láthatóak, annak (rész)eredményeiről – reményeink szerint – következő számunkban számolhatunk majd

be, annál több pozitívumot mutathatunk fel viszont már most is egyéb területekről, válogatva az előző évek szintén hangsúlyos feladataiból. Az utóbbi három évet ilyen szemmel összegzi kiadványunk. A vezető európai közgyűjteményekre (nem csupán könyvtárakra, de múzeumokra és levéltárakra, részben más kulturális intézményekre) az elmúlt évtizedben amúgy is jellemző a táguló szemlélet, a korábbi intézményi/műfaji határok szükségszerű halványodása, melyet az őrzött kincsek minél szélesebb spektrumú bemutatása, hozzáférhetővé tétele, tudományos igényű feltárása és digitalizálása, vagyis a kor információs igényeinek megfelelő elvárások mozdítottak el az ún. hibrid-intézményi lét irányába. A kulturális örökség és közvagyon kérdésével foglalkozó antropológiai kutatások pedig eleve igazolták, hogy az új évezred első évtizedének végére ezen intézmények már nem pusztán tárgyak, dokumentumok gyűjtésével, mintsem elsődlegesen azok interpretálásával is foglalkoztak, így ezen (nemzeti, vezető) gyűjtemények nem semleges terekként, hanem párbeszéd, rangos események, kísérő előadások, konferenciák, s egyéb közösségépítő rendezvények egybefüggő láncolatoként mutatkozhatnak meg sikeresen. Az OSZK alapításától fogva tulajdonképpen ilyen gyűjtemény, mely a klasszikus könyvtári funkciói mellett rangos kutatóintézetként, múzeumként, és az utóbbi negyed században lokációjánál fogva is kulturális agora-térként, valamint hangsúlyosan könyvkiadóként is hallatta hangját. Mindezen feladatai összetett arculatot biztosítanak ma is az intézménynek, s erősítik annak kiemelt kulturális-tudományos mivoltát, miközben egyszerre felelnek meg a nagyobb felhasználói/látogatói számot és a bevételi-kötelezettséget előíró fenntartói irányoknak. Az e téren elért eredmények itt közölt spektruma jól kiolvasható e képes beszámolókból. A korábbi lapszámok struktúrájához igazodva emlékekről (és az évfordulós események köré szervezett kísérő rendezvényekről, rangos konferenciákról és jelentős kiadványokról), továbbá hazai és külföldi, in-

¹ Az OKR-projekt az OSZK hosszútávú informatikai fejlesztését, ugyanakkor az Országos Könyvtári Platform révén a hazai könyvtáros rendszer egészének a stratégiai megújítását tűzte ki célul. A stratégiai tervezetet 2016. november 8-án kormányhatározat erősítette meg.

tézményközi együttműködésekről, a szokásos OSZK-s nyílt napokról, valamint más területekről, köztük a Könyvtári Intézet, az egyes különgyűjteményi Tárak, a Restauráló és Kötészeti Osztály egy-egy tevékenységéről, vagy éppen az OSZK Tudományos Igazgatóságának égisze alatt működő zirci Ciszterci Műemlékkönyvtár eseményeiről is tudósít e mostani, összevont lapszámunk, melyet Dede Franciska tudományos titkár szerkesztett.

Az Országos Széchényi Könyvtár immáron 215 esztendő múltja tekinthet vissza! E hosszú és eredményes történethez mérten számolva is (melyben sikerült a hazai írott kulturális emlékezet legfőbb őrhelyének és szolgáltatójának maradnia) komoly, léptékszerű változások előtt áll. Ennek ismeretében is jó olykor megállni, és összegzően kissé visszatekinteni, hogy lássuk: bőven van mire büszkének lennünk, van miből erőt merítenünk.

Boka László
felelős szerkesztő

EMLÉKÉVEK, ÉVFORDULÓK

2015

PROPAGANDA AZ ELSŐ VILÁGHÁBORÚBAN – KUTATÁSI PROJEKT, KIÁLLÍTÁS, KONFERENCIA, KÖNYVKIADÁS, KÍSÉRŐRENDEZVÉNYEK

Az utóbbi évek egyik legnagyobb múzeumi és tudományos vállalkozásának bizonyult a nemzeti könyvtár programjai közt a *Propaganda az első világháborúban* című rendezvénysorozat. A közel 600 m² alapterületen mintegy 200 kölcsönzött műtárgyra s természetesen az OSZK dokumentumkincseire építő kiállítás és annak kísérőrendezvényei azt az ívet kívánták bemutatni, körüljárni, ahogyan az első világhégés alatt a hátszág a kezdeti lelkesedéstől eljutott a végső kiábrándulásig.

A 2015 októberében megnyílt nagy sikerű tárlat az OSZK 5. és 6. emeletén valósult meg, tulajdonképpen „belakta” az intézmény legfontosabb kiállítótereit (Corvina-termek, Ars Librorum kiállítótér és Erekytér) és fél évig volt látogatható. (A kivitelezési munkákat a Stáb Stúdió végezte, Imre Olga vezetésével.) A kiállítást ez idő alatt bő 5000 látogató tekintette meg az eladott jegyek alapján, a számok ugyanakkor csak indikatívak, hiszen a tárlat egy jelentős szegmense ingyenesen is látogatható volt a könyvtárunkba beiratkozott olvasóinknak. A kiállítást számos további rendezvény kísérte, anyagából bilingvis katalógus, a kapcsolódó konferencián elhangzott előadásokból pedig önálló tanulmánykötet született.

Előzmények, kutatás

Az OSZK Tudományos Igazgatóságán már a centenáriumi évre készülve 2012-től elkezdjük szervezni a tárlatot, ezzel párhuzamosan folyt egy olyan összegző kutatás, amely az OSZK egykori I. világháborús gyűjteményét volt hivatott tételesen rekonstruálni. A nemzeti könyvtár egyedülálló jelentőségű első világháborús anyagot birtokol, a háború kitörésével egy időben ugyanis elrendelték minden háborús vonatkozású magyar és külföldi emlékgyűjtését, egy önálló tematikus világháborús gyűjteményt létrehozva. Az anyag méreteit jelzi, hogy 1922-

ben, a gyűjtés befejezésekor és a gyűjtemény felosztásakor az 176.751 könyvtári egységből állt. E gyűjtemény tételes rekonstruálását igyekeztünk megvalósítani, s az időközben a különböző gyűjteményekbe szétosztott anyagot bibliográfiai szinten leírva, egy kötetben felmutatni. Ennek eredményeképp láthatott napvilágot a Gondolat kiadóval közös Nemzeti Téka könyvsorozatunkban Szóts Zoltán Oszkár munkája: *Az Országos Széchényi Könyvtár egykori első világháborús gyűjteménye*, mely kötetet 2014 májusában többek közt a Múzeumok Majálisán is bemutattunk. A tárlatra egyrészt ebből a hihetetlenül gazdag és sokszínű gyűjteményből, másrészt abból az unikális plakát- és kisnyomatvány-együttesből válogattuk az OSZK saját anyagát, amely országos szinten is kuriózumnak számít. Mindezt társintézmények értékes relikviái egészítették bőségesen ki. A munka 2015 nyarára érett be, az Első Világháborús Centenáriumi Emlékbizottság anyagi támogatásával ekkortól kezdett épülni a kiállítás.

Kiállítás

Nem volt véletlen az 1914–1918-as világhégés centenáriumi kiállításának témaválasztása. Az első világháborúval köszöntött be a véres huszadik század az európai történelemben, ugyanakkor a modern 20. századi propagandának is mondhatni ez a „születési terepe”: a propaganda meglepően új és hatékony fegyvernek

bizonyult ugyanis e háborús esztendőkből, még akkor is, ha ez esetben nem egy központi, felülről irányított és erősen centralizált jelenségről, s a legkevésbé ennek változatlan formáiról kell beszélnünk 1914 és 1918 között. A tárlat éppen ezért a hazai belső lelkesítő propagandát, annak természetrajzát és alakulásrendjét vizsgálta több aspektusból. A propaganda – ahogyan Richard Alan Nelson megfogalmazta – „a szándékos meggyőzés szisztematikus formája, melynek célja meghatározott célközönség érzelmeinek, attitűdjeinek, véleményének és cselekedeteinek a befolyásolása”. Ezt egyoldalú üzenetek ellenőrzött továbbítása segítségével viszi mindenkor véghez, ugyanakkor a hadviselés társadalmi, háttér-támogatása, helyeslése, vagy éppen az ennek ellenálló értelmiségi attitűdök kapcsán kiállításként igyekeztünk mindvégig hangsúlyozni azt is, hogy az első világháborús propaganda Magyarországon csak egy komplex társadalmi jelenségként vizsgálható! A mobilizációt, a cenzúra szerepét, valamint az értelmiség (s köztük az írók-művészek) fel-

adatvállalásait, esetleges ellenállási formáit tárlatunk hármasszempontból igyekezett mindvégig megvilágítani: a történész szemüvege mellett a művészettörténész és az irodalomtörténész hézagpótló vizsgálódásai is fontos helyet kaptak. A tárlat felkért főkurátora ifj. Bertényi Iván, a korszakkal foglalkozó történész volt, az ő munkáját segítette Szóts Zoltán Oszkár, a művészettörténeti vonalat Katona Anikó, az irodalom- és sajtótörténetit pedig Rózsa Zsuzsanna és e sorok írója képviselte.

2015 őszén, a megnyitón több szakmai meghívott mellett részt vett Pröhle Gergely nemzetközi és európai uniós ügyekért felelős helyettes államtitkár is, aki ünnepélyes keretek között nyitotta meg kiállításunkat, majd Fesztbaum Béla színművész fellépése után vendégeink birtokba vehették a kiállítási tereket. A kiállítás nyitvatartási ideje alatt számos múzeumpedagógiai foglalkozásra került sor, melyek elsősorban a gimnazista fiatalok körében zajlottak nagy sikerrel. Tudatosan

olyan ajándéktárgyakat is legyártattunk, melyek nem csupán az érdeklődőknek, de a legifjabb nemzedékeknek és a nagyszámú turistának is érdekesek lehetnek. A kiállítás minden felirata eleve kétnyelvű volt, hiszen nemcsak magunknak, de a Budavárban megforduló külföldi turistáknak is értékes és tartalmas látnivalót akartunk nyújtani. A záró ünnepségen, 2016 tavaszán, egy, a kiállítás konzekvenciáit bemutató szakmai kerakasztal-beszélgetésre és a kiállítás bilingvis (magyar

és angol) katalógusának a bemutatójára került sor. A rendezvényen a kurátorok mellett Filep Tamás Gusztáv eszmetörténész és Zeidler Miklós történész vett részt. A közel 400 oldalon, három nagytanulmánnyal, további 24 tematikus blokkal, színes, keménytáblás kötésben megjelent katalógus (szerkesztette Boka László és ifj. Bertényi Iván) azóta Antall József Emlékdíjat is nyert a Szép Magyar Könyv 2016 versenyen (a kötet kivitelezése, a grafika és a tördelés Vincze Judit munkáját dicséri).

Kísérőrendezvények

2016 januárjában kétnapos, rangos interdiszciplináris konferenciát is szerveztünk *Propaganda – történelem, művészet és média az első világháborúban* címmel, 34 felkért tudományos előadóval, köztük két plenáris előadással (Romsics Ignác és Buzinkay Géza révén). A három szekcióban megszervezett konferenciát Gróh Gáspár, a Köztársasági Elnöki Hivatal Társadalmi Kapcsolatok Igazgatóságának vezetője nyitotta meg.

A konferencia szerkesztett, válogatott anyaga 2016 őszén egy igényes tanulmánykötetben jelent meg az OSZK Kiadó révén.

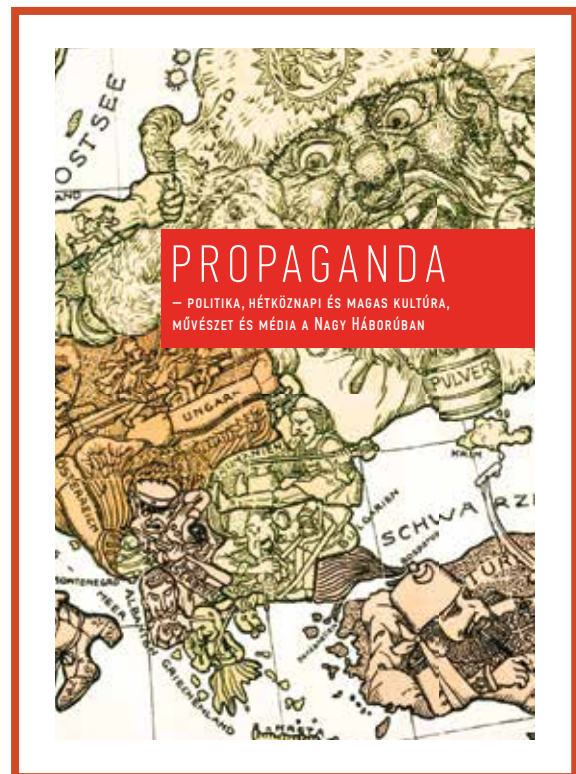
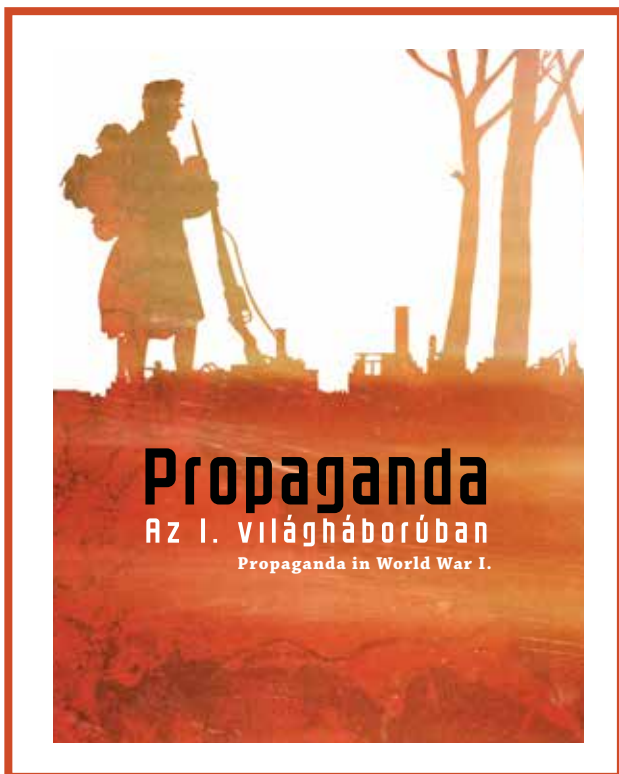
Minthogy a kiállítás tudatosan az ún. „belső” propagandára összpontosított, s a hátszágbeli mindennapi élet legkülönbözőbb szegmenseit vizsgálta, az OSZK Térképtárában egy kísérő kamarakiállítást is szerveztünk, mely már az ún. „külső” propagandát helyezte elsődlegesen fókuszpontba. Azt ti., hogy a hadban álló felek milyen propagandaelvekkel dolgoztak, s magukról milyen képet igyekeztek festeni. A tárlat ennek megfelelően politikai témájú térképeket, karikatúra-térképeket, szórólapokat és plakátokat vonultatott fel. A térképeket ugyanis a háború alatt nem csupán az egyre növekvő számú és kiterjedésű frontvonalak ábrázolására, hanem az ellenség kifigurázására, vagy épp a gazdasági hegemonia, a világbirodalmi törekvések érzékeltetésére is „hasznosították”. A brit, francia, német, amerikai propagandisztikus térképek jól mutatták, hogy milyen szlogeneket, allegóriákat, valós vagy kitalált történeteket használtak fel a szembenálló felek saját hátszágukon túl a semleges államok megnyerésére.

Az OSZK-ban zajló „propaganda-sorozat” – ahogyan egyes sajtótermékekben írták rólunk – kiterjedt a tel-

jes 20. század átfogó vizsgálatára is! További pályázati forrásoknak, főként NKA-támogatásnak köszönhetően számos, ún. kísérőprogramot szerveztünk: folytatódott a havonta jelentkező irodalmi-kulturális programsorozatunk a KönyvTÁrlat V. évada, melynek központi tematikája a *Propaganda a 20. században* lett. A projekt egyes elemeit élénk sajtóérdeklődés kísérte. Tudósítások egész sora készült, élő TV-műsorok, bejelentkezések, riportok zajlottak, hazai és külföldi televíziós, illetve rádióműsorok foglalkoztak a programokkal, rangos napi- és hetilapok vitték jóhírét. Fontosnak tartottuk, hogy vidéken is bemutassuk a kiállításban körüljárt komplex tematikát, így már a bontást követő héten a tárlat több eleme is látható volt a Magyar Nemzeti Múzeummal közösen szervezett *Többes számban* című vándorkiállításon, mely először 2016. április 14-én Székesfehérváron nyílt meg. A vándortárlat 2017 folyamán is folytatódott.

A központi kiállítással kapcsolatos további részletekért lásd: http://nemzetikonyvtar.blog.hu/2015/10/17/a_lelkesedestol_a_kiabrandulasig_az_elo_vilaghaboru_propagandaja

Boka László
boka.at.oszk.hu

Az 1956-os emlékév az OSZK 1956-os Intézet – Oral History Archívumban

A magyar forradalom és szabadságharc 60. évfordulójára az Osztály több nagyobb projekttel készült. Ezek közül az első az 1956-os Intézet Alapítvány és az egri Eszterházy Károly Egyetem közös rendezésében megvalósult jubileumi konferencia volt, amelyre 2016. szeptember 8–10-én került sor. *1956 és a szocializmus – válság és újragondolás* címmel három napon át több mint 240 történész, szociológus, politológus és más társadalomtudós vitakozott hatvannál több szekcióban. A másik projekt eredménye, a *BBC History* című képes történelmi magazin különszáma *A magyar október* címmel szeptember végén jelent meg. A csaknem 150 oldalas, gazdagon illusztrált, DVD melléklettel ellátott kiadvány önálló kötetként is megjelent. Huszonöt cikkét egy kivétellel (Peter Unwin volt budapesti angol nagykövetség emlékiratainak részlete) az osztály munkatársai írták, ahogyan a szövegek és képek szerkesztői is közülük kerültek ki.

Az évfordulóra ezen kívül az 1956-os Intézet munkatársai hetvennél több publikációt jelentettek meg. Közöttük nyolc önálló kötetet, amelyből Eörsi László egyedül ötöt jegyzett (*Köbánya 1956 – Fegyveres ellenállás a X. kerületben; A csepeli fegyveres ellenállás – 1956; Zugló 1956 – Fegyveres ellenállás a XIV. kerületben; „Rendkívüli idők, rendkívüli cselekmények” – Tóth Ilona és Mansfeld Péter története és mítosza; Pesti srácok az Erzsébetvárosban*). Tabajdi Gábornak a Jaffa Kiadónál megjelent sajátos történelmi útikalauza (*Budapest a szabadság napjaiban – 1956*) a főváros forradalmi mindennapjait ábrázolja. Rainer M. Jánosnak két összefoglalója látott napvilágot (*Az 1956-os magyar forradalom. Bevezetés, Osiris* illetve *Nagy Imre, Nagy Imre Alapítvány*), utóbbi a csaknem másfél évtizede megjelent kiséletrajz bővített és javított kiadása.

Az Osztály munkatársai ötvennél több tudományos konferencián adtak elő, ebből idegen nyelvű, illetve külföldi szimpóziumon tizenhatszor. Harminc, az évfordulóra szervezett különféle emlékező rendezvényen működtek közre előadóként. Huszonöt kisebb-nagyobb

kiállításához nyújtottak szakértői segítséget, így a Tata-bányai Múzeum, a Magyar Írószövetség, a DUE–Bécsi Magyar Nagykövetség kiállítása, a Monori Vigadó Kulturális Civil Egyesület, a Bartók Kamaraszínház és Művészetek Háza, a Nagykovácsi Civil Egyesület, az Eleven Emlékmű csoport, a Terror Háza a *Szabadságért és Függetlenségért* címmel létrehozott kültéri kiállításához és katalógusához, a Hadtörténelmi Intézet, az Országgyűlési Múzeum, a Budafoki Szomszédok piaca, a Pesti Srácok Emlékpark, Budapest VII. és VIII. kerületi Önkormányzata emlékévhöz kapcsolódó kiállításaihoz.

Rainer M. János
rainer.at.ella.hu

Magyar október. Online térben az 1956-os forradalom

2016-ban ünnepeltük az 1956-os forradalom 60. évfordulóját. A jeles alkalomra az Országos Széchényi Könyvtár két évvel korábban egy webes projektet indított a forradalom interaktív feldolgozására és hozzáférhetővé tételére. Két pilléren nyugszik a megvalósítás: a forradalom képi világát, mozgóképes és fotóanyagait egy térképen, beazonosított helyszíneken tekinthetjük meg, valamint meghallgathatjuk a Szabad Európa Rádió Magyar Osztályának forradalom alatt sugárzott műsorfolyamát, illetve olvashatjuk annak szó szerinti leiratát.

Az 1956-os forradalom idején több ezer fénykép és hosszabb-rövidebb filmrészlet készült. Ezek összegyűjtése, feldolgozása és publikálása eddig nem történt meg, egy jelentős részük még a témával foglalkozó szakértők számára is ismeretlen. A projekt létrejötté alapos kutatómunka eredménye, Varga János harminc éve foglalkozik a forradalom idején filmszalagra rögzített képek egybegyűjtésével, azonosításával. Az adatbázis teljességéhez a Magyar Nemzeti Filmarchívumban tárolt felvételek mellett a külföldi archívumokban őrzött anyagokat is fel kellett kutatni, haza kellett hozni, és ez a folyamat még nem ért véget.

Az összeállítás a magyar közgyűjteményi rendszer, a civil archívumok és a külföldi források összefogásával jött létre, de változatlanul számítunk még lappangó gyűjteményekre is. Az összegyűjtött vizuális anyagokat történészek által szakmailag felügyelt adatbázisban gyűjtöttük össze. Az azonosított helyszíneket (hogyan életszerűen követni tudjuk az eseményeket) GPS-koordinátákkal láttuk el, az érdeklődők így az egykori helyszínek mai megjelenéséhez jutnak el.

A Szabad Európa Rádió 1956-ban sugárzott hangdokumentumai 311 db 90 perces kazettán kerültek a gyűjteménybe 2001 őszén, és szinte teljes egészében tartalmazzák az 1956. október 22. és november 12. között elhangzott SZER-adásokat. Az OSZK digitalizálta és

feldolgozta a hanganyagot, írásban rögzítette az adásfolyamot, és azóta is folyik a közreműködők, szerkesztők azonosítása, valamint a szó szerinti szöveg lektorálása. A szabadon letölthető hanganyag és a hozzá tartozó leirat kiválóan alkalmas a forradalom eseményeinek pontos, időrendi felelevenítésére, illetve rekonstruálni képes azt az információs teret, ami a kor emberének gondolkodását, tetteit befolyásolta.

Major László, Lukács Bea

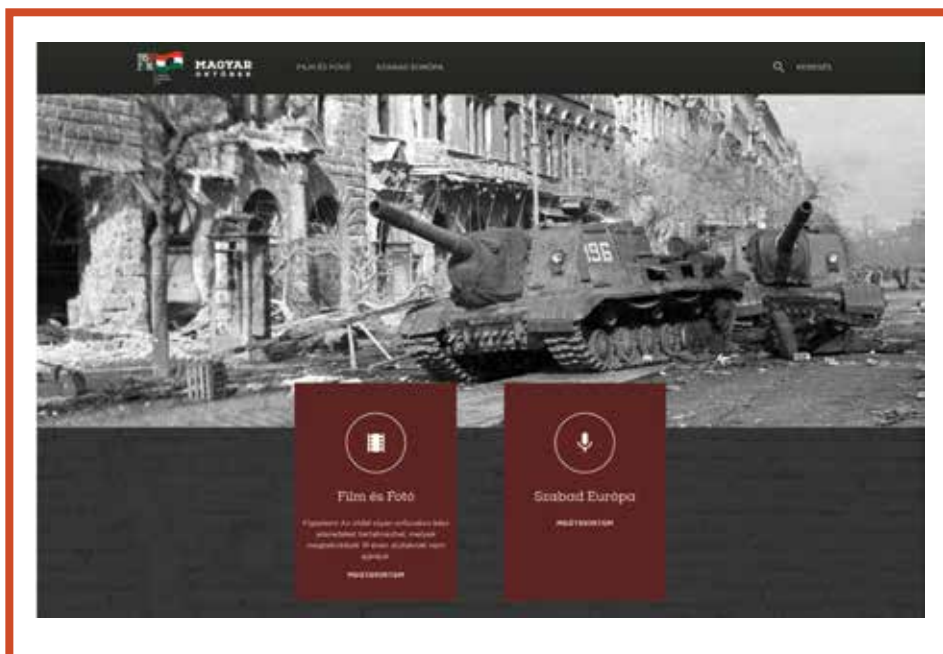
major.laszlo.at.oszk.hu, bealukacs.at.oszk.hu

A Szabad Európa Rádió stúdiója az 50-es években.
Gring-Mikecz Mária, bemondó

A Szabad Európa Rádió szerkesztősége az 50-es évek közepén.
Skultéty Csaba és László László, szerkesztők

www.magyaroktober.hu

SZENT MÁRTON-EMLÉKÉV

A Szent Márton-emlékévről és az Ernst-kódex faksimile kiadásáról

Szent Márton 316-ban született a pannóniai Savariában (ma Szombathely). Az európai jelentőségű késő antik szent születésének 1700. évfordulóját a magyar kormány emlékévként nyilvánította (2015. november 11. – 2016. november 11.). Az ünnepi események egyik központja természetesen a szülőváros, Szombathely volt, a másik Szent Márton hegye, közismert nevén Pannonhalma.

A bencés főapátságot Géza fejedelem alapította Szent Márton tiszteletére 996-ban, a helyi hagyomány szerint, amelyet Szent István *Nagyobb legendája* is megörökít, Szent Márton itt született. Míg korábban a védőszent kultuszát folyamatosan ápoló Pannonhalma és a híres szülőtere büszke Szombathely közt volt némi versengés, az emlékévként a két fő helyszínen zajló hitéleti, kulturális és tudományos események szorosan egymáshoz kapcsolódtak. Az együttműködést jól illusztrál-

ja a *Szent Márton és Pannónia: Kereszténység a római világ határán* című, különleges jelentőségű kiállítás, amelynek első fele a szombathelyi Iseumban, második fele pedig a Pannonhalmi Apátsági Múzeumban volt látható. A késő római Pannóniát és a kereszténység pannóniai terjedését páratlanul gazdag nemzetközi leletanyagon keresztül bemutató kiállítás katalógusa magyar és angol nyelven is hozzáférhető. Déri Balázs (ELTE) és Dejsics Konrád OSB *Martinus pauper et dives – Szent Márton öröksége* címen nagyszabású tudományos konferenciát rendeztek az ELTÉ-n és Pannonhalmán (2016. április 14–15.). A konferenciát a kar dékánja, Borhy László mellett Szent Márton utóda, a jelenlegi tours-i püspök, Bernard-Nicolas Aubertin és Várszegi Asztrik pannonhalmi főpát nyitották meg. A rendezők által szerkesztett konferenciakötet 2018 tavaszán jelenik meg. A konferenciához kapcsoló-

dóan két kiállítás nyílt a Pannonhalmi Főapátság könyvtárában Ásványi Ilona szervezésében, igényes katalógus-füzet kíséretében (*Szent Márton emlékezete*). Az első kiállítás, amelyet Boka László nyitott meg, egyetlen kódexből állt, az OSZK Cod. Lat. 431. jelzetű műkincséből, a Szent Márton-életrajzokat és a legkorábbi Szent István-legendákat tartalmazó *Ernst-kódex*ből. A második kiállítást, Szent Márton témájú 16–18. századi könyveket a könyvtár gyűjteményéből, Ásványi Ilona mutatta be.

Az *Ernst-kódex* faksimile kiadása volt a Szent Márton-év legfontosabb könyvészeti eseménye. A kódex Magyarországon, s nem kizárt, hogy Pannonhalmán készült a 12. század harmadik negyedében. Sulpicius Severus, Márton kortársa és követője a szem- és fültanú hitelességével írta meg több művében a szent püspök életét, s elevenítette meg a kortárs Galliát, adott hírt az egyiptomi remetéről, s számolt be Jeromos bibliafordító tevékenységéről Egyiptomban. A később *Martinellus* címen ismert életrajz-füzér kezdettől fogva a bencés szerzetesek fontos olvasmánya. Ebben a kódexben Szent István nagyobb és kisebb legendája is helyet kapott, aki patrónusa, és Imre herceggel együtt gyakori látogatója is volt a kolostornak. A kötet még a középkorban külföldre került, 1934-ben Ernst Lajos műgyűjtőtől vásárolta meg a Széchényi Könyvtár. Az igényes hasonmás kiadást a Pytheas Kiadó jelentette meg az OSZK és Pannonhalma

közös kiadásában, a kísérő tanulmánykötetet Déri Balázs szerkesztette.

A Szent Márton-év nagyszabású ünnepe keretében zárult Pannonhalmán 2016. november 11-én: a miseliturgiát Christoph Schönborn bíboros, Bécs érseke vezette. Egy tartalmas, lendületes dokumentumfilm foglalta össze az emlékév eseményeit, mely Pannonhalma számára a „közösségben élünk” jelszó jegyében zajlott. A záróaktus fontos momentumát a pannonthalmi együttműködésben megjelent könyvek bemutatása: az *Ernst-kódex* faksimile kiadását és Sulpicius Severus Szent Mártonról szóló műveinek ugyancsak frissen megjelent fordítását Déri Balázs és Szovák Kornél méltatta. 2017. április 25-én a Pannonthalmi Főapátság és az OSZK közös könyvbemutatót is rendezett a könyvtár dísztermében, amely az alkalomra zsúfolásig megtelt. Az *Ernst-kódex*ről a faksimilét kísérő tanulmánykötet szerzői, Déri Balázs,

Dejcsics Konrád OSB, Madas Edit, Szovák Kornél és Thoroczky Gábor beszélgettek, Kéring László és a Praetorius Kamarakórus tagjai pedig gregorián tételeket énekeltek Szent Márton püspök és Szent István király liturgiájából.

Madas Edit
madas.at.oszk.hu

2017

ARANY JÁNOS-EMLÉKÉV

A 2017-es évet, Arany János születésének kétszázadik évfordulóját az Országgyűlés és a Magyar Tudományos Akadémia Arany-émlékévvé nyilvánította, melyet március másodikán, a költő születésnapján nyitott meg Áder János köztársasági elnök Nagyszalontán. A nemzeti könyvtár Budapesten elsőként csatlakozott az emlékévhöz, többek közt, hogy bemutathassa gazdag Arany János-gyűjteményét a nagyközönségnek.

Kiállítás, kísérőrendezvények, könyvkiadási és restaurálási program, intézményi együttműködések

Az OSZK Kézirattárában őrzött Arany-dokumentumok legértékesebb darabja a család által 1899-ben, az akkor még a Nemzeti Múzeum részeként működő nemzeti könyvtár számára adományozott *Toldi-trilógia* kétfélbőröttes kötete, valamint a *Buda halála* kéziratgyűjtése. Az intézmény még a 20. század elején megvásárolt, számos, a költő baráti körébe és munkatársai közé tartozó kortárs (Gyulai Pál, Szász Károly, Egressy Gábor, Madách Imre) iratanyagában fennmaradt értékes kézirattal – pl. *A dalmok bújja*, *Híd-avatás*, *Vörös Rébék*, *Családi kör*, *Éjjeli párhaj* – egészíthette ki az adományozott műveket. Így a 2017. április végén, a köztársasági elnök úr által megnyitott kiállítás („*Más csak levelenként kapja a borostyánt*”. *Kincsek, kultusz, hatástörténet* – kurátorok Rózsafalvi Zsuzsanna és Borbély Mónika) valóban arra törekedhetett, hogy a központba helyezett *Toldi-trilógia* mellett és körül a teljes életutat átfogja, mely a szalontai gyermekévektől az akadémiai és margitszigeti évekéig ível. Közel kétszáz kézirat, több első és díszkiadás, egykorú fotó, számos grafika, festmény és szobor – köztük „Arany szobrásának”, Stróbl Alajosnak a munkái – mutatta be az életművet és recepcióját.

Különös hangsúlyt fektettünk a személyiség páratlan kettősségére, melyre a köztársasági elnök úr az emlékévet megnyitó beszédében is kitért: arra, hogy Arany a gyakorlati életben is emberfeletti energiával és precizitással tevékenykedett. A kiállított dokumentumok mutatják, hogy a hivatali munkáját szalontai aljegyzőként, tanárként, lapszerkesztőként, a Kisfaludy Társaság elnökeként, illetve akadémiai titoknokként ugyanazon alaposággal végezte, ahogyan a műveihez szükséges

forráskutatásokat is folytatta, melyből a nemzeti klasszicizmus legszebb művei születtek.

A bicentenáriumi kiállítás címe Petőfi Sándor 1847. február 4-én, a *Toldi* kéziratának elolvasását követően írott, Arany Jánosnak címzett és el is küldött versének egy sora, mely egyszerre utal az addig ismeretlen költőtárs művével szembeni respektusra és előlegezi a kultuszképződést is, melyre szintén fontos hangsúlyt fektettünk, miként ezt a tárlat alcíme is mutatja. E vers egyik tisztázati példánya is megtekinthető volt a tárlaton, ugyanis Petőfi Sándor öccse 1880-ban ránk hagyományozta a költő 1847-ben írott verseit tartalmazó feljegyzőkönyvét, mely megőrizte e költeményt is.

Fontosnak tartottuk felvillantani az életmű irodalmi és képzőművészeti recepcióját is tárlatunkon, bemutatva számos költőutódnak az életműhöz való viszonyulását, kapcsolódását, illetve társintézményekben található képzőművészeti alkotásokra alapozva kívántuk láthatóvá tenni a *Toldi* és a *Buda halála* inspiráló hatását.

Alig van költőnk, aki ne készített volna Arany-rájátszást: Ady Endre, Babits Mihály, Juhász Gyula, Kosztolányi Dezső, Reviczky Gyula, Tóth Árpád, Faludy György, Vas István, Márai Sándor emblemikus Arany-ódáiban és rájátszásokban élteti tovább az életművet. E művekből jól kitapintható az életműhöz való viszony: kinek „vastartaléka”, kinek „ezüsthídja”, kinek „aranyfedezete” a költő. Végezetül ez a szellemi kapocs, mely Szerb Antal szerint tőle és hozzá éppúgy elvezet, nyer új értelemet annak a közel 100 kortárs költőnek (miként Molnár Kriszina Rita fogalmazott: Arany DNS-láncát hordozó művésznek) az évfordulóra írott verseiben, melyek a kortárs lapok hasábjain és kötetekben is napvilágot láttak az emlékévhöz keretei között. Intézményünk külön felhívásban fordult a hazai és határon túli írószervezetekhez, hogy költőink

kéziratos formában is küldjenek verset, Arany-rájátszást vagy pastiche-t az OSZK-nak. A Történeti Interjúk Tára több kortárs költővel videointerjú is készített Arany meghatározó költészeti és fordítói hatásáról. Mind a beérkezett kéziratok, mind az interjúk a tárlat részeként megtekinthetők voltak.

*

A kiállítást az év során számos rendezvény kísérte. A könyvtár a Múzeumok Éjszakáján is kiemelt figyelmet szentelt az évfordulónak. A kurátori vezetéseken kívül ún. speciális tárlatvezetéseken vehetett részt a nagyközönség: Szörényi László és Boka László irodalomtörténészek, Molnár Krisztina Rita költőnő, végül pedig Gryllus Dániel beszélt a műtárgyakon, kéziratokon és első kiadásokon keresztül megelevenített Arany János-életműről és a költőhöz való viszonyáról. A napot a Gryllus Dániel által megzenésített *Családi kör* előadása éjfélkor zárta.

A nyári programokat követően *Őszi Aranylás* címmel öt alkalomból álló programsorozattal vártuk az érdeklődőket. Ennek nyitórendezvényeként szeptember 15-én az Örkény Színház társulata *Aranyozás* című estjének nyilvános főpróbáját tartotta könyvtárunkban, mely alkalommal – miként az előadás alcíme: *Költők Arany Jánosról* is sugallja – a kor- és pályatársaktól a jelenkori utódokig ívelő, Arany személyiségét, szellemiségét és életművét megidéző költemények hangzottak el. A programsorozat következő, szeptember 29-i napjával

együttal a Kutatók Éjszakája programhoz kapcsolódva, kinyitottuk a *Toldi-trilógiát* tartalmazó tárlónkat, és megmutattuk a kéziratgyűttest a maga teljes fizikai valóságában: egy előadás keretében a keletkezés és megjelenés körülményeiről, a kézirat sajátosságairól, Arany írásképéről, valamint a szövegtárba kerüléséről is szóltunk. Az október 13-i rendezvényünkön

a hatástörténeté volt a főszerep, hisz két olyan kortárs költő volt a vendégünk, akik saját versekkel emlékeztek meg a költőről a bicentenárium alkalmából: Parti Nagy Lajos exkluzív tárlatvezetést tartott Arany-kiállításunkon, Molnár Krisztina Rita a *Toldi* egyes sorainak átírására, azaz versfaragásra és szószövésekre hívta közönségünket. Az *Őszi Aranylás* október 27-i napján Stróbl Mátyás, Stróbl Alajos unokája a költőről készült szobrokról emlékezett meg jó néhány családi anekdotát, személyes emléket is megosztva a hallgatósággal. Az estet kolléganőnk, Sudár Annamária előadóművész „...mindannyiunk Atyja” – *Arany János tanár úr* című költészeti estje zárta.

A *KönyvTÁrlat* című, immáron hetedik évadját megelőző rendezvénysorozatunk októberi alkalmát is Aranyra szenteltük. Meghívott vendégünk, Nádasy Ádám költő, műfordító, egyetemi tanár Arany talán leghíresebb műfordításáról, Shakespeare *Szentivánéji álom* című vígjátéka átültetéséről beszélt, megosztva velünk ugyanennek a műnek az újrafordítása kapcsán megélt nyelvi és fordítói tapasztalatait. Az est második részében a Teatro Társulat versszínházi előadásában Arany életét a költő művein keresztül mutatta be.

Az őszi rendezvénysorozat 2017. november 25-én az Országos Arany-szavalóverseny döntőjével és az Arany János Családi Nap keretében meghirdetett múzeumpedagógiai és kézműves-foglalkozásokkal zárult.

A szavalóverseny fővédnöke Kányádi Sándor költő volt. A verseny és a köré épített családi nap, mely az alapítását tekintve napra pontosan 215 éves bibliotékában zajlott, rendkívüli népszerűségnek örvendett.

Mind rendezvényeinket, mind a kiállításunkat Andrási Erika múzeumpedagógus tematikus foglalkozásai kísérték, melyeken összességében közel 3000 diák és felnőtt vett részt.

Az Arany-emlékév eredetileg tervezett OSZK-beli záróeseménye a november végén megrendezett OSZK-konferencia, Tudományos Ülésszak lett volna, melynek idei tematikáját szintén a bicentenáriumhoz igazították a szervezők, ám a nagy sikerre való tekintettel a központi tárlat egészen év végéig nyitva tartott. A kísérő rendezvények közül az említett konferencia – melynek felkért plenáris előadói Dávidházi Péter, Szörényi László és Praznovszky Mihály voltak – nagy érdeklődés mellett zajlott. A neves irodalomtörténészek mellett könyvtárunkból tizenegy kolléga mutatta be az évfordulóhoz kapcsolódó kutatási eredményét, különös tekintettel Arany életművére, kortársaihoz fűződő kapcsolatára, megítélésére és kultuszára, színházi, zenei és képzőművészeti recepciójára.

*

Az OSZK Kiadó az emlékév során a rendezvényekhez kapcsolódva több értékes kiadványt is megjelentetett. A tárlat legfontosabb kiállított tárgyainak és dokumen-

tumainak hasonmás mappáját már a megnyitón kézbe vehették az érdeklődők, akárcsak az MTA Könyvtár és Információs Központtal és a Kossuth Kiadóval közösen kiadott Zichy Mihály illusztrálta Arany János-balladák faksimile kötetet. A kiállítással azonos című, közel 300 oldalas bilingvis (magyar és angol nyelvű) katalógus 2017 nyarára jelent meg. Már ezt megelőzően, az Ünnepi Könyvhétre időzítve látott napvilágot a *24 karát* című, a kortárs költőinktől beérkezett művekből válogató versantológia. Az OSZK, intézményi együttműködés keretében 2017 folyamán egy tanulmánykötetet is megjelentetett az Univeristas Kiadóval és az MTA Irodalomtudományi Intézetével társkiadásban („*Hazám tudósi, könyvet nagy nevének!*”).

A tervezett OSZK-s Arany-kiadványok 2018-ban is folytatódnak, többek közt a Kossuth Kiadóval közösen megjelentetett Petőfi és Arany levelezéskötettel, a Bibliotheca Scientiae et Artis sorozatunk 10. kötetével, mely az Arany-konferenciánk előadásainak válogatott, szerkesztett anyagát tartalmazza, s reményeink szerint egy újabb gyűjteményi katalógussal is, amely a Nagyszalontán található Arany-dokumentumokat, valamint a helyi Arany Művelődési Egyesület történetét tárja fel és adja majd közre.

Arany-„külpolitika”, restaurálási program és konzorciális együttműködések

Az ún. belső rendezvényeken és programokon túl a teljes Arany János-emlékév egyik legfontosabb szakmai eredménye, hogy a költő halálát követően Nagyszalontára került, illetve eredetileg is a szülővárosában maradt, mára azonban igen rossz állapotú unikális dokumentumok és kéziratok 2018-ban restauráláson eshetnek át, melyet az OSZK vállalt. A Tudományos Igazgatóság vezetésével 2017-ben több ízben jártak kinn kollégáink, hogy elvégezzék a hagyaték fotózását, kéziratári és restaurátori leírását, előkészítsék a kéziratok érkeztetését. Az Országos Széchényi Könyvtár és a Petőfi Irodalmi Múzeum együttműködésének keretében könyvtárunk restaurátorai végzik majd a papíralapú dokumentumok tisztítását, állományvédelmi megóvását, míg a PIM szakemberei a tárgyi és relikviaanyagot restaurálják. Az OSZK-ban zajló munka 2018 júniusában érhet véget, melyet követően az autográfok a renovált Csonka-torony mellett álló Arany-palotába kerülnek vissza, külön erre a célra gyártatott páncélszekrényekbe, a rólukkészített

ún. nemesmásolatok az OSZK Kézirattárában őrzött anyagok másolatával kiegészülve a megújuló, helyi állandó tárlatban kapnak helyet.

Az emlékév másik fontos hozadéka, hogy a legjelentősebb Arany-írásokat őrző intézmények (elsődlegesen az MTA KIK, az OSZK, az MTA Irodalomtudományi Intézete, Nagyszalonta, Nagykőrös és a PIM) 2017 folyamán együttműködési megállapodást írtak alá, amelynek értelmében 2018 júniusáig, a meghosszabbított emlékév zárásáig egy olyan központi portált (tudástárat) hoznak létre, amely Arany János összes kéziratát elérhetővé teszi az érdeklődők számára. A központi portál nem csupán a szépirodalmi s a magánjellegű, de minden más hivatali (jegyzői, MTA titkári, stb.) autográf Arany-írást a nagyközönség és a kutatók elé kíván tárni.

*

Mindezek fényében úgy érezzük, igen sikeresen, kiemelt módon vállaltunk részt az emlékévben. Mintegy hétezer látogató tekintette meg az áprilisban megnyílt és egészen 2017. december végéig megtekinthető kiállításunkat, és legalább másfélezer ember jött el az említett rendezvényeinkre, ami számszerűen is bizonyítja, hogy méltóképpen idéztük meg a költő életművét és őrizzük kultuszát. Számos reprográfiai és oktatási segédanyagot, emléktárgyat gyárttattunk, sikeres múzeumpedagógiai foglalkozások zajlottak, öt megjelent kiadványunk s újabb három készülő kötetünk mellett több tucat TV- és rádióinterjú idézte meg az Arany-oeuvre-t, és vitte híret az OSZK-nak mint közgyűjteménynek és kutatóintézetnek.

Rózsafalvi Zsuzsanna
rozsafa.at.oszk.hu

„Te aranyok Aranya!” – Arany János-szavalóverseny

A nemzeti könyvtár a kulturális emlékezet fenntartása, a tudományos kutatás, az ismeretterjesztés és számos egyéb tevékenysége mellett fontos feladatának tartja a közoktatás szereplőinek, a jövő olvasóinak és kutatóinak megszólítását is. Ezért – ahogyan korábban Lázár Ervin életművéhez kapcsolódóan (2006–2007), majd a *Nyugat* folyóirat 100. születésnapjára készülve (2007), később Hunyadi Mátyás tiszteletére a Reneszánsz Emlékevben (2008), legutóbb pedig Örkény István 100. születésnapja kapcsán (2012) – ismét diákoknak szóló

országos és a határon túli magyar területekre is átnyúló versenyt rendezett – ezúttal az Arany János-emlékévhöz kapcsolódóan.

A szavalóverseny címe – „*Te aranyok Aranya!*” – a Petőfi–Arany-levelezés 1847. március 31-én kelt Petőfi-levelének Arany Jánost megszólító formulája, a versenyt kísérő internetes és nyomdai megjelenések grafikai ihletője pedig az Aranyról 1847-ben készült és az OSZK Kézirattárában őrzött Petőfi-rajz, illetve az azon látható Arany János-alírást volt. Mottóként a verseny fővédnökévé is felkért Kányádi Sándor *Hiúság* című versét választottuk: „*lelkemre / többre / nem / vágyom / lenne / bár / egy / padom / lenn / az / Arany János / nevét / viselő / metróállomáson.*”

A verseny előmunkálatai 2016 nyarán kezdődtek, majd 2017 januárjában, *A magyar kultúra napjához* kapcsolódó sajtóreggeli – társkiíróinkkal, a Magyar-tanárok Egyesületével és a Magyar Olvasástársasággal együtt – hirdettük meg a háromszintes szavalóversenyt. A teljes kiírás 2017 márciusában jelent meg az OSZK intézményi honlapján az Arany-év aloldalrendszerének részeként.

A két korosztálynak – felső tagozatos (algimnázium) és középiskolás (főgimnázium, szakgimnázium és szakiskolák) diákoknak – szóló kiírás szerint minden versenyzőnek két-két, fejből mondott Arany-művel, illetve részlettel kellett készülnie. Az egyiket külön megadott listákból kellett kiválasztani, a másik, a szabadon választott mű, lehetett Arany János bármely műve, illetve

annak részlete. (A kisebbek a *Toldi* 12 énekéből kijelölt részletek közül választhattak, a nagyobbak pedig egy tíz versből összeállított listából – köztük olyan, ritkábban hallott költeményekből, mint az *Emlények*, a *Névnapi gondolatok* vagy a *Vigasztaló*.)

Minden iskola egy-egy diákot nevezhetett be a két korcsoportban 2017. október 9-ig. A területi elődöntők megszervezését hét intézmény – a Budai Ciszterci Szent Imre Gimnázium, a győri Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér Központi Könyvtár, a

miskolci II. Rákóczi Ferenc Megyei és Városi Könyvtár, a nyíregyházi Móricz Zsigmond Városi és Megyei Könyvtár, a pécsi Csorba Győző Könyvtár, a szegedi Somogyi Károly Városi és Megyei Könyvtár, a székesfehérvári Vörösmarty Mihály Könyvtár – vállalta az OSZK felkérésére és támogatásával.

A területi döntőkben több mint kétszázötven diák versenyzett, az országos döntőbe pedig – melyet november 25-én rendeztünk meg az OSZK-ban az Arany János Családi Nap keretében – 48 diák jutott. (A területi döntők több száz diákja egyszerre is jelzi, hogy a kiírás több ezer diák versmondót mozgatott meg országszerte és a határokon túl, hiszen számos iskola házi versenyeit követően nevezte be a győzteseket a területi döntőkbe.)

A döntő reggelén büfé fogadta a diákokat, a szülőket és a kísérőtanárokat, majd az ünnepélyes megnyitót következett. A köszöntő beszédet Szócs Géza költő, az Országos Könyvtári Kuratórium elnöke, a Magyar Pen Klub elnöke tartotta, majd elkezdődött a verseny, mely két helyszínen zajlott le. A felső tagozatosok zsűrijének elnöke Csöre Gábor Jászai Mari-díjas színművész, a középiskolás korcsoport zsűrielnöke pedig Csorba Csilla, az Arany János-émlékév múzeumi kurátora volt.

Az ünnepélyes eredményhirdetésen és díjkiosztó ünnepségen a két zsűri elnökének és tagjainak értékelő

szavait követően minden diák és felkészítő tanár ajándékokban részesülhetett, a különdíjak kiosztása után pedig mindkét korcsoport első három helyezettje nyári táborig meghívásokat, könyv- és CD-csomagokat és más értékes ajándékokat vehetett át. Az átadott ajándékok értéke – köszönhetően a nemzeti könyvtár által megszólított intézményeknek, alapítványoknak, kiadóknak, művészeknek és cukrászdáknak, valamint a töretlen szervezőmunkának – csaknem kétmillió forint volt. A díjazottak listája honlapunkon (<http://www.oszk.hu/arany-janos-szavaloverseny/donto>), a versfelvételek egy része pedig Youtube-csatornánkon tekinthető meg. (<http://bit.ly/aranyaszavaloverseny>)

Az *Arany János-émlékév 2017* alkalmából megrendezett szavalóverseny is igazolta meggyőződésünket: „A vers az, amit mondani kell.”¹

Sudár Annamária
sudara.at.oszk.hu

¹ *Valaki jár a fák hegyén. Kányádi Sándor egyberostált versei*, Budapest, Magyar Könyvklub, 1998, 6.

REFORMÁCIÓ 500

A reformáció 500 éves évfordulója az OSZK-ban

2017-ben emlékezett a világ a reformáció kezdetének 500. évfordulójára. Ez a nagyhatású szellemi mozgalom a könyvnyomtatásnak köszönhetően tudott a 16. században olyan gyorsan elterjedni.

Az OSZK állománya igen gazdag, reformációhoz kapcsolódó könyvanyagot őriz. Az első reformátorok – Luther Márton és Kálvin János – műveinek korabeli kiadásai, a következő századokban keletkezett fordításai és a tevékenységük hatására kibontakozó biblikus, teológiai és vallásos stb. irodalom egyaránt nagy számban van jelen a gyűjteményben. A hazai protestantizmushoz kapcsolódó kéziratos és nyomtatott művek is talán itt találhatóak meg a legnagyobb mennyiségben, hiszen az OSZK mint nemzeti könyvtár a

lehető legteljesebben köteles gyűjteni, feldolgozni és megőrizni a magyar nyelvű, továbbá a Magyarországon megjelent, illetve a magyarországi szerzőtől származó dokumentumokat.

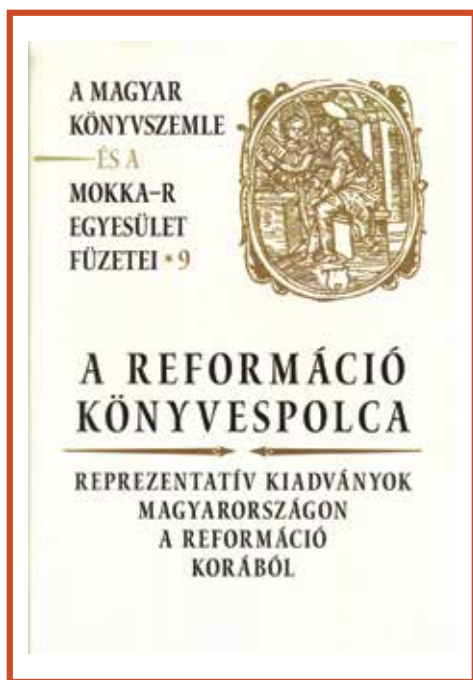
Nem csoda, hogy az országsszerte megrendezett reformációs kiállítások szép számban kölcsönöztek az OSZK-tól. Legtöbbet – majd' kétszázat a Magyar Nemzeti Múzeumban rendezett nagyszabású *Ige-Idők* című kiállításon csodálhattak meg a látogatók Heltai János gondos kurátori munkájának köszönhetően. Mivel az OSZK ennek az országos kiállításnak a megvalósításában mint társrendező vett részt, önálló reformációs kiállítást nem rendezett.

Rendezett viszont könyvtörténeti konferenciát 2017. október 16-án *A reformáció könyvespolca. Reprezentatív kiadványok Magyarországon a reformáció korából* címmel. A nagy sikerű és népes közönség előtt lezajlott

tanácskozáson az előadók olyan, a reformáció korában keletkezett fontos nyomtatványokat és kéziratokat mutattak be, amelyeknek kiadás-, könyv-, nyomda-, kötetstörténeti vagy tartalmi szempontból szimbolikus vagy reprezentatív szerepük volt a magyarországi és európai reformáció történetében. Ilyenek elsősorban a reformátorok: Luther Márton és Kálvin János egyházi és világi gyűjteményeinkben őrzött művei, az egyes főúri családok (pl. a Rákócziak, a Thurzók, Ráday Pál stb.) mecénási szerepével készült reprezentatív kiadványok, a legjelentősebb zsoltairos- és énekeskönyvek, prédikációs kötetek, elmélkedő- és imádságoskönyvek, katekizmusok, hitvallások.

A konferencia előadói az OSZK kutatói mellett a reformáció századában alapított nagy múltú hazai gyűjtemények kora újkorral foglalkozó tudományos munkatársai voltak. Rajtuk kívül előadást vállalt annak a Martinban lévő Szlovák Nemzeti Könyvtárnak a két munkatársa is, amely több régi történeti gyűjteményt egyesít magában, és képviseltette magát az Erdélyi Református Egyházkerület Központi Gyűjtőlevéltára is. Az előadások szerkesztett változatát az Argumentum Kiadó jelentette meg a Magyar Könyvszemle és a MOKKA-R Egyesület 9. füzeteként.

Az OSZK társrendezője volt továbbá annak a konferenciának, amelyet a Debreceni Egyetem Magyar Irodalom- és Kultúratudományi Intézete, valamint az MTA BTK Irodalomtudományi Intézetének Reneszánsz Osztálya, együttműködve az egyetemek régi

magyar irodalom tanszékeivel és a Refo 500 – Refo RC nemzetközi konzorciummal, 2017. május 18–20. rendezett Debrecenben *A reformáció emlékezete a kora újkori Magyarországon (Protestáns és katolikus értelmezések a 16–18. században)* címmel. A konferencián Heltai János és P. Vásárhelyi Judit adott elő.

Mindketten tanulmányt írtak abba a művelődéstörténeti bevezetőbe is, amelyet a Magyar Bibliatársulat Alapítvány Károli Gáspár *Újszövetség és a Zsoltárok Könyve* revideált kiadásának mai magyar helyesíráshoz igazított jubileumi szövegkiadása előtt jelentetett meg. E kiadvány külön érdekessége, hogy a bibliai szövegfordításokat Tótfalusi Kis Miklós betűivel szedték, és az említett bevezető illusztrációit az OSZK állományából válogatták.

Az emlékévként kitűnő alkalmat jelentett arra, hogy az OSZK a Balassi Kiadóval közösen hasonmás kiadásban megjelenesse a hazai reformáció egyik alapművét: a máig ismert és énekelt genfi zsoltairos Szenci Molnár Albert által készített magyar fordításának első kiadását, amelyhez rövid katekizmus is csatlakozik (*Psalterium Ungaricum. Kis katekizmus*. Herborn, 1607). Ennek a ritka nyomtatványnak a faksimilije a Ráday Könyvtár példánya alapján készült, kísérőtanulmányát P. Vásárhelyi Judit írta.

E kiadvány párja a reformáció százéves évfordulójának alkalmából Heidelbergben kiadott *Jubileus esztendei prédikáció*. Ezt Abraham Scultetus mondta el 1617-ben, és Szenci Molnár fordításában egy esztendővel később jelent meg (Oppenheim, 1618). A hasonmás az OSZK példánya alapján készült, kísérő tanulmányát Imre Mihály írta. Mindkét nyomtatvány a Balassi Kiadó *Bibliotheca Hungarica Antiqua* sorozatában jelent meg.

A reformáció évfordulója alkalmából adta ki az OSZK Varga Bernadett: „Hát én, Uram, mit szóljak te előtted?” *Keresztúri Bíró Pál és a Mennyei társalkodás* című könyvét is. Ebben a szerző Keresztúri Bírónak, I. Rákóczi György erdélyi fejedelem fiai nevelőjének, majd II. Rákóczi György fejedelem udvari prédikátorának a református elmélkedését elemzi. Tisztázza keletkezéstörténetét, számba veszi 18. századi kiadásait, sőt kritikai szövegkiadását is közreadja.

A bemutatott rendezvények és kiadványok mind a Reformáció 500 Emlékbizottság támogatásának köszönhetően valósulhattak meg.

P. Vásárhelyi Judit
pvj.at.oszk.hu

ÉVFORDULÓS KIÁLLÍTÁSOK ÉS KAMARATÁRLATOK

„Mert szemben ülsz velem...” – 110 éve született Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra

„Mert szemben ülsz velem...” címmel nyílt kiállítás 2015. szeptember 1-jén 15 órai kezdettel az Országos Széchényi Könyvtár 7. emeletén. A kiállítás a 110 éve született Illyés Gyuláné dr. Kozmutza Flóra életébe engedett betekintést.

A könyvtár törzsanyagából és kéziratárából származó eredeti anyagok mellett a családi hagyatékból és a Gyógypedagógiai Főiskolától kapott, eddig nem publikált dokumentumokkal színesített kiállítás bemutatta a húsz éve elhunyt pszichológusnő önzetlen személyiségét, szakmai és magánéletében egyaránt megnyilvánuló szenvedélyes segíteni akarását. Az altruista logika mentén érthetjük meg, miért volt elkerülhetetlen, hogy a bölcsészkarra járó Flóra végül a gyógypedagógiai hivatást választotta, miért nevezték őt pályatársai Benedek Istvánnal együtt „Szondi apródjának”, miképp játszott szerepet a francia filozófus, Guyau nevével fémjelzett mondás: „szened, tehát szeretem” Flóra múzsává válásában.

A kiállításon József Attila Kozmutza Flórához írt utolsó szerelmes versei mellett megtekinthető volt többek között Illyés Gyula feleségéhez írt, a kiállítás címét inspiráló műve, egy hozzá írt érzelmes levél is. A költő naplójából pedig megtudhattuk, hogy Illyés Gyula miért nem foglalhatta versbe felesége nevét, illetve arra is fény derült, hogy a több mint négy évtizedes házasságuk alatt tett-e mégis kivételt.

A kiállításon központi helyet kapott Illyés Gyula *Könnyező* című, megrendítő szépségű versének eredeti kézírata. A költemény a költő utolsó találkozását örökíti meg József Attilával a Siesta szanatóriumában.

Eredeti fényképet láthattunk József Attiláról, a vele kapcsolatos tárló fölötti részt pedig Dombyné Szántó Melánia képzőművész Flóra-versek által ihletett alkotásainak másolata díszítette.

Kevesek számára ismert, hogy Kozmutza Flóra volt a Gyógypedagógiai Főiskola első női oktatója, 1973-tól igazgatója, és a Damjanich utcai új épületkomplexum alapítója. Szakmai tevékenységéről éppúgy számot adott a kiállítás, mint Illyés Gyula mellett végzett irodalmi tevékenységéről.

Ő gépelte férje kézíratait és tartotta a kapcsolatot a szerkesztőkkel, kiadókkal, mindeközben családjuk szoros barátságot ápolt számos ismert emberrel. A kiállítás az Országos Széchényi Könyvtár anyagára támaszkodva kiemelte Illyés Gyuláné Molnár Ferenc lányával, Sárközi György özvegyével, az újraindult *Válasz* folyóiratot tördelő és kiadó Sárközi Mártával folytatott levelezését.

Illyés Gyuláné férje halála után a hagyaték gondozásával foglalkozott, ebben az időben megjelent könyvek is helyet kaptak a kiállított anyagban.

Illyés Gyuláné a magyar gyógypedagógiai pszichológia megalapozójaként a gyakorlati munka mellett rendszeresen kutatott és publikált, jelentősebb írásait

Az Illyés családtól kapott fényképen Kozmutza Flóra és Illyés Gyula között gyermekük, Illyés Mária látható

szintén bemutatta a kiállítás. Munkássága alatt sokat tett a fogyatékoság korai felismeréséért, felszólalt a fogyatékosággal élők elfogadásáért.

A kiállításmegnyitón dr. Gereben Ferencné, nyugalmazott főiskolai tanár, a Gyógypedagógiai Pszichológiai Intézet egykori vezetője, a Magyar Gyógypedagógusok Egyesületének elnöke, Illyés Gyuláné egykori tanítványa és pályatársa így fogalmazott beszédében: „A száraznak ható életrajzi adatok jól jelzik, hogy a *múzsza*, a *költőfeleség* szerep életének csak egyik, vitathatatlanul jelentős vonulata, mely összefonódott szakmai életpályájával.” Férjét külföldi útjaira kísérve minden lehetőséget megragadott a fogyatékoság kérdéseinek, a korabeli képzési és ellátórendszerek működésének tanulmányozására, tapasztalatok integrálására.

E tevékenység elismerése Illyés Gyula *Tisztelet a gyógypedagógusoknak* című írásában ekképpen fogalmazódik meg: „A gyógypedagógus foglalkozása a különleges nevelés, a gyógyító nevelés is alkotás, az ő szakmájukra – akár az enyéimre is – inkább illik: hivatás. Ez azt jelenti: nem elég a szaktudás, tán a tehetség sem, hanem kell ide emberség is, jó jellem.”

Szűts-Novák Rita

szuts-novak.rita.at.oszk.hu

Adj nekem egy Bírót! – Bíró László-émlékiállítás 2015. november 12. – 2016. február 6.

A milánói expó 2015. október 31-én bezárta kapuit, azonban az eredetileg ott látható programok közül néhány (2015 őszén és 2016 elején) Budapesten színesítette tovább az Országos Széchényi Könyvtár kulturális kínálatát. Nagyon hasznos és sikeres kezdeményezésnek tűnt ugyanis, hogy a Milánóban bemutatott programokat itt, Budapesten tegyünk szélesebb körben elérhetővé. A Világkiállítás magyar pavilonja adott helyet először a Bíró László emlékére létrehozott, páratlan érdekességeket felvonultató kiállításnak.

De ki is volt Bíró László? Miért, hogy neve még ma is ismeretlenül cseng a magyar közönség előtt, miközben legnagyobb találmánya a világ minden íróasztalán, fiókjában és táskájában ott lapul?

Bíró László a technikatörténet egészen zseniális alakja. Az 1899-ben, Schweiger László József néven született feltalálónak több mint 20 találmánya volt, ezek közül a

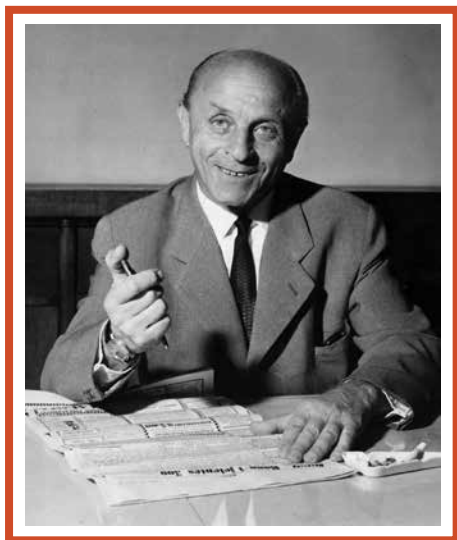
Illyés Gyuláné, 1939. Családi hagyaték

golyóstoll – angolul *biropen* – még életében halhatatlanná tette nevét. Bíró, aki először újságíróként dolgozott, a városi legenda szerint egyszer hosszan elnézte, ahogyan a pocsolyába szaladó labda a vízből kigurulva nyomot hagy maga után – csíkot húz. Újságíróként, a frissen elkészült lapokat olvasgatva azt is észrevette, hogy a nyomdafesték sűrűbb állaga miatt a papíron sokkal kevésbé maszatolódik el, mint a töltőtollba való tinta. Állítólag e két felismerését ötvözte, amikor az 1930-as években megszerkesztette a golyóstollat. Egy kis golyót illesztett a tollba, amely a sűrűbb tintát a toll aljára vezette. Ahogy a toll a papíron mozgott, a golyó forgott, és így vette fel a tintát, melyet a papírra kent. Az ötlet zseniálisnak bizonyult, olyannyira, hogy azt Budapesten, 1938 tavaszán szabadalmaztatta is. Mivel azonban éppen abban az évben jelent meg Magyarországon az első zsidótörvény (noha 1938 augusztusában Bíró feleségével együtt áttért az evangélikus hitre), a kiváló feltaláló elhagyta Magyarországot és Argentínában telepedett le. Életének hátralévő részét, közel ötven évet töltött el új hazájában, ott is halt meg 1985-ben. Születésnap-

ja, szeptember 29-e Argentínában a Feltalálók Napja, nincs gyermek, aki a dél-amerikai országban ne ismerné Bíró László nevét.

Rácz Sándor és Ráczné Kernya Mária civil emberekként, teljesen ismeretlenül kopogtattak a milánói programot szervező bizottság ajtaján, s vetették fel a gondolatot, hogy érdemes lenne a technikatörténet éppen Magyarországon kevésbé ismert alakjának kiállítását szentelni a magyar pavilonban. A szervezők igent mondtak, s így került a Bíró László-kiállítás először Milánóba, majd, amikor az expó bezárt, a Széchényi Könyvtárba.

A Rácz házaspár kötődése Bíró Lászlóhoz egészen egyszerű: Viktoria-R néven saját üzletet tartanak fenn, tollakkal kereskednek. Rácz Sándor maga készítette azokat a tablókat, melyek Bíró életének fontos mozzanatait a nagyközönség elé tárják. Ugyancsak Rácz úr tulajdonában van néhány egészen egyedi tárgy is, mely Bíró Lászlóhoz köthető: így például az egyik első golyóstoll, mely már a szabadalom alapján az 1930-as évek végén készült.

Bíró László, kezében találmányával, a golyóstollal

A kiállítás fali tablói bemutatták tehát Bíró életének mérföldköveit és találmányait, melyekből még kettő lett világsiker: az automata sebességváltó és a golyós dezodor. Mindkettő alapjaiban változtatta meg az iparágat, melynek része lett.

Bíró László személyes iratai

A kiállított tárgyak néhány eredeti, Bíróhoz köthető dokumentumon túl a tollak, különösen is a luxustollak világába vezették el az érdeklődő közönséget. Két világhírű márka, a *Montegrappa* és a *Tibaldi* cég tollkölteményein keresztül mutatták meg a szervezők, hogy a golyóstoll, ez a mindennapi használati eszköz, igényes tervezéssel, luxuskivitelben és annak megfelelő körítéssel egyenesen műtárggyá válhat. *A Sophia Loren*, *Salvador Dalí* vagy éppen *Ayrton Senna* munkássága ihlette tollak ma a világon mindenütt luxusajándéknak számítanak, a szerencsés megajándékozott gyakorta több millió forintot tart kezében, amikor használatba veszi az íróeszközt. A Tibaldi cég készített már tollat Széchényi István portréjával is, a Montegrappa pedig magát Bíró Lászlót tette fel egyik értékes darabjára.

A Széchényi Könyvtár nemcsak a könyv- és művelődéstörténet, hanem a technikatörténet kimagasló személyiségeinek emlékét is ápolja, s örömmel látta vendégül ezt a (feltehetően még több városba is utazó) kiállítást.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

„Emlékek életemből” – Kiállítás Goldmark Károly halálának centenáriumán

A keszthelyi születésű és Németkeresztúron nevelkedett Goldmark Károly (1830–1915) Bécsben való letelepedését követően jutott pályája csúcsára: itt komponálta hat operáját (köztük a világsikert hozó *Sába királynőjét*), máig gyakran hallható *Hegedűversenyét* vagy az idősebb generációk körében *Falusi lakodalom* alcímmel még mindig közismert *Első szimfóniáját*. Magyar gyökereit azonban Goldmark sosem tagadta meg – mint 80 esztendőskorában papírra vetett visszaemlékezéseiben megfogalmazta:

„Hatvankét éve élek Bécsben, német művelődési forrásokból képeztem magam a tudományban és a művészetben, és ebben az értelemben a németekhez is számítom magam. De mindez nem oltotta ki a szülőföld iránt érzett erős, mélyen gyökerező érzelmeimet. Kiszáradt, elcsontosodott szívnek kell lennie annak, amelynek a rög, amelyen bölcsője állt és boldog gyermekkorának édes emlékei nem drágák. Ebben az értelemben megőriztem szülőhazámhoz való hűségemet.”

A komponista szoros magyar kötődésének is köszönhető, hogy halálát követően hagyatékát a magyar állam vásárolta meg, s e gazdag anyagot ma is az Országos Széchényi Könyvtár Zeneműtára őrzi. Ami Goldmark kompozícióit illeti, a gyűjtemény legértékesebb része a zeneszerző csaknem teljes életművének eredeti lejegyzéseit magában foglaló kéziratanyag, amely nem csupán a darabok leghitelesebb formáját őrizte meg számunkra, hanem egyszersmind (a fennmaradt vázlatfüzetekkel együtt) fényt vet Goldmark munkamódszerére is. A hagyaték azonban számos másfajta dokumentumot is magában foglal: családi vonatkozású fényképeket, különféle hivatalos dokumentumokat (iskolai bizonyítványokat és igazolásokat), az idős zeneszerző előtt tisztelgő díszokleveleket, számos Goldmark által (illetve neki) írott levelet, valamint egy-egy számára különösen fontos hangverseny plakátját vagy műsorlapját is.

A 2015. december 8. és 2016. március 5. között a Zeneműtár katalógusfolyosóján és olvasótermében megrendezett centenáriumi kiállításunk a hagyaték legizgalmasabb dokumentumait mutatta be, vezérfonalként a zeneszerző halála után *Emlékek életemből* cí-

men kiadott visszaemlékezéseket használva (amelynek eredeti kézírata ugyancsak a gyűjteményhez tartozik). Emlékiratainak megfogalmazásakor ugyanis Goldmark éppen az utóbb a hagyatékában maradt dokumentumokat használta emlékezete felfrissítésére, s közülük jó néhányat konkrétan meg is említ azzal az eseménnyel kapcsolatban, amelynek emlékére megőrizte azt.

Goldmark Károly mellett kiállításunk egyszersmind a Zeneműtár egykori osztályvezetőjére, Dr. Kecskeméti Istvánra (1920–1999) is emlékezett, aki személyesen véggezte el a Goldmark-hagyaték feldolgozását, s az eredeti kézirat alapján 1980-ban maga fordította magyarra és adta közre a zeneszerző emlékiratait (amelyek 2017-ben új kiadásban is megjelentek).

Mikusi Balázs
mikusi.at.oszk.hu

Goldmark Károly portréja, 1908

„Kincseit a nemzetnek szánta” – 150 éve született Todoroszku Gyula

2016 augusztusában lett volna 150 éves Dr. Todoroszku Gyula (1866–1919), intézményünk tiszteletbeli igazgatója, legjelentősebb adományozóink egyike, akinek majd' 3000 kötetes könyvtárát 1920 óta őrizzük. A jubileum alkalmából készült, új kutatási eredményeket is felvonultató kiállítás több mint 100 műtárgy segítségével mutatta be a gyűjtőt és páratlan gyűjteményét. Régi adósság volt ez, hiszen mindeddig nem került sor hasonló témájú tárlat megrendezésére.

Todoroszku Gyula és Horváth Aranka

Todoroszku Gyula a budapesti jogi egyetem elvégzése után ugyan ügyvédként kezdte pályafutását, de végül könyvgyűjtő szenedélye vált igazi hivatásává. Már a gyűjtemény 1883-ban keletkezett első katalógusában is nagy értékek sorakoztak, de saját bevallása szerint 1905-ben kezdett „teljes gőzzel” könyvtára fejlesztésén dolgozni, miután megvette Ágoston József híres gyűjteményének 270 darabját. Todoroszku elsősorban a *Régi*

Magyar Könyvtár ritka, vagy példányból ismeretlen műveinek felkutatására tette fel az életét, illetve azokra, amelyeket Szabó Károly bibliográfiája sem ismert. A gyűjtő 1919-ben bekövetkezett halálakor a könyvtár 635 magyar nyelvű, 535 Magyarországon nyomtatott idegen nyelvű és 81 magyar szerzőtől külföldön megjelent, 1711 előtti művet tartalmazott, ezek közül összesen 222 volt bibliográfiailag ismeretlen. Mindehhez ráadásul 44 ősnymtatvány, 26 kézirat, 83 cirill betűs román, szerb és ruszin nyomtatvány, 884 darab 18. századi magyar nyomtatvány, számos 16–19. századi ritka külföldi nyomtatvány, s jelentős segédkönyvtár is kapcsolódott. Bátran állíthatjuk tehát, hogy máig megkerülhetetlen jelentőségű kollekciónról beszélünk.

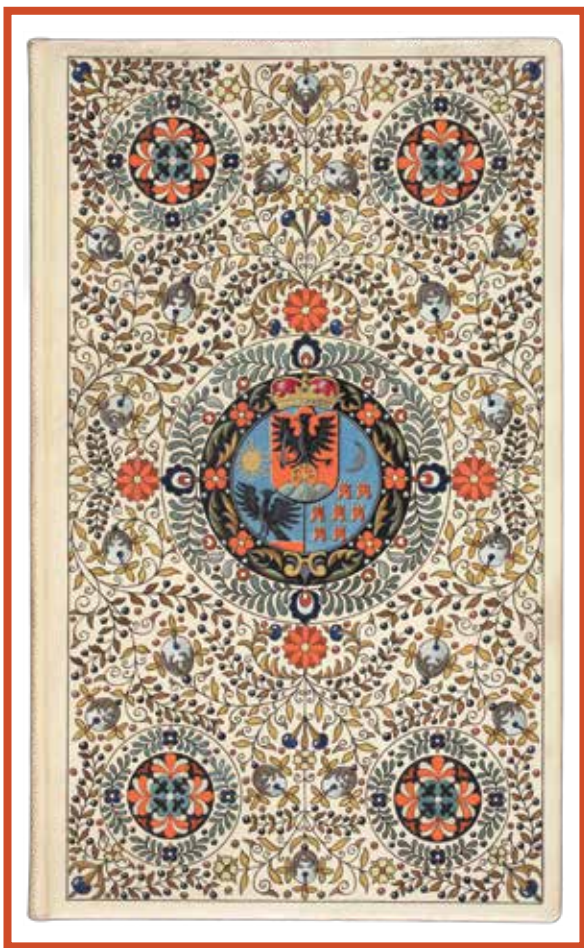
A kiállítás fő feladata volt betekintést nyújtani e gazdag gyűjteménybe s annak történetébe. Itt természetesen nincs mód valamennyi kiválóított műtárgy felsorolására, de például számos egyetlen példányban fennmaradt régi könyvet tekinthettek meg a látogatók. Ilyen többek közt Melius Juhász Péter *A lélek könyve* című művének (Debrecen, 1562–1563) töredéke, vagy Tótfalusi Kis Miklós *Szakáts mesterségnek könyvetskéje* című híres kiadványa (Kolozsvár, 1695). Nem maradtak ki a 17. századi tulajdonosaik által „teleírt” ritka kalendáriumok, vagy az olyan érdekes bejegyzésekkel tarkított darabok sem, mint Székely István *Chronica ez vilagnac yeles dolgairól* (Krakkó, 1559) című művének egy példánya, amelynek egykori olvasói igen szórakoztató, vitriolos hangvételű hitvitázó széljegyzetekkel kommentálták a szöveget.

Szintén nagy érdeklődésre tartott számot a tárlat cirillika-szekciója, amelynek kiválogatásában Nagy Levente, az ELTE Román Tanszékének vezetője volt a segítségünkre. Itt szerepelt – egyebek mellett – a Gyulafehérváron nyomtatott román nyelvű *Újszövetség és Zsoltároskönyv* (1648, 1651), valamint az ún. *Todoroszku-töredék*, amely a 16. század második felében keletkezett, s ez az első latin betűs, magyar helyesírással készült román nyelvű nyomtatvány. (Ez utóbbit Todoroszku Gyula személyesen áztatta ki egy 15. századi kötet kötéstáblájából.)

A tartalmi jellemzők mellett fontos sajátja a Todoroszku–Horváth Könyvtárnak a külső megjelenés is, hiszen tulajdonosuk igyekezett a régi magyar nyomtatványok szegényes nyomdai kiállítását pompás külső kötéssel ellensúlyozni. A gyűjtemény ezüstveretes, festett pergamen-, tűzzománccal díszített bársony-, illetve különféle bőrkötéseinek létrehozói a kor legkiválóbb iparművészei közül kerültek ki. Újdonság, hogy közülük Jaschik Álmos, Galamb József, Heibling

Ferenc és Richard Zutt alkotásait sikerült azonosítani. Ide kapcsolódik, hogy a nem csupán szép, de ép példányok létrehozására való törekvés jegyében Todoreszku bizonyos esetekben a csonka példányokat külföldről beszerzett s az eredetihez hasonló papíron ép példányokról való másolatokkal egészítette ki. A kiállítás erre a ma már nem alkalmazott eljárásra is szolgált néhány érdekes példával.

Nem feledkezhetünk el továbbá a gyűjtemény körül tevékenykedő személyekről sem. Fennmaradt levelei és képeslapjai segítségével meglevenedtek Todoreszku Gyula gyermekkorának eseményei, a gyűjtés szenvedélyével való találkozásának útja. A róla kialakult képet publikációi és híres vízjelgyűjteményének egyes részletei árnyalták.

Festett pergamenkötés – készítette Akantisz Viktor

A feleségnek és munkatársnak, Horváth Arankának szentelt tárlóban többek közt helyet kapott az özvegy 1920-ban kelt adományozó levele, amelyben néhai férje akaratának megfelelően a nemzeti könyvtárra hagyta

közös gyűjteményüket. Itt voltak láthatóak azok az iratok is, amelyek a *Kálmáncsehi-breviárium* megvásárlásához kapcsolódnak. Ezt a kódexet – Mátyás király budai könyvfestőműhelyének legpompásabb darabját – Horváth Aranka végrendelete alapján a könyvtárra hagyott ékszereinek árából szerezte be az OSZK.

A kiállítást Akantisz Viktor könyvkötő, restaurátor, illusztrátor, író és fordító változatos életművének darabjai tették teljessé, hiszen Todoreszku mellett ő gondozta az egyes köteteket. Pikáns regény, a Todoreszku-gyűjtemény első katalógusa, sakkoktató kézikönyv, regényfordítás, valamint a mester remek kézügyességéről és művészi érzékéről árulkodó képek és könyvkötések sorakoztak itt. Akantisz személye annál is fontosabb, mivel ő volt a nemzeti könyvtár egyik első restaurátora.

Talán ebből a rövid összefoglalóból is kiderül, milyen sokrétű vagyont adományozott a nemzet könyvtárának a Todoreszku-házaspár, még akkor is, ha minderről hamar és hosszú időre elvonta a figyelmet egy másik, szintén ajándékba kapott, pompás gyűjtemény.

Varga Bernadett
mvb.at.oszk.hu

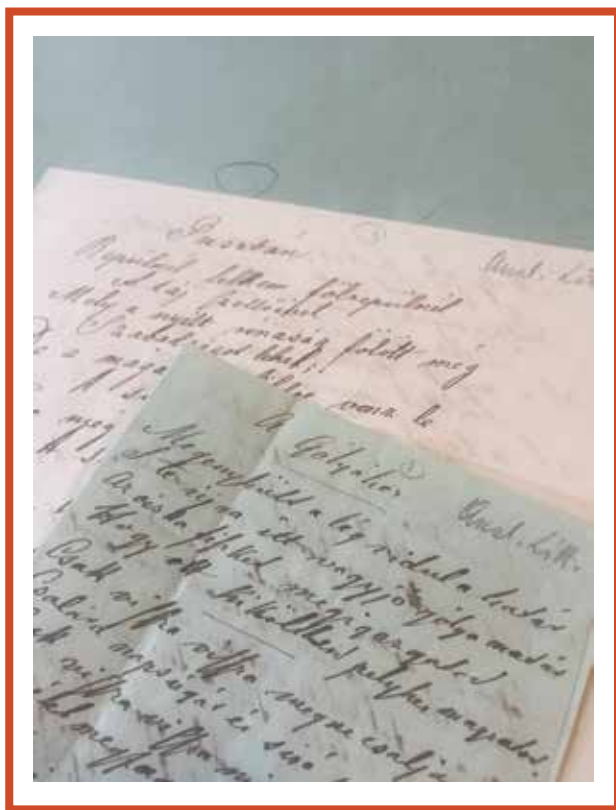
„Nincs talán még elfeledve a dal” – Kiállítás Tompa Mihály születésének 200. évfordulója alkalmából

Az Országos Széchényi Könyvtár 2017-ben nemcsak Arany János, hanem Tompa Mihály születésének 200. évfordulójáról is megemlékezett. A Comp-Rend Kft. kezdeményezésére készült tárlat kivitelezéséhez a Petőfi Irodalmi Múzeum (PIM), a Sárbogárdi Református Egyházközség és a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtára is hozzájárult.

Legelső feladatunk az OSZK állományának Tompa Mihály munkásságát érintő részének feltárása, kutatása volt. Kiderült, hogy nemcsak a Törzsgyűjteményben, de szinte minden Különgyűjteményben – elsősorban a Kézirattárban – is jelentős mennyiségű dokumentum található. A legfontosabb cél az volt, hogy ezt a gazdag forrásanyagot felhasználva a lehető legtöbbet mutassunk meg a nemzeti könyvtárban található kincseink közül. A felhalmozott anyagnak ugyan csak egy kisebb része került a tárlókba, de az eredetileg kamarakiállításnak szánt tárlat így is az utóbbi évek legnagyobb és leggaz-

dagabb kiállításává nőtte ki magát a könyvtár épületének 7. szintjén megrendezett közl.

A kiállítás alapkonceptiói a következők voltak: megpróbáltuk úgy a lehető legteljesebb képet adni Tompa Mihály életművéről, hogy ne a híres-hírhedt irodalmi triumvirátus legkevésbé elismert tagjaként hivatkozzunk a szerzőre (még akkor sem, ha a kiállítás a vele egyidőben látogatható Arany János-tárlatra is utal), ugyanakkor felvázoljuk, érzékeltessük a korabeli kontextust is, hiszen Tompa irodalmi fellépése az irodalomtörténet egyik legérdekesebb korszakának, az 1840-es éveknek meghatározó eseménye. Emellett igyekeztünk az életmű többi korszakát is hasonló alapossággal bemutatni, ennek érdekében a kronologikus elrendezésű tárlók között tematikusakat is elhelyeztünk. Mindezek mellett a könyvtár számottevő kéziratgyűjteményének bemutatásával a korabeli irodalmi élettől soha sem teljesen független viszonyrendszereket, társas kapcsolatokat, magánéleti eseményeket, Tompa Mihály személyes körét is a tárlat központi témájává tettük.

Tompa Mihály *Pusztán* és *A gölyághoz* című versei,
OSZK Kézirattár

A kiállítás 17 tárlója közül a legelső a sárospataki diákvevkekkel és az irodalmi életbe való belépéssel kapcsolatos

könyveket és folyóiratokat tartalmazta, a falon pedig a sárbogárdi segédtanítóskodás emlékei mellett birtoktérképek és színes hírlapmelléletek voltak láthatók. A következő tárlóban a korszakhoz kapcsolódó levelek kaptak helyet. A harmadik és negyedik tárló a Tompa számára igen jelentős 1846–47-es évek elsősorban Pesthez kötődő irodalmi és magánéletével foglalkozott (itt kapott helyet többek között az „egy bizonyos Szendrey Julcsát” emlegető levél, és a *Népregék, népmondák* első és második kiadása, valamint a híres költői versenyre emlékező részlet a *Vasárnapi Újságból*). A tárlatnak ezen a részén volt látható például Pest 1837-ben készült térképének másolata, valamint a PIM-től kölcsönzött, ismeretlen alkotótól származó, Tompa Mihályt ábrázoló eredeti olajfestmény is. Az ötödik tárlóba került a kiállítás egyik legnagyobb ékessége, Tompa *Virágregék* című kötetének nyolcadik, Demeczky Irma illusztrációival ellátott, selyemborítású díszkiadása, amelyet kollégánknak közel három hónapnyi munkával restaurált a kötészetben. A hatodik volt az első tematikus tárló: az 1848-as forradalommal és Tompa Mihály szabadságharcban tábori lelkeszként betöltött szerepével, illetve a Soldos Emíliaival ebben az időben kötött házasságának körülményeivel foglalkozott. A hetedik tárló anyagának – a PIM-ből kapott illusztrációk és Barabás Miklós Tomparól készített portréja mellett – fontos része volt *A gölyághoz* és a *Pusztán* című versek eredeti kézírata, amelyhez szervesen kapcsolódtak a kilencedik tárlóban kiállított, az 1850-es évek elejéről származó törzanyagbeli dokumentumok. A kilencedik tárlóban ismét kivételes kincsek voltak láthatók: a könyvtár Kézirattárának gyűjteményéből származó eredeti fényképfelvételek Tompa Mihályról és Soldos Emíliaáról, valamint Rádely Júlia díszes emlékkönyve Tompa Mihály emléksoraival. A tizedik tárló az 1850-es évek jellegzetes sajtótermékeiből közölt válogatást, itt voltak láthatók a Tompa-versekkel gazdagított naptárak, valamint a *Divatcsarnok* és a *Délibáb* egy-egy száma is. A következő két tárló ismét tematikus volt: az elsősorban református lelkeszként tevékenykedő költő papi hivatásával kapcsolatos szövegeket, leveleket, halotti anyakönyvi kivonatot, és az egyházi irodalomhoz jelentős mértékben hozzájáruló, részben a Kisnyomtatványtár gyűjteményéből származó halotti beszédeket, prédikációkat tartalmazott. A tizenharmadik tárlóban kaptak helyet a Kazinczy születésének századik, és a Sárospataki Református Főiskola fennállásának háromszázadik évét ünneplő versek, a *Kazinczy Ferenc emlékezetére* és a *Lórántfi Zsuzsánna emlékezete*,

valamint Tompa műveinek a korszakban megjelent díszes borítójú kiadásai is. A tárló fölött volt látható König Frigyes Tompa Mihályt ábrázoló, a PIM-től kölcsönzött olajfestménye. A következő tárló a szállóigeként elhíresült, Tompa által külön is feljegyzett „Szívet cseréljen az, aki hazát cserél” kéziratot idézett mellett többek között Egressy Gáborhoz írt leveleket és a korabeli színházhoz, amatőr színjátszáshoz kapcsolódó dokumentumokat mutatott be. A tizenötödik tárló már Tompa műveinek utóéletével és versek fordításaival foglalkozott, a falon Tompának a Jókai Mór által szerkesztett *A Hon Esti Lapja* című folyóiratban megjelent téves, majd valódi halálhírét olvashattuk. A következő tárlóban egy újabb relikvia kapott helyet: a száz anekdotát tartalmazó, az MTA Könyvtárának Kézirattárában őrzött *Fekete könyv*. Az utolsó tárlóban a Tompa barátai által gondozott

Összes költeményeinek díszes kiadásait sorakoztattuk fel, verseinek megzenésített változatait, illetve a *Három a daru* című vers Jászai Mari által készített másolatát. A tárlatot, egy időben közel, 1864-ben készült, a Térképtárban található Magyarország és Erdély-térkép másolata és az impresszum zárta.

A tárlatot megtekintők visszajelzései alapján elmondhatjuk, hogy a bemutatott, részben kölcsönzött, de többségében az OSZK-ban őrzött anyag sokszínűségének köszönhetően sikerült a koncepciónknak megfelelően összeállítani a kiállítást, méltó emléket állítva ezzel a kétszáz éve született Tompa Mihálynak.

Patonai Anikó Ágnes, Szűts-Novák Rita
patonaiagi.at.oszk.hu, szuts-novak.rita.at.oszk.hu

Tompa Mihály és felesége hitelesített fényképe, OSZK Kézirattár

„Fekete-fehér kincseink színes hírnökei” – A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944

A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944 című kiállítás 2016. november 4-én nyílt meg Győrben a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban, melyhez az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtára több mint 100 plakát restaurálásával és kölcsönzésével járult hozzá. A kiállítás 2017. május 31-től, a másfajta tér adottságainak megfelelően kicsit átalakítva, átköltözött az OSZK-ba, ahol októberig tekinthették meg az érdeklődők a 6. emeleti kiállítótérben. Mivel a mai napig nem kutatták a korszak filmplakátjait, ez a kiállítás, mely két helyszínen is bemutatta ezeket, egyedülálló volt.

A filmplakát a kereskedelmi plakát és a kulturális plakát funkcióit egyesíti. Felhívja a figyelmet a filmre, amely adott esetben művészi alkotás, ugyanakkor arra törekszik, hogy minél több nézőt csábítson be a moziba. A hangosfilm korszakában a plakát többnyire alárendelt szerepet játszott a filmmel szemben, elsősorban az volt a feladata, hogy „eladja” a filmet. Ehhez leginkább a sztárok ábrázolása volt a megfelelő eszköz, hiszen ők voltak a „húzónevek”, az emberek miattuk nézték meg a filmeket. Kevés olyan plakátot láthatunk, amelyen nem a színészek portréja, a film egy jelenete, hanem a film hangulatát felidéző ábrázolás hívogat a moziba. A plakátok készítőinek a keze meg volt kötve, így a filmplakátok inkább a tisztas iparos munkát képviselték, mintsem a plakátművészet élvonalát. Gyakran egy-egy standfotó alapján rajzolták meg, kevésbé engedhették szabadon fantáziájukat a filmplakátok készítői. Ráadásul, mivel akkor volt kifizetődő egy film, ha kb. két hét (!) alatt elkészült, gyorsan is kellett dolgozni. Bakó József tiszafüredi mozitulajdonos 1941-ben így berzenkedik a korabeli filmplakátok kapcsán: „A nagyplakátok és rácsplakátok sokszor minden cselekmény vagy hangulatrajz nélkül csupán a főszereplők arcképeit adják vagy legalábbis nem sokkal többet. Ez kevés!... Sokkal érdekesebb és szebb, ha a film összefoglaló

hangulatát fejezi ki a plakát.” Természetesen ilyen plakátok is készültek, példaként emeljük ki néhányat: *Hyppolit, a lakáj* (1931) grafikus: ismeretlen, *A meseautó* (1934) grafikus: Deutsch Ernő József, *Gül baba* (1940) grafikus: Markos, *Emberek a havason* (1941) grafikus: P. Kiss. Természetesen a mozihoz, a filmekhez kapcsolva a filmplakátok jelentősége, érdekessége, információs értéke, megőrzésüknek fontossága – művészi színvonaluktól függetlenül – megkérdőjelezhetetlen.

Az első egész estés, Magyarországon forgatott magyar hangosfilmet, *A kék bálványt*, melynek plakátja jelenleg nem ismert, 1931 szeptemberében mutatták be. A bűnügyi, romantikus komédia, mely a vadnyugaton és Magyarországon játszódik, hatalmas bukás volt.

Nem úgy az ugyanebben az évben készült második magyar hangosfilm, a *Hyppolit, a lakáj*, amely „hangos” közönségsikert aratott, óriási kasszasiker lett, és népszerűsége a mai napig töretlen. Ezt követően 1944-ig mintegy 360 film készült hazánkban. A kiállítás ezt, a filmkészítés szempontjából „aranykornak” is nevezhető sikeres időszakot, a filmekhez készült grafikai plakátokon keresztül mutatta be. A tárlatot a plakátok mellett a filmekkel kapcsolatos tárgyak (pl. korabeli felvevőgép) és egyéb dokumentumok (fényképek, rajzok stb.) egészítették ki.

A kiállításon elsőként a hőskort, a magyar hangosfilmgyártás kezdeteit mutattuk be a látogatóknak. A már említett két alkotás mellett hangsúlyt kapott a korszak ikonikus filmjévé vált *A meseautó*, melynek plakátja mellett látható volt a kiállítás látogatóinak kedvence, a hatalmas íróasztal a pecsétekkel, mely felelevenítette Kabos Gyula híres jelenetét és a szállóigévé vált mondatot: „egy a párna, egy a részvény”. A boldog békeidőket idéző részben az 1938-ig készített filmek plakátjait láthattuk. Ekkor a vígjátékok uralták a filmvásznat, a legtöbbnek a tartalma is hasonló volt: gazdag férfi és szegény lány egymásra találása, bonyodalmakkal, félreértésekkel, humorral, gyakran egy-egy slágerrel fűszerezve, boldog befejezéssel, korabeli sztárokkal. A filmek jelen időben játszódtak, többnyire polgári közegben és elsősorban Budapesten. Ez jelentette a biztos sikert.

1939-től a háború árnyéka rányomta a bélyegét a filmgyártásra is. A zsidó származású művészek nem forgathattak, és a háború témája egyre több filmben teret kapott. A vígjáték mellett a melodráma vált uralkodó műfajjává, melyben megjelent a baljós hangulat, a rossz közérzet megfogalmazása. Az első nagy filmsikere ennek a korszaknak a *Halálós tavasz* (1939) volt. Ebben a filmben tűnt fel először a férfit az ujjá köré csavaró és tönkretévő nőtípus, akit sokszor a későbbiekben is Karády Katalin jelenített meg.

A kiállítás kiemelt néhány jellemző korabeli film-témát. A kosztümös filmek, a realista filmek, a népies témájú filmek, a honvédhagyományokat felelevenítő, illetve háborús témájú filmek plakátjait összegyűjtve, egymás mellett láthattuk. A kiállításon a filmplakátokat kiegészítette egy filmösszeállítás a Magyar Nemzeti Filmarchívum jóvoltából, amely mintegy 15 filmrészletet tartalmazva elevenítette fel a hangosfilmeket.

A filmplakátok összegyűjtésének és bemutatásának nem titkolt célja volt az is, hogy a figyelmet felkeltse és

a további kutatást is serkentse a filmek és a filmplakátok tekintetében egyaránt. Ennek eredménye már nagyon hamar jelentkezett. A győri kiállítás megnyitását követően, de még a budapesti előtt az OSZK-nak sikerült megvennie egy olyan plakátot, amelyet elveszettnek hittünk. A *Mai lányok* (1937) című film plakátjáról van szó, melynek grafikusja: Győri Gy. László. A plakátot munkatársaink vilámgyorsan megvásárolták, restaurálták, bedolgozták, így vált lehetővé, hogy a budapesti kiállításon kiemelt helyet kapva bemutatathattuk. Reméljük, nem egyedi esetről van szó, és több hiányzó filmplakát is előkerülhet a jövőben!

A kiállítás mellett hasonló címmel egy szép album is megjelent a Dr. Kovács Pál Megyei Könyvtár és Közösségi Tér és az Országos Széchényi Könyvtár közös kiadásában. Győrben volt a kötet első bemutatója a Győri Könyvszalonnán, a *85 éves a magyar hangosfilm* című konferencia keretében. A budapesti bemutatóra *A magyar kultúra napja* alkalmából, 2017. január 20-án került sor az Országos Széchényi Könyvtárban. Nagy volt az érdeklődés, szinte megtelt a díszterem. A 360 film közül kb. 300 film plakátja ismert, és valamilyen helyet kapott a könyvben, így sok újdonságra csodálkozhatnak rá a filmrajongók. Némely filmhez két plakát is készült, egy nagyplakát és egy keskeny, ún. rácspalakát, ez esetben mindkettő szerepel az albumban. A könyvben összegyűjtött 500 plakátból kb. 400 darabot az ország legnagyobb plakátgyűjteményében, a nemzeti könyvtár Plakát- és Kisnyomtatványtárában őrzünk. A többi plakát a Magyar Nemzeti Filmarchívum gyűjteményében és magánygyűjteményekben található. A kiállítás megtekintése előtt és után sokan kedvet kaptak ahhoz is, hogy az albumot forgassák, hiszen a filmplakátok, ahogy a könyv ötletadója és szerkesztője, a téma egyik legjobb ismerője, Fekete Dávid írta bevezetőjében: „fekete-fehér kincseink színes hírnökei”.

A kiállításnak Győrben és Budapesten egyaránt sikere volt. Mint a kiállítás OSZK-s felelőse több vezetést is tartottam, ezek élményeiből szeretnék néhány

nyat kiragadni. Az egyik a Múzeumok Éjszakájához kötődik, amikor a vezetéshez rejtvényt állítottam össze. A feladat az volt, hogy egy rövid leírás alapján keressék meg, hogy melyik plakátról van szó. A szöveget a számítógépes korszak előtt készült katalóguscédulákról vettem, melyeken az alapadatokon kívül rövid annotáció is szerepel. Ezek a szövegek tárgyilagosan írják le a plakáton ábrázoltakat, ettől a legtöbb esetben humorosnak hatnak. A játéknak sikere volt, még egy-két héttel később is érkeztek hozzám „megfejtések”, annak ellenére, hogy jutalomként csak az elismerésem tudtam felajánlani. Álljon itt néhány példa. „Széles, nagy ágyban alvó lányt benyúló férfikéz akar elrabolni, de haragos rendőr fentről beugrik.” *Nem loptam én életemben* (1939) grafikus Győry Gy. László, „Börtönrács egyik oldalán ujjal mutogató,

zöld férfi, a másik oldalán rab, kezében kártyával.”
A 28-as (1943) grafikus: Muskovszky László.

Mivel nem vagyok gyakorlott tárlatvezető, minden egyes vezetésre újra és újra fel kellett készülni, hiszen másképpen kell beszélni erről a kiállításról a huszonéveseknek, akiknek ez az ismeretlen múlt, és másképp a 70–80 feletti korosztálynak, akiknek ez az időszak a fiatalságukat jelentette. Érdekes volt, amikor egy napon vezettem ennek a két korosztálynak egy-egy csoportját. Az alkalmazott grafikát tanuló huszonévesek érdeklődéssel hallgatták a plakátokról szóló gondolatokat, hogy a képekkel, színekkel, betűtípusokkal hogyan lehet kifejezni hangulatot, hogyan lehet figyelmet felkelteni. Azonban, amikor megkérdeztem tőlük, tudják-e ki volt Jávor Pál, és láttak-e egy filmet ebből a korszakból, nem tudtak válaszolni. A nyugdíjas csoport pedig – akiktől természetesen ilyet nem is kérdeztem! – szinte átvette tőlem a vezetést, sorolták a filmeket, a színészeket. Megtudtam, melyik hölgynek, melyik daliás színész volt a kedvence, melyik moziba jártak legszívesebben és azt, hogy a hétfégi délutánon sokszor nosztalgáznak ma is a tévé előtt, hiszen rendszeresen vetítik ezeket a filmeket. Én élveztem ezt a beszélgetést, a csoport vezetője viszont kevésbé: kétszer annyi időt töltöttek itt, mint amennyi be volt tervezve!

2017. október 7-én volt a kiállítás finisszázsa. Az eseményt az utolsó tárlatvezetések mellett könyvbemutató (Péter Zsolt: *Ne kérdezd, ki voltam – Karády Katalin, a diva emlékére*), a filmekből vett dalok, szonok előadása (Gallusz Nikolett) és Barbinek Péter színművész fellépése színesítette. Boka László tudományos igazgató úr köszöntője végén mondandójában stílusosan film-

címek tömegét rejtette el. „*Halló Budapest! Barátságos arcot kérek. Ez nem Az utolsó dal, itt 120-as tempóval száguld a Meseautó, bár Behajtani tilos. Ez mégsem egy Külvárosi őrszoba, itt egyaránt otthon van Uz Bence és Gül baba, itt Végre Áll a bál, és Egy bolond 100-at csinál. Olykor Egy szív megáll... ha a Havi 200 fix is Csalódás 1 szoknya 1 nadrágra, Beszélő köntösre, márpedig Estélyi ruha kötelező. Fizessen nagysád! Boldog idők... Pardon, tévedtem.*”

Mint mindent, ami nagyon jó volt, de elmúlt, ezt a kiállítást is kissé szomorúan búcsúztattuk. Mozgalmas és izgalmas feladat volt számomra a könyv és a kiállítások kapcsán beleásni magamat a mozi, a film és ezen keresztül a plakátok e sajátos részének történetébe. Mi marad a kiállítás után, mit profitált a könyvtár? Restaurátor kollégáink (Doublinszki Éva és Koppán Orsolya) több mint száz gyűrött, szakadt plakátból varázsoltak olyan frisseket, szépeket, mintha most jöttek volna ki a nyomdából, lehetővé téve kiállításukat. Fotós kollégáink (Ackermann Ádám és Karasz Lajos) közel 400 plakátról készítettek felvételt, melyek a gyönyörű album mellett digitális gyűjteményünket is gazdagítják. És olyan turpisságokra is fény derült, hogy hosszú évek óta két plakátként tartottunk nyilván egyet, és most végre „egymásra talált” a két rész. *Az új földesúr* (1935) grafikus: Gehl.

Barbinek Péter szavaival búcsúzom: „*A plakátkiállítással kapcsolatban hadd jegyezzem meg, hogy lenyűgöző, amit itt látunk.*”

Kopcsay Ágnes
 kopcsay.agnes.at.oszk.hu

Filmplakátok újratöltve

2016-ban az OSZK Plakát- és Kisnyomtatványtára több mint 100 plakát kölcsönzésével járult hozzá *A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944* című kiállítás megrendezéséhez Győrben, a Rómer Flóris Művészeti és Történeti Múzeumban.

Az OSZK-tól minden kiállításra kölcsönként dokumentum először a Restaurátor Osztályra kerül, ahol az állapotfelmérés után eldöntjük, hogy milyen beavatkozásokra van szükség ahhoz, hogy kiállítható legyen. A szükséges restaurálási munkák elvégzése után elkészítjük a kölcsönszerződés részét képező dokumentumot, amelyben megadjuk a kiállítás feltételeit is. Ezeket a plakátokat átnézve már rögtön látszott, hogy nagyon sok dolgunk lesz!

A kasírozáskor a keményítővel átítatott japánpapírt több részből kellett összeilleszteni

5 hónap állt rendelkezésünkre, hogy a kiállítási anyagot restauráljuk.

A színes, nyomtatott plakátok a különböző korok reklámhordozói. Mint ilyenek, csak a pillanatnak készültek, ezért alapanyaguk többnyire olcsó, nagyon vékony, rossz minőségű, savas gépi gyártású papír volt. Alakjuk változatos, de inkább a nagy méretek dominálnak ebben a műfajban, előfordul a 130 cm x 100 cm-es nagyság is. Ebből adódóan tárolásuk elég problémás, gyakori, hogy többszörösen összehajtogatták őket. A plakátok méretük és vékony, sokszor rossz minőségű anyaguk miatt igen sérülékenyek. A savas papírok a haj-

tás mentén előbb-utóbb eltörnek, szélük beszakadozik, így egyes részek hamar elvesznek. Restaurálásuk során először a papír száraz és nedves tisztítását, savtalanítását végezzük el. Ezután a szakadások javításán, a hiányok kiegészítésén túl megerősítésként régebben vászonra, újabban japánpapírra kasírozzuk a plakátokat, keményítő ragasztóval.

A kölcsönzött 106 darab filmplakát több mint felét már korábban restauráltuk, de a tároláshoz sajnos ketté kellett hajtani egy részüket, így a hajtás mentén sérültek voltak, amit ki kellett javítanunk. A többi még egyáltalán nem járt nálunk, így teljes restaurálásukra került sor. A plakátokkal való munka elég helyigényes művelet, hatalmas asztalokra és kasírozó táblákra, sokféle egyéb segédanyagra, valamint a méretek miatt egyszerre két restaurátor összehangolt munkájára volt szükség.

Doublinszki Éva és Koppán Orsolya vállalta a feladatot. A plakátokat méretük miatt sziták között összetekerve tudták nedvesen kezelni, a legnagyobb mosómedencében. Így történt a papíryanag savtalanítása is. A kasírozásnál a legapróbb darabok is a helyükre kerültek, a hiányokat pótolták. A plakátok hátoldalára megtámasztásként vékony japánpapírt ragasztottak, amelyet a nagy méret miatt több darabból kellett összeilleszteni. Ez után jöhetett a kíméletes szárítás nemzfilcek alatt, lenéhezítve. A kiegészítéseket akvarell festékkel retusálta Tóth

Zsuzsanna, hogy a plakátok esztétikai megjelenése egységes legyen. A csapatmunkát siker koronázta, időben elkészült a 106 db filmplakát restaurálása. Gondosan becsomagoltuk őket a szállításhoz. A keretezésükre már Győrben került sor, a mesterrel előre egyeztetett szempontjaink szerint.

Megújult filmplakátjainkat a könyvtárban is viszontláthattuk a 2017. május 31-én megnyílt kiállításon.

Érdi Marianne
erdima.at.oszk.hu

A japánpapír felhelyezése a plakát hátoldalára

A kasírozóanyag rásimítása hengerrel és japán ecsettel

A felkasírozott plakát szárítás előtt

A bőség zavara – Kamarakiállítás a Plakát- és Kisnyomtatványtár kincseiből

2016. október 24. – 2018. február 3.

A nemzet könyvtárának szerves, mégis különleges részlege, a kisnyomtatványokat gyűjtő Plakát- és Kisnyomtatványtár, 1935-ben vált önállóvá. Tárunk fennállásának 80 éves évfordulója alkalmából rendeztük meg *A bőség zavara* című kiállítást, mellyel gyűjteményünk sokszínűségét, sokoldalúságát és sokféleségét kívántuk bemutatni.

Talán némi magyarázatra szorul, hogy az évfordulót miért egy év késéssel ünnepeltük. A kérdésre a címmel tudunk válaszolni: „a bőség zavara” miatt.

Bottlik József plakátja

Egyrészt arra a nehézségre utal ez a cím, hogy a kiállítóter végleges lehetőségeihez igazodva egyre szűkíteni kellett annak a sok-sok kisnyomtatványnak a körét, amelyet szerettünk volna mindenképpen megmutatni. A „bőség” örömteli, ám másként, mint „zavarként”, nehezen értelmezhető, ha mintegy 4 milliós gyűjteményünkől megfontoltan arányos válogatást szeretnénk készíteni. A másik nehézség abból következett, hogy a tárlókban,

vitrinekben elhelyezve egyes – tartalmilag vagy történelmileg nagyon érdekes – darabok semmitmondóknak, díszteleneknek, érdektelennek tűnnek.

Reményeink szerint, akik megnézték kiállításunkat, mindezt a „zavart” kevésbé érzékelték, sokkal inkább a „bőség” volt a meghatározó élmény számukra. A kiállítás kurátorai (Kopcsay Ágnes és Tasnády Attila) kiinduló gondolatul a „kincs”, „érték”, „sokszínűség” kifejezéseket választották. A végeredmény így olyan anyag lett, amelyben gyűjteményünk jellegének megfelelően több szempont – idő, műfaj, anyag, téma, részgyűjtemények stb. – keveredik.

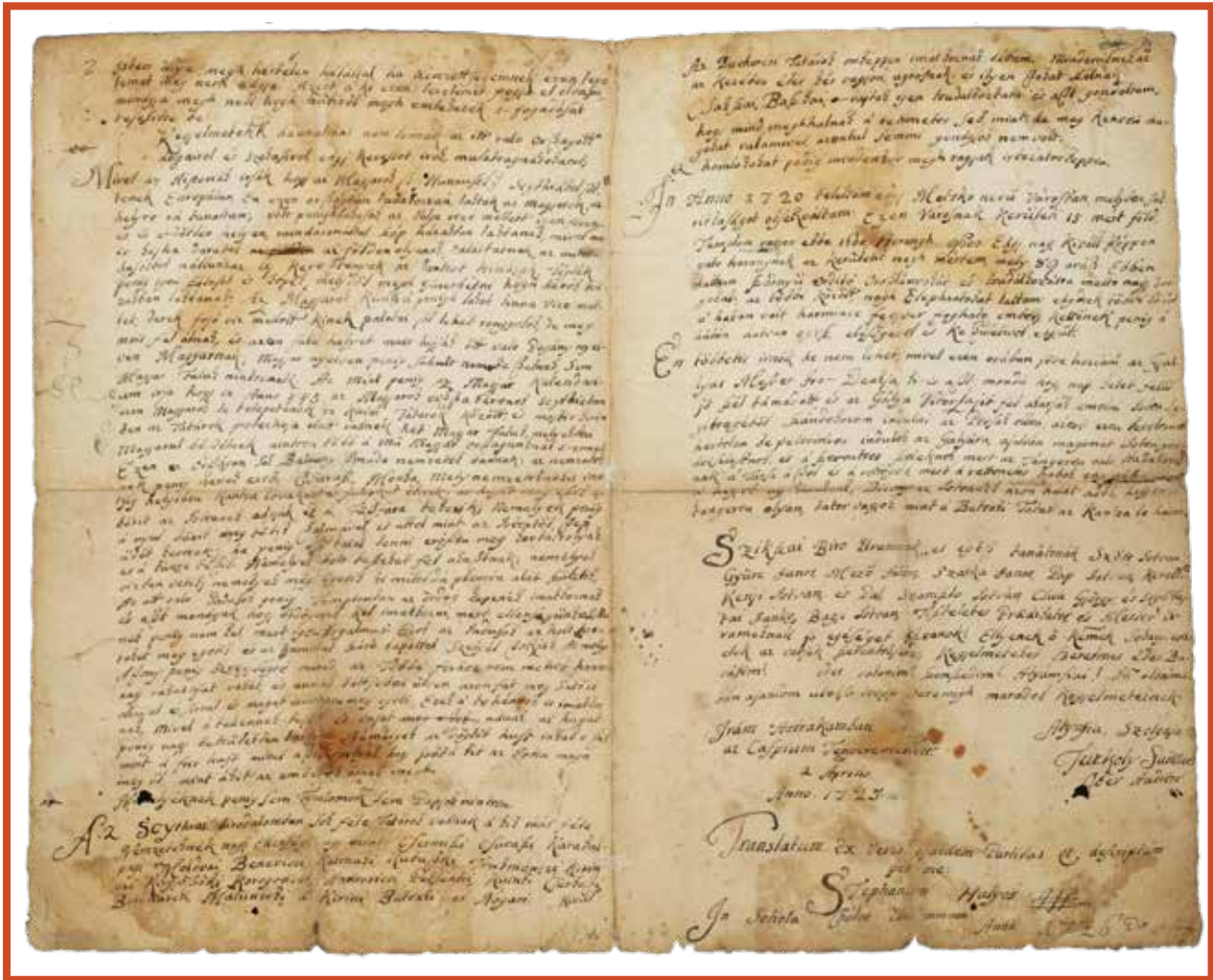
A paravánokon és a tárlókban közel ötvenféle dokumentumtípust állítottunk ki, amelyet 183 tárgy képviselt. Valamennyi kisnyomtatvány, de volt köztük szöveges és képes, füzetes és egylapos, kicsi és nagy, színes és kevésbé látványos is. A kiállított dokumentumok kora is igen változatos volt, a 17. századtól a 21. századig terjedt. A vitrinekbe tettünk olyan darabokat, melyek ma is használatosak (például grafikai plakát, képeslap, gyászjelentés), de olyanokat is, melyek a történelem bizonyos szakaszában jellemzőek voltak, de ma már csak gyűjtők, könyvtárak, múzeumok őrzik őket (például halotti címer, számológépdula, céhlevél). Valamennyi gyűjteményünk része.

A kiállítás rendezői úgy látták, mindenki talált valami érdekeset, emlékeztetést a 183 dokumentumból!

Kopcsay Ágnes
kopcsay.agnes.at.oszk.hu

Magyarok a Kaukázusban

A nemzeti könyvtár 2015. évi, *Magyarok a Kaukázusban – A kaukázusi őshaza kutatása a 19. században* című tavaszi nagykiállítása az őshazakutatás, történet- és nemzettudat egy izgalmas szilánkját, a kaukázusi magyarság és őshaza eszméjét mutatta be. A kiállítás az Ars Librorum kiállítóterben és a Corvina-terekben volt megtekinthető 2015 áprilisa és júniusa között, az Országos Széchényi Könyvtár mellett számos egyéb magyar és külföldi gyűjtemény különféle műtárgyait – festményeket, térképeket, kéziratokat, fényképeket, nyomtatványokat és számtalan különféle műtárgyat – sorakoztatva fel. Kurátora Kránitz Péter Pál, történész, a Pázmány Péter Katolikus Egyetem doktorandusza volt.

A kaukázusi magyarokról szóló első tudósítás. Turky Sámuel 1725. évi levele Asztrahánból, OSZK Kézirattár

A 19. század során egy sor őshaza-elmélet látott napvilágot, a 18. századtól kezdődően uralkodó török–tatár és finnugor, vagy éppen a sumér vagy pártus eredetelméletekkel szemben azonban a kaukázusi őshaza eszméje nem egy nyelv- vagy népcsoporthoz kötötte a magyarság eredetét, hanem egy jól körülhatárolható területhez: a Kaukázushoz. Csaknem az összes kaukázusi népcsoportot a magyarhoz rokonították az eszmét képviselő történészek, sőt, gyakran a laikusok – utazók, publicisták, egyéb tudományágak képviselői stb. – is. A lehetséges kaukázusi őshaza gondolata óriási hatással volt a közgondolkodásra, Vörösmarty Mihályt is megihlette, sőt, a 19. század végére még a társadalom legsőbb rétegeit is élénken foglalkoztatta. Több mint egy tucat expedíció indult Magyarországról a Kaukázusba, hogy fellelje a hátramaradt magyarságot, a magyarral rokon kaukázusi népeket és a magyar őshazát.

Az első ezirányú vállalkozásnak Jaksics Gergely és Orlay János 1804. évi expedíciója tekinthető, melyet Ógyallai Besse János Károly, gróf Zichy Jenő és sok más őshazakutató felfedezőútja követett egészen a 20. század elejéig. Útjaikat hatalmas publicitás övezte, a Zichy-expedíciókról például rendre a hetilapok címlapjain számoltak be. Hatalmas lendületet vett a hazai Kaukázus-kutatás, a hegyvidék néprajzi, geográfiai, történelmi, állattani és számos egyéb aspektusait monográfiák és tanulmányok tucatjai mutatták be a század során. A kutatóutakról számtalan műkincset hoztak haza az őshazakutatók, ezekből kiállítás is nyílt a század végén – a műtárgyak máig kutathatók különböző hazai közgyűteményekben, egyebek mellett a Néprajzi Múzeumban és az Iparművészeti Múzeumban. Szerelmey Miklós 1847. évi képes történeti albumában a kaukázusi magyar őshaza képi ábrázolást is nyert, sőt, a Zichy-expedíciók festő tagja, Carl Wuttke az idős gróf és útítársai által

Magyari első képi ábrázolása. Szerelmey Miklós: *Magyar hajdan és jelen élethű rajzolatokban magyarázó szöveggel*, Pest, 1847.

felkeresett, a magyar őshazának vélt tájakat festményein is ábrázolta, ezáltal a kaukázusi magyarság eszméje a képzőművészetre is kifejtette hatását.

A kiállításon látható volt Turkolý Sámuel 1725. évi levele, amely először tudósította a hazai közvéleményt a kaukázusi őshazáról, s az eszme kialakulása kezdőpontjának is tekinthető. Megtekinthetők voltak az első magyar expedíciók által használt kaukázusi térképek; Jankovich Miklós és Széchenyi István szignójával ellátott, a kutatóutak finanszírozásáról szóló kéziratok; Besse János útlevele és kézzel írott tudósításai; Vörösmarty Mihály *Magyarvár* című epikus töredékkölteményének – melynek helyszíne a kaukázusi Magyar vár – első kiadása; Carl Wuttke és Eisenhut Ferenc kaukázusi festményei; Zichy Jenő útítára, Szentkatolnai Bálint Gábor és Gárdonyi Géza levelezése a kaukázusi őshazáról; karabahi örmény és egyéb kaukázusi szönyegek és szőttesek; a kor legrészletesebb és legnagyobb felbontású, Déchy Mór által szerkesztett Kaukázus-térképe; fényképfelvételek a magyarral rokonnak hitt kaukázusi cserkeszekről és karacsájakról, a dagesztáni avarokról, grúzokról és örményekről; és még számos egyéb műtárgy.

A kiállításon bemutatott hatalmas tárgyi és írott emlékek végül egy katalógus formájában is közszemlére bocsáttattak. 2016-ban jelent meg az Országos Széchényi Könyvtár és az Örmény Kulturális Központ közös kiadásában a *Magyarok a Kaukázusban – A magyar őshaza kutatása Örményországban és a Kaukázusban* című, háromnyelvű kiadvány magyar, angol és örmény nyelven. A 136 oldalas kötet Kránitz Péter Pál szerkesztésében jelent meg, aki egy részletes bevezető tanulmányban ismertette a kiállításon és a katalógusban bemutatott eszmetörténeti témát: a kaukázusi magyarság és őshaza gondolatát.

A kiállításon és a tanulmánykötetben bemutatott műtárgyakat 2017-ben újabb kiállítás formájában gyűjtötte össze a kurátor *Hungary in Georgia*, vagyis *Magyarország Grúziában* címmel, ezúttal a kaukázusi ország fővárosában, Tbilisziben, a Zurab Cereteli Modern Művészeti Múzeumban, a *Magyar Napok Tbilisziben* című rendezvénysorozat keretei között.

Kránitz Péter Pál

Zichy megrajzolt hősei

Az Országos Széchényi Könyvtárban *Zichy megrajzolt hősei, a Nemzeti Könyvtár kiállítása Zichy Mihály könyvillusztrációiból* címmel nyílt tárlat, azzal a nem titkolt céllal, hogy felhívja a világ minden részéről érkező látogatók figyelmét könyvtárunk értékes, sokak által ismeretlen díszalbum-gyűjteményére.

A 2016. június 15-én az 5. emeleti Erekllye-térben nyíló kiállítás tematikáját a 110 éve elhunyt nagy illusztrátorunk, Zichy Mihály művészetének könyvtári szempontú megközelítése adta. Hat évtizedes alkotói munkásságának számtalan bizonyítékából – melynek nagy részét az orosz cári udvar festőjeként Szentpétervárott töltötte – egy kivételes művészember érdekes egyénisége tárul fel. 1891-ben egy orosz származású hölgy merész kijelentéssel döbbsentette meg a sajtó egy munkatársát: véleménye szerint Munkácsy olyan, mint az Eiffel-torony, Zichy pedig a Szent Péter-templom. Mint később a történetből kiderült, ezekkel a hasonlatokkal Zichy méltatlan hazai elhanyagoltságát próbálta szemléltetni. Az 1880-as évektől Munkácsy a színek használatára fektetve a hangsúlyt (*kolorista*) foglalta el a nemzeti festő tisztségét, míg Zichy különleges rajztechnikájával vált a magyar „rajzoló fejedelmé” (mint a Magyar Nemzeti Galéria 2007 végén rendezett kiállítása címében is nevezték).

A technikában virtuóz volt, alkotott minden anyaggal: olajjal, akvarellel, pasztellel, temperával, tussal, szépiával, ceruzával, szénrel, színes krétával, de a témaválasztásban rendkívül válogatos és szigorú művésznek bizonyult.

Zichy a magyar szerzők irodalmi munkáihoz azzal a nem titkolt céllal készített illusztrációkat, hogy a magyar költészet remekei könnyen érthető kis képekkel „felcicomázza” külföldön is ismertté váljanak. A művész hazafiságának megnyilvánulásai ezen alkotások, és bizonyára nem véletlen, hogy nagyívű festményei mellett illusztrációs művei jelentős része magyar költők, Arany és Madách költeményeit kísérik. Zichy romantikus festő és realista illusztrátorként az illusztrált mű kívánalmi szerint dolgozott, elsősorban a művek meséjét, részleteit ragadta meg úgy, hogy a mondanivaló azonos legyen az íróéval. A korszak általános gyakorlata a „melléklet illusztráció” volt, sokáig hiányoztak a mű-

Zichy Mihály csókábrázolása Lermontov orosz költő *Démonjához*

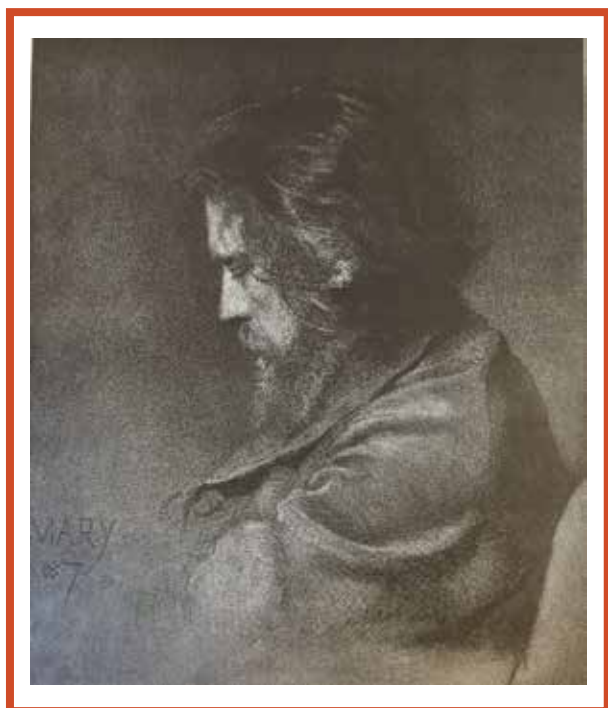
vészi könyv létrehozásának feltételei. Azonban Zichy az utolsó nagy illusztrációs munkájában az Arany-balladák kiadásában megvalósította a mindig óhajtott tipográfiai egységet rajz és szöveg között.

Zichy a cárok udvarában készített több ezer rajzzal (a mindennapi élet eseményeinek ábrázolásával pl.: vadászatokról való tudósítással), akvarellek (portrék) elkészítésével és az udvari krónikák megfestésével nagy tapasztalatot szerzett, egyedi kiforrott technikára tett szert. A II. Sándor koronázása alkalmából kiadott hatalmas díszalbum reprezentatív alkotása tette Oroszországban ismert művésszé.

Fejlett irodalmi érzékű, nagy olvasottsággal rendelkező művelt emberként maga is szívesen és jól írt. Nemcsak a romantikus irodalmat kedvelte, ismerte a nagy orosz realistákat, készített rajzot Goncsarov, Gogol, Lermontov prózájához, de elragadtatással írt Balzac műveiről is. Könyvtárát, amelyet még bécsi tanulmányai idején alapozott meg, számos szép kiadású könyvvel

II. Sándor cár 1856-os koronázási díszalbuma

Zichy Mihály tanítványa, Mary által készített portréja

gazdagította; egyszer utolsó 8 forintját is Cervantes művére, a *Don Quijote*-ra költötte.

A századfordulón (majd százéves születésnapjára 1927-ben a 2. díszkiadásban) megjelent *Zichy-album* magyarul és németül annak ellenére is hiánypótló dokumentum, hogy a művész nagy szomorúságára nem szerepelhetett benne az összes, számára kedves alkotás.

A Petőfi, Madách és Arany műveihez készített (a kiállításon részletesebben bemutatott) rajzokon kívül még további írók, szerzők műveit is illusztrálta: Zichy Géza *Leányvári boszorkányát*, Jókai *Magyar mese- és mondavilágát*, valamint a *Fegyvertelen* című elbeszélést (*Vasárnapi Újság*, 1902. február 2. sz.), és készített rajzot Garay *Obsitosához* is.

Szarka Anita, Szűts-Novák Rita

nitta.at.oszk.hu;

szuts-novak.rita.at.oszk.hu

KÖNYVTÁRLAT IV–VI. évad

A Nemzeti Kulturális Alap támogatása révén a 2014/2015-ös évadban immár negyedik alkalommal nyílt lehetőségünk, hogy megrendezzük irodalmi és kultúrtörténeti programsorozatunkat, a *KönyvTÁr*latot, mellyel könyvtárunk a magyar művelődés fejlesztésében, előmozdításában vállalt misszióját kívánja gazdagítani. Ezúttal a sorozat központi tematikája, az I. világháború évfordulójához kapcsolódva, a *Válság és újjátás. Azok a tízes évek...* címet viselte. Az egyes alkalmak során ennek a változásokkal, ellentmondásokkal teli, és egyben izgalmas időszaknak különböző arcait igyekeztünk bemutatni úgy, hogy minél teljesebb élményt kapjon közönségünk. Az előadásokat színvonalas zenei és színházi produkciók követték és a munkatársaink által összeállított, igen gazdag, kizárólag ezeken az estéken látható kamaratárlatok kísérték, bemutatva különleges kincseinket.

A sorozat *Fény és árnyék: a Monarchia megújuló fővárosai* című nyitóestjén a korszak neves szakértői, Gyáni Gábor és Saly Noémi voltak segítségünkre abban, hogy megismerkedhessünk a Bécs és Budapest századelős városfejlődésében megjelenő modern városi életmód sajátosságaival, azon belül is a korabeli társasélet egyik legjellegzetesebb intézménye, a kávéház világával. A kor hangulatát a Bohém Ragtime Jazz Band idézte meg.

Következő alkalmunkat a művészetek és egyes tudományágak területén a századelőn megjelenő új látásmódok bemutatásának szenteltük. Míg Mészáros Judit tudománytörténész a pszichoanalízis budapesti

iskolájának rejtelseibe vezetett be minket, addig Bán András művészettörténész bepillantást engedett a kor fotóművészetének történetébe, a fotózás tömegessé válásának folyamatába. Estünket Bácskai Juli Pszichoszínházának improvizációs előadása zárta.

Terítékre került az 1910-es évek pezsgő színházi és operaélete is: Szinetár Miklós Kossuth-díjas művész és Veres András irodalomtörténész kalauzolta el a hallgatóságot a színpad világába, Lázár Kati Kossuth-díjas színművész pedig monodrámájával a színházi élet egyik legismertebb szereplőjének, Jászai Marinak állított emléket.

Decemberi ünnepi alkalmunkon az avantgádról szóló kötetlen beszélgetés és az azt követő ünnepi műsor keretében a művészetek lázában égő Budapest életéből elevenített fel néhány pillanatot Rockenbauer Zoltán művészettörténész és Vásáry Tamás Kossuth-díjas zongoraművész.

A *magyar kultúra napjához* kapcsolódó januári estünkön a változás és változhatatlanság – irodalom és modernség kérdéskörét taglalta Kenyeres Zoltán és Kappanyos András irodalomtörténész. Az estet a Classicus Ensemble együttes koncertje zárta.

Verebes István Jászai Mari-díjas színész és Imre Zoltán színháztörténész a háború előszelében és árnyékában szórakozó Budapestet idézte meg, bemutatva a nemzetközi hírűvé vált magyar kabaré és az operett műfaját. A hangulatot pedig csak fokozta az előadásokat követő zenés irodalmi kabaré: Szép Ernő *Megint gyerek szeretnék lenni* című művét a Rátkai Márton Színházi Műhely tolmácsolásában élvezhette a közönség.

Hot Jazz Band

Verebes István

A nemzetközi nőnap után *Páncél és fátyol* címmel a női szerepkörök 19. és 20. század fordulóján bekövetkező változásairól: nőegyesületek megszületéséről, női lapokról és a nők megváltozott helyzetéről beszélgetett Császtvay Tünde és Zsadányi Edit irodalomtörténész. Ezt követően a Budapesti Operettszínház énekeseinek (Dolhai Attila, Lukács Anita, Peller Károly, Szendi Szilvia) köszönhetően a *Csárdáskirálynő*-ből hallhattunk részleteket.

Soron következő témánk a háború lélektanával foglalkozott. Balázs Eszter történész a magyar írók, művészek, tudósok szerepvállalását és a háború kiváltotta szellemi tevékenység új irányait szemlélte, míg Tverdota György irodalomtörténész előadásának középpontjába Babits Mihály háborúellenes költészete és írásai kerültek. Az estet a kortárs jazz, hol játékos, hol elvont dallamai tették felejthetlenné a Dzsindzsa együttesnek köszönhetően.

A szép és a szörnyeteg címet viselő estünkön a magyar képzőművészek a századforduló kihívásaira adott válaszaival ismerkedhetett meg a közönség. Fabó Edit művelődéstörténész az illúzióvesztés okozta feszültségek

ábrázolásának mesterségére világított rá, Barki Gergely művészettörténész, a szakma detektívjeként is elhíresült kutató pedig a műalkotás előkerülésének izgalmas történetén keresztül mutatta be, hogy a műalkotások utáni nyomozás miként befolyásolja a kor művészetéről korábban kialakult képünket. Végül a Tóth Evelin Trió koncertjén igazi zenei kavalkádban volt részünk, mely többek között ötvözte a tradicionális afrikai zenét a magyar népzenevel és elektronikus kompozíciókkal is.

Évadzáró programunkon Sipos Lajos és Rákai Orsolya irodalomtörténészek tolmácsolásában képet kaptunk arról, hogy a magyar költők és írók milyen álláspontot alakítottak ki az első világháború és az azt lezáró békeszerződés nyomán létrejött társadalmi és politikai valóságról. Majd a Miskolci Nemzeti Színház színészeinek közreműködésével részleteket láthattunk Bródy Sándor *A tanítónő* című darabjából.

Azzal, hogy a negyedik évad zárásaként a politika és irodalom sokrétű és szövevényes viszonyáról lebbentettük fel a fátylat, szinte fel is vezetjük már a következő évadot, mely *Propaganda a XX. században* címmel szintén az I. világháború centenáriumaéhoz csatlakozott, azon belül is könyvtárunk nagykiállításához, mely a *Propaganda az első világháborúban* címet viselte. Ennek megfelelően a propaganda működésének különféle aspektusait vizsgálta elsősorban a 20. századra vonatkoztatva. Az évad igen nagy népszerűségnek örvendett mind neves előadóinknak, fellépőinknek, mind a téma aktualitásának köszönhetően.

A programsorozat nyitóelőadását Kepes András író, újságíró tartotta *A propaganda anatómiája – avagy,*

Kepes András

hogyan kapjuk be a horgot? címmel. Előadásában arra igyekezett rávilágítani, hogy viselkedésünket nem a józan ész, hanem az érzelmek irányítják, álmaink, vágyaink, hiúságunk és félelmeink kiszolgáltatottá tesznek bennünket. Az esten a világszerte koncertező zongorista, Kael Norbert által vezetett Jazzical Trio működött közre.

Októberben arra kerestük a választ, hogy hogyan működött a két világháború közötti időszak irredenta propagandája. Ennek megválaszolásában Zeidler Miklós volt segítségünkre, aki kifejtette, miként volt jelen a hétköznapi életben, milyen jelképek működtek, kik voltak a kultuszképzés központi szereplői. A záróakkordokat a fennállása harmincadik évfordulóját 2015-ben ünneplő, Kossuth-díjas Hot Jazz Band zenekar játszotta el.

Az ősz végén vendégünk volt Kun Miklós történész, aki – mint az Oroszország és a Szovjetunió történetéről legrégebben publikáló hazai szakértők egyike – a sztálini propaganda módosulásairól beszélt, mely hatással volt a birodalmi szemlélet formálására, a hazafiságra, de még az ortodox egyházra is. Ezt követően Turek Miklós előadásában a *Pokolbéli világnéző Faludy Györggyel* című monodramát tekinthettük meg, és a Versszínház produkciójának köszönhetően bepillanthattunk József Attila és Radnóti Miklós egykori kortársának kalandos életébe.

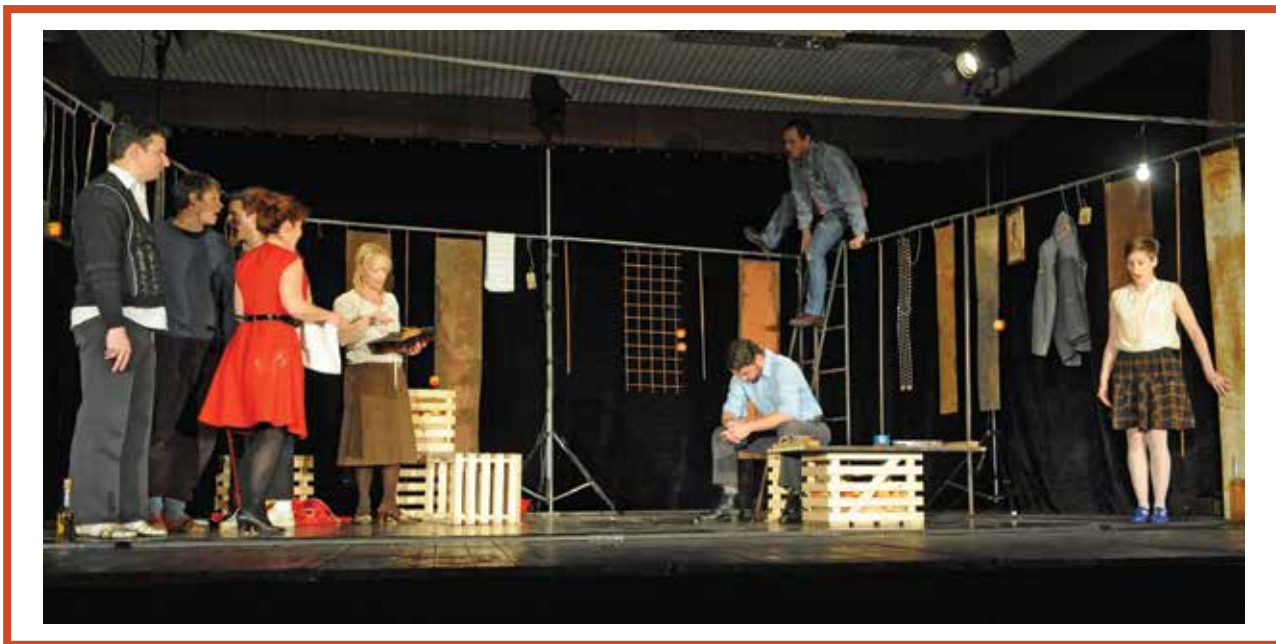
Év végén Tomka Ferenc nyugalmazott egyetemi tanár és katolikus lelkész az egyház és a propaganda viszonyát vizsgálta. Kitért rá, hogy az egyházak sok évszázados történetük során társadalmi és politikai tekintetben a

legkülönbözőbb pozíciókban találták magukat a legteljesebb hatalomtól a totális üldöztetésig. Befejezésül a Contraston együttes *Provokált tradíciók – Zenék kicsit máshogy...* című koncertjét hallhattuk.

A magyar kultúra napjához kapcsolódó 2016 januári alkalmunkon a „cinkos akusztika” volt terítéken, mely során Jákfalvi Magdolna egyetemi tanár a színházi ket-tős beszéd és a színházi cenzúra helyzetét vetette össze, majd az Ódry Színpad vendéglőadásában színpadra került a Pintér Béla kultikus előadásának megrázó erejű szövegkönyve alapján készült *A sütemények királynője* című darab.

Soron következő programunkon Réz András film-esztéta a hatalom és a filmművészet kapcsolatát boncolgatta. Mint elmondta: van, hogy a hatalom tilt–tűr–támogat, az is megesik, hogy megelőző cenzúrát alkalmaz, netalán csak arra vágyik, hogy „szeressék”, vagy épp féljenek tőle. Ehhez szorosan kapcsolódott az előadás után a Góbi Rita Társulat *Memento mori tánc road movie* című előadása, melyben a tánc és a filmművészet formanyelvén mutatták be az emlékezet és az idő összefonódását.

A nőnaphoz kapcsolódva Kádár Judittal, a Nyugat-magyarországi Egyetem docensével utánajártunk, hogy miként változtak a nőkre irányuló társadalmi elvárások, normák, a századfordulótól a második világháborúig, mennyire célozta meg, s mennyire használta fel őket a propaganda. A női szerepek témakörét tovább taglalta a Viharlámpa Projekt számos különböző zenei stílusból építkező koncertje is, mely az *Az időben eltűnt férfiak* címet viselte.

Az Ódry Színpad előadása

Ha propagandáról van szó, a humor és a politika kapcsolata mellett nem mehetünk el szó nélkül. Takács Róbert történész a humor és a karikatúra államszocializmusban betöltött helyéről tartott előadást, melyben „Reakczy Jókától” a „Jucika kalapjáig” szinte minden előkerült. A hallottakat illusztrálандó archív filmekből készített válogatásunkat tekinthette meg a közönség, amelyben a *Ludas Matyi* lépett színre, filmhíradók segítségével.

Májusban a gyermeknap alkalmából a gyermekirodalom-történet egyik legjelesebb szakértője, Komáromi Gabriella mutatott rá arra, hogy a különböző korszakok miként hagytak nyomot ezen az érzékeny és fogékony korosztályon az irodalmon keresztül. Az est végén, vidámabb vizekre evezve, a 100 Folk Celsius koncertje idézte meg Paff, a bűvös sárkányt és barátait.

Évadunk végén említést kellett tennünk a 21. század új köntösbe bújtatott propagandaeszközeiről is: Tari Annamária pszichoanalitikus elemezte a közösségi média hétköznapijainkra gyakorolt tudatformáló hatásait. A sorozat méltó befejezésekképpen az estét fergeteges nyári koncerttel zárta a FunkInfection.

Sorozatunkkal sikerült elmélyülni a propaganda világában, különböző szempontok felvetésével közelíteni a központi témához és megismertetni nagyközönségünkkel a gyűjteményünkben rejtőzködő szellemi kincseket.

Kulturális és ismeretterjesztő sorozatunk hatodik, Testes Évadjában havonta egy este erejéig a test különböző részei kerültek az érdeklődés középpontjába, adták meg az alkalmak központi témáját, melyhez előadók, közreműködők és bemutatott kincseink illeszkedtek. Az évad újdonsága volt, hogy kamaratárlat helyett *Varázsgömb* címen, gyűjteményünk egy-egy kivételes darabját állítottuk ki, melyet az eddigi gyakorlattal ellentétben testközelből szemügyre vehettek vendégeink, hiszen az estek végén szakértő kollégáink a tárlóból kivéve mutatták be a dokumentumot az érdeklődőknek.

Nyitó alkalmunkon rögtön a SZÁJé volt a főszerep, Balázs Géza tartott előadást arról, hogyan és mivel beszél testünk. Az előadást Molnár Dániel komikus pantomimszkeccse színesítette, majd *A szigeti veszedelem* első kiadásáról tudhattak meg különlegességeket a résztvevők.

Októberben a szem vezetett tovább minket, Czibmal Gyula fotóművésszel beszélgettünk a TEKINTETről, saját nézőpontjáról és a megörökített pillanatról, miközben festőkről és alkotásaikról készített fotósorozatát is láthattuk. A tárlóba pedig Babits Mihályné Török Sophie fotóalbuma került.

Novemberben más utakra vitt a LÁBunk. Vásárhelyi Tamás biológus *Tartsuk kézben a lábunkat!* című előadásából fény derült arra, milyen hihetetlen és szórakoztató sokféleség rejlik a végtagok alakjában, működésében és egy kicsit távolabb tekintve megismerhettük azt is, milyen ökológiai lábnyomot hagy(t)unk a Földön. Vendégeink Comenius *Orbis Sensualium Pictus* című művét tekinthették meg, az est végén pedig egy latin táncműsorban gyönyörködhettek.

Decemberben a karácsonyhoz közeledve sokaknak már a finomabbnál finomabb étkeken jár az esze, így rendhagyó módon felkértük Cserna-Szabó András író, hogy a kiállított, 1695-ből származó *Szakáts mesterségnek könyvetskéjéből* kiválasztott *fekete lév* című receptet készítse el a program alatt. A résztvevők ennek köszönhetően egy igazi különlegességet kóstolhattak meg Vánca István lebilincselő előadása után.

100 Folk Celsius

Vásáry Tamás előadása

Az új év első alkalmán Vekerdy Tamás kalauzolásával a SZÍV rejtelmibe tekinthettünk be. *A szeretni tudás művészete* című előadását követően a Jazzation együttes magával ragadó dallamai csendültek fel, a *Varázsgömb*-ben pedig Ady Endre és Léda viharos kapcsolatához kötődő autográfokkal és fotókkal ismerkedhetett meg közönségünk.

Következő programunkon választ kerestünk arra a kérdésre, hogy milyen jelentőséggel is bír a HAJ: státuszszimbólum, kifejezőeszköz? Megítélésében mi változott az elmúlt évtizedekben, sőt századokban? Ebben Tátrai Zsuzsanna néprajzkutató volt segítségünkre, akinek előadását Mezei Pál zongoraművész műsora színesítette. Könyvtárunk kincsei közül ezúttal az *Arany legendát* (1488) mutattuk be, mely Szent Ágnes vértanú legendáját is tartalmazza.

Évadunk végéhez közeledve, márciusban egyik legkomplexebb szervünk, az AGY is reflektorfénybe

került. Csókay András idegsebész előadásában azt boncolgatta, hogy az emberi gondolkodás nem pusztán az idegsejtek működésével magyarázható. Zárásként Diderot híres *Enciklopédiájának* egyik kötetét vehették jobban szemügyre vendégeink, melyben többek között az agy 18. századi ábrázolásait is láthatták.

Áprilisi záró programunkon Pál Feri atya, mentálhigiénés szakember beszélt a lelki erő fejlesztéséről és az éltető spiritualitásról, előadását a Valaki Alfonz zenekar minikoncertje követte. A tárlóba pedig a régi magyar vallásosság különleges meditációs kötete, Hajnal Mátyás jezsuita 1629-ben Bécsben megjelentetett magyar nyelvű *Szíves könyvecskéje* került.

Aki esetleg lemaradt az előadásokról, de szívesen meghallgatná őket, annak erre is van lehetősége, hiszen idén először minden előadást felvettünk, így visszanézhetők az OSZK youtube-csatornáján.

Sebestyén Lilla
sebestyen.lilla.at.oszk.hu

Orientalisták az OSZK-ban – Egy új hagyomány születése a könyvtárban

Az Országos Széchényi Könyvtár 2017-ben új kultúr-történeti rendezvénysorozatot indított *Orientalisták az OSZK-ban* címmel, melynek célja, hogy a szélesebb érdeklődő közönség számára mutassa be a magyar Kelet-kutatást.

A havonta egyszer, szerdánként 17 órakor kezdődő előadások, beszélgetések és könyvbemutatók fő célja, hogy az érdeklődő nagyközönség is korszerű ismereteket szerezhessen a nemzetközi viszonylatban is jegyzett magyar kutatóktól – értesülve a különböző területeket és korszakokat érintő kérdésekről és a kutatás legújabb eredményeiről.

Az eseménysorozat első évadában Komoróczy Géza vizsgálta meg az írástudók és az értelmiség történelmi szerepét és kialakulását, majd Sudár Balázs a török hódoltság vers- és zenekultúráját elevenítette fel, végül

Fodor Pál az 1566-os szigetvári török ostrom kapcsán végzett legújabb kutatásokról beszélt.

A második évad előadásai elsősorban az iszlám és a Közel-Kelet világához kapcsolódó témákról szóltak. Maróth Miklós *Filozófiai és vallási etika az iszlám világában* című előadásában arisztotelészi és keleti keresztény gondolatok túlélését vizsgálta az iszlám kultúrában. Hajnal István a sí'itákkal és aszaszinokkal kapcsolatos közkeletű félreértéseket tisztázta, majd Major Balázs mutatta be a szíriai kereszties lovagváarak régészeti kutatásának legújabb eredményeit, végül Iványi Tamás elemezte a Korán misztikus olvasásának és magyarázatának hagyományait.

Az előadássorozat a szakmai és a szélesebb érdeklődő közönség körében egyaránt pozitív visszhangra talált. Ennek eredményeként 2018-ban már a harmadik évaddal fog jelentkezni az *Orientalisták*.

Antalffy Péter
antalffy.peter@oszk.hu

AZ OSZK KÖNYVKIADÓ

Hagyomány és megújulás

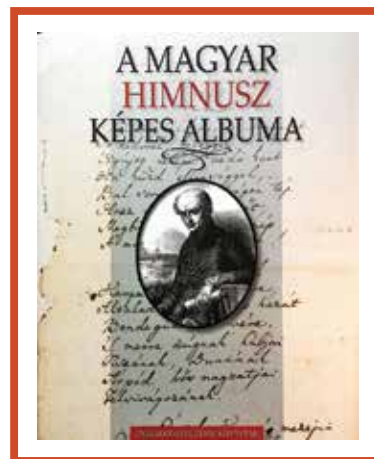
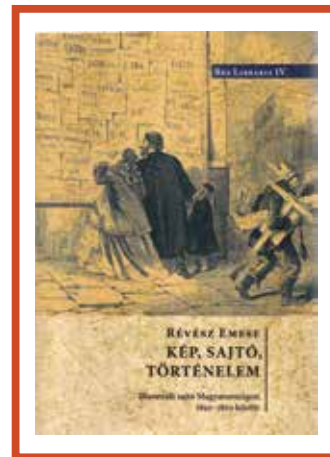
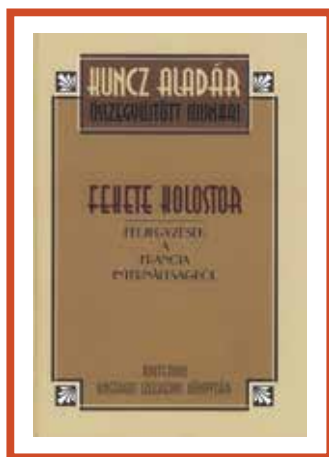
Az OSZK mint Könyvkiadó hosszú évek óta rangos kiadványokkal van jelen a hazai könyvpiacra. Évente megjelentetett kiadványainkat az intézmény páratlan állományára és munkatársai szaktudására építve, önállóan vagy neves hazai és nemzetközi kiadókkal karöltve adjuk ki, széles spektrumot átfogva: hasonló kiadásokat, díszalbumokat, konferencia- és tanulmányköteteket, könyv-, sajtó- és művelődéstörténeti szakmunkákat, hézagpótló bibliográfiákat és kiállítási katalógusokat egyaránt publikálunk. Az OSZK olyan rangos periodikáknak is alapítója és társkiadója, mint a 132 esztendeje megjelenő *Magyar Könyvszemle*.

A kiadványok elsődleges célja az intézményi tudományos kutatások eredményeinek közzététele, de ezt,

a szakkönyvtári feladataink, valamint az intézményi hungarikakutatások az OSZK páratlan kincseinek hasonló formában történő közzététele is több esetben igényli, ugyanakkor a nemzeti könyvtár egyre több kétnyelvű kiadványt jegyez, köztük jelen intézményi évkönyvet is.

Hagyomány és megújulás címmel az OSZK 7. emeleti tereiben gazdag kamara-kiállítást nyitottunk, válogatva kiadványaink utóbbi másfél évtizedének sikerkönyveiből. A tárlatot a Tudományos Titkárság munkatársai (élükön Herendi Lászlóval) állították össze, s az 2017 márciusától május közepéig volt látható. Az OSZK Kiadó alhonlapja 2016-tól érhető el, ezen retrospektíve is kereshetőek kiadványaink: www.oszk.hu/konyvkiado

Boka László, kiadóvezető

A Home of Arts and Muses: The Library of King Matthias Corvinus – Workshop és kiállítás a Milánói Világkiállítás Magyar Pavilonjában

2015 októberében az Országos Széchényi Könyvtár Szöcs Géza, az EXPO kormánybiztosa felkérésére összetett formában jelenhetett meg a Milánói Világkiállítás Magyar Pavilonjában. A tárgy az olasz–magyar kulturális érintkezések egyik nagy fejezete, a Corvina Könyvtár volt.

Október 9-én tudományos workshopra került sor olasz és magyar szakemberek részvételével, amelyet mind Szöcs Géza, mind pedig Tüske László, a nemzeti könyvtár főigazgatója megtisztelt jelenlétével. A workshopot kiállítás tette látványosabbá, amelyet e beszámoló szerzője a helyszínen rendezett a nemzeti könyvtárban őrzött corvinák nemesmásolataiból. A kiállítás a Magyar Pavilonban néhány hétig a nagyközönség számára is nyitva állt. A megelőző hónapokban a Webartalom Koordinációs Osztályon Sudár Annamária vezetésével elkészült egy corvina-rövidfilm, amelyet mind a workshop, mind pedig a Magyar Pavilon látogatóközönsége megtekinthetett.

A találkozó egyfajta szimbolikus kezdőpontját is jelentette a Corvina tárgyában folytatott itáliai–magyar eszmecsere újabb fejezetének. Október 9-én, a workshop napján Szöcs Géza köszöntötte az egybegyűlteket. Ezt követően Tüske László főigazgató ünnepélyesen bejelentette, hogy megújul a nemzeti könyvtár corvina-honlapja, melynek célja, hogy a Mátyás könyvtárából származó és a világban szétszórva őrzött eredeti corvinákat virtuális formában újra egyesítse. (A honlap újrakonstruálása, modernizálása, új tartalmakkal való feltöltése jelenleg is tart, a munkát Sudár Annamária vezetésével a WKO munkatársai, valamint Beöthy Ildikó és Zsupán Edina végzik.)

A neves szakemberekből álló előadógárda tagjai legújabb kutatási eredményeikről folytattak tudományos párbeszédet. Csorba László az itáliai–magyar kulturális kapcsolatok áttekintésével nyitotta meg az eszmecsere-t. Szó volt a budai királyi könyvtár néhány fontos miniátoráról. Mario Marubbi, a milánói Francesco da Castello oeuvre-jének egyik legkiválóbb ismerőjeként összegző képet adott erről a budai kódexprodukciónak szempontjából oly fontos mesterről. Laura-Paola Gni-

accolini előadásában egy, a hazai kutatásban kevésbé ismert, de annál jelentősebb itáliai miniátorról, Giovan Pietro Biragoról beszélt bizonyos magyarországi díszkódexek vonatkozásában. Neki attribuíta a híres római Vitéz-pontificalét. Pócs Dániel előadása kapcsolódott a Birago-problematikához, de a magyar művészettörténész a budapesti Battista Mantuano-corvinát, Birago egyik szép munkáját elsősorban a provenienckiakutatás szempontjából vizsgálta, felgöngyölítve többek között egy fontos hazugságsorozatot a corvinakereskedelem történetéből. Egyben közzétette bravúros felfedezését is, és bemutatta a kódex általa fellelt, hiányzó lapjait. Németh András egy Itáliában tevékenykedő jelentős görög scriptor, Johannés Skutariótés alakját állította előadása középpontjába, akinek a működése szintén a Corvina egykori állományának közelébe vonható. Oeuvre-jének tanulmányozása segíthet abban, hogy jobban megismerjük a görög corvinák holdudvarát, a hozzájuk köthető további kéziratokat, tudós kapcsolatrendszereket, szellemi hatásokat. Mikó Árpád az aranyozott corvina-bőrkötések nehéz problémakörét érintette, finom megállapításokat téve az anyag belső kronológiájára vonatkozólag, miközben metodikailag újszerűen használta fel a stíluskritika módszerét. Bolonyai Gábor a Corvina Könyvtár tartalmi összetételével foglalkozott, a kérdést a korabeli irodalmi kánonok szempontjából közelítette meg, jelen előadásában Pindarosra koncentrált. A nagy tapasztalatú filológus, Concetta Bianca Buda és Nápoly kapcsolatát elevenítette fel az itáliai–magyar kulturális kapcsolatok szempontjából, amelyek a Corvina létrejöttére is hatást gyakorolhattak. Zsupán Edina előadásában a corvinarecepcióval foglalkozott, bemutatva a corvina-laudáció műfaját mint olyan jelenséget, amely nagyban meghatározta a budai könyvtárról az utókor szemében és később a tudományos kutatásban kialakult képet.

A tematikailag rendkívül gazdag és különösen színvonalas konferencia előadásai az OSZK *Supplementum Corvinianum* című sorozatában látnak napvilágot. A kötetben olvashatjuk a milánói Biblioteca Trivulziana tudós munkatársa, Marzia Pontone részletes leírását is a könyvtárunkban őrzött két corvináról.

Zsupán Edina
manused.at.oszk.hu

Az Országos Széchényi Könyvtár részvétele a 2015–2017. években megrendezett könyves szakmai rendezvényeken

Talán még ma sem mindenki számára ismeretes, hogy az Országos Széchényi Könyvtár kiterjedt könyvtári, múzeumi és kutatóhelyi feladatai, illetve szolgáltatásai mellett mint Könyvkiadó is jelen van a hazai kulturális életben. A nemzeti könyvtár – összetett alapfeladataiból adódóan – több kötetet és periodikát jegyzett már a 20. századi története során is, az ezredfordulót követően viszont egyre hangsúlyosabban letette névjegyét a hazai könyvpiacra. 2008-ig Monok István, azt követően Boka László irányításával az OSZK Kiadója évente átlagosan 28–30 rangos kiadványt jelentet meg társadalomtudományi, szakkönyvtári feladataira és egyedülállóan gazdag hungarika gyűjteményeire építve. Önállóan vagy hazai és nemzetközi társkiadókkal együttműködve, kiadványaink a művelődés- és könyvtörténeti szakkönyvektől a hézagpótló bibliográfiáig, értékes hasonmásoktól a díszalbumokig, tanulmánykötetek sorozatától a kiállítási katalógusokig terjednek, színes, gazdag és igényes palettát tárva olvasóink, kutatóink elé.

Kiadói politikánk középpontjában a tartalom és a forma terén egyaránt magas színvonalú kiadványok állnak. Önálló kiadásaink mellett a legnevesebb professzionális hazai kiadókat tudhatjuk partnereink között, akikkel együttműködésben számos sikeres könyvsorozat kötetét jelentetjük meg immáron hosszú évek óta. Mindez tudatos építkezés eredménye. Az intézményi páratlan állomány és a „szürkeállomány”, szakértőink, belső kutatóink felkészültsége az egyik oldalon, gyümölcsöző együttműködések, társkiadói megállapodások a másikon, melyek révén folyamatos expanzióról beszélhetünk az utóbbi évek tekintetében. Szakértőink felkészültsége, munkatársaink szakmai tapasztalata lehetővé teszi, hogy a gyűjteményeinkben őrzött gazdag forrásanyagra támaszkodva minden szempontból igényes (tudományos és ismeretterjesztő) kiadványokat kínáljunk az olvasóközönség számára a magyar könyv-, sajtó-, irodalom-, színház- és zenetörténet mellett a művelődéstörténet, valamint a könyvtártudományok területéről. Az OSZK Kiadó a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülésének teljes jogú tagja, számos elismerés (pl. Szép Magyar Könyv éves díjak) birtokosa.

Minden év első jelentős könyves szakmai rendezvénye az áprilisi *Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál*.

Az Országos Széchényi Könyvtár a korábbi években is részt vett a rendezvényen, akár többes státusban is: volt úgy, hogy csupán az ún. Könyvtáros klub tagjaként, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete meghívottjaként; volt, amikor kiemelt vendégként, évfordulós kiállítást is rendezve a helyszínen (például a magyar könyves kultúra 220 éves ünnepére, 2015-ben); s leginkább persze kiadóként, kiállítói standdal. 2016-ig gyakorta „társbérletben”, azóta folyamatosan önálló standdal a B. épületben, immár megszokott helyen, ahol legérdekesebb, legszebb kiadványaink mellett képeslapok, plakátok is megtekinthetők és megvásárolhatók. Örömeinkre szolgált az utóbbi években a nagy érdeklődés és a vásárlások kiemelkedően magas száma.

Az elmúlt években szintén önálló standdal, sátorral vettünk részt a *Múzeumok Majálisán* a Magyar Nemzeti Múzeum kertjében. A rendezvény ideje alatt a könyvtár kiadványtári anyagain, illetve ehhez kötődő könyvbemutatókon és dedikálásokon túl ajándéktárgyakat is értékesítettük, egyéb könyvtári szolgáltatásainkat

vagy múzeumi programjainkat népszerűsítettük. Sátorunknál (mely pár éve különdíjban is részesült!) rendszeresen múzeumpedagógiai foglalkozásokat is tartottunk gyerekeknek. 2015-ben népszerűsítettük az április 21-én megnyílt *Magyarok a Kaukázusban. A kaukázusi őshaza kutatása a XIX. században* című kiállításunkat, 2016-ban ifj. Bertényi Iván történész és Rózsafalvi Zsuzsanna irodalomtörténész beszélgetett az akkor zárult *Propaganda az I. világháborúban* című kiállításunk utóbb díjnyertes katalógusáról Filep Tamás Gusztávval és Zeidler Miklóssal. 2017-ben is jelen voltunk a rendezvényen, ekkor gyermekfoglalkozással kapcsolódtunk a szervezők által meghirdetett *Tudássétány* programhoz, amely keretében *Ki mondja?* címmel irodalmi „párosító” játékot is játszhattak az érdeklődők: az Arany-bicentenáriumhoz kapcsolódóan a költő verseiből kiemelt sorokhoz kellett megkeresni, hogy melyik versben, azt ki mondja. Ebben az évben is volt „színpadi produkciónk” is, Visy Beatrix irodalomtörténész, kritikus beszélgetett Szekeres Nikoletta kritikussal a februárban megjelent *La Fontaine összes meséi* című faksimile kötetünkről.

A korábbi évekhez hasonlóan évek óta jelen lehetünk könyvkiadóként a legrangosabb könyves eseményen, az **Ünnepi Könyvhéten**. 2015-ben és 2016-ban költséghatékony megoldásként a Hagyományok Házával közösen béreltünk pavilont. Éves rendezvényeink népszerűsítése, valamint könyvtári szolgáltatásaink bemutatása mellett

új és régi kiadványaink kedvezményes vásárlási akcióival vártuk az Ünnepi Könyvhétre látogatókat, valamint dedikáló szerzőinkkel is találkozhattak az érdeklődők. 2017-ben MKKE-tagságunknak köszönhetően már önálló pavilont tudtunk bérelni, így több lehetőségünk adódott a friss, könyvheti könyveink bemutatására. 2015-ben az OSZK és a Gondolat Kiadó közös kiadásában megjelenő *A moszkvai Rudomino-könyvtár hungarika ex librisei hazai és nemzetközi kontextusban* című kötetet a szerző, Vasné Tóth Kornélia dedikálta a pavilonunknál. 2016-ban két új kiadványt dedikáltak a szerzők, illetve szerkesztők: a 2010 óta folyamatosan megjelenő *Bibliotheca Scientiae et Artis* könyvsorozatunk legújabb tanulmánykötetét (*Hatalmi diskurzusok. A hatalom reprezentációi a tudományokban és a művészetekben*, szerk. Bíró Csilla, Visy Beatrix), valamint az OSZK és a Kossuth Kiadó közös kiadásában megjelent *Ex libris és képkultúra. Modern magyar ex librisek* című kötetét. A 2017. évi Könyvhétre időzített kiadványaink voltak: Gárdonyi Géza *Az egri csillagok I–II.* hasonmás kiadása az OSZK és a Pytheas Könyvmanufaktúra közös gondozásában; Kovács Eszter *Iszlámismeret Csehországban a 16–17. század fordulóján* című kötete az OSZK és a Pázmány Péter Katolikus Egyetem közös kiadásában, amelyet a szerző a standunknál is dedikált; Visy Beatrix *„Nem ahogy ma szokás”. A narráció jegyei, szépirodalmi elbeszélőszervezetek Babits Mihály* Az európai irodalom

története *című művében* címet viselő, az OSZK és a Balassi Kiadó közös kiadásában megjelent kötete, valamint az Arany-évhez kapcsolódóan a *24 karát. Kortárs költők versei Arany János születésének 200. évfordulójára* című, rendhagyó, ám annál sikeresebb vállalkozásunk. Hiánypótló munkaként adtuk ugyanakkor közre a *Magyarország bibliographiája 1712–1860 IX. Pótlások* című kötetünket.

Az Ünnepi Könyvhét júniusi nyitányán, előestéjén osztják ki hagyományosan az előző év legrangosabb kiadványainak ítélte Szép Magyar Könyv díjakat. 2015-ben Miniszterelnöki nagydíjban részesült az OSZK–Osiris Kiadó gondozásában előző évben megjelent *Képpé formált háború* című díszalbumunk; 2016-ban a *Collectors and Collections* című tanulmánykötetünk részesült elismerésben; 2017-ben pedig oklevelet és egyúttal Antall József Emlékdíjat kapott a *Propaganda az I. világháborúban* című bilingvis katalógusunk.

A Budavári Önkormányzattal szoros együttműködésben, ahogyan a korábbi években, az elmúlt három esztendőben is részt vettünk a *Magyar Nyelv és Könyv Ünnepe a Budai Várban* című programsorozaton. Házon belüli programokkal, könyvadásító pavilonnal és színpadi könyvbemutatókkal vártuk az érdeklődőket a hagyományosan szeptember legelső napjaiban tartott rendezvényen. Intézményi programjaink voltak: 2015 szeptemberében ingyenes tárlatvezetést biztosítottunk *A királyi könyvtár – 35 corvina titkai hasonmások, képek, szövegek és filmek tükrében* című kiállításra; 2016-ban a legrégebbi Magyarországon nyomtatott könyv, Hess András *Chronica Hungarorum* című művének eredeti példányát tekinthették meg az érdeklődők az OSZK főépületében, ahol látogatható volt ugyanakkor a *Zichy megrajzolt hősei* című aktuális kamarakiállításunk is. 2017-ben a *Reformáció 500* emlékévként különleges könyvemlékeinkből: Komjáti Benedek, Sylvester János és Károli Gáspár munkáiból rendezett minitárlatot

tekinthették meg az érdeklődők a kurátorok szakmai vezetésével. Látogatható volt ugyanakkor a „*Más csak levelenként kapja a borostyánt...*” – *Kincsek, kultusz, hatástörténet* című Arany János-kiállításunk, valamint *A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944* című kiállítás és a „*Nincs talán még elfeledve a dal*” című Tompa Mihály bicentenáriumi tárlatunk is.

Színpadi programjaink voltak: 2015 szeptemberében Földesi Ferenc különgyűjteményi igazgató tartott előadást a Corvinákról. 2016-ban *A Budapesti Újságírók Egyesülete 1909-es Almanachja* című hasonmás kiadványunkról beszélgetett Széchenyi Ágnes, az MTA Irodalomtudományi Intézetének tudományos főmunkatársa a kötet két kísérőtanulmányának szerzőjével, Boka László irodalomtörténésszel, az OSZK tudományos igazgatójával és Szénási Zoltán irodalomtörténésszel. 2017-ben két könyvbemutatót is szerveztünk: egyfelől *A magyar Himnusz képes albuma* című, az Argumentum Kiadóval közös értékes kiadványunkról Boka László az OSZK Kiadó vezetőjeként beszélgetett a kötet szerzőivel, másfelől a *24 karát – Kortárs költők versei Arany János születésének 200. évfordulójára* című válogatáskötetet Visy Beatrix irodalomtörténész, a kötet szerkesztője mutatta be Jász Attila és Bokor Krisztián közreműködésével.

*

Az OSZK munkatársainak jelenléte az éves könyves rendezvényeken minden esetben alkalmat teremtett a Könyvtár iránt érdeklődőkkel való baráti beszélgetésre, információcserére is. A standokat, sátrakat, pavilonokat a Tudományos Titkárság munkatársai rendezték be, és azok felügyeletét is ők látták el a rendezvények napjai alatt.

Budai-Király Tímea
kiadvanytar.at.oszk.hu

KONFERENCIÁK, TUDOMÁNYOS ÜLÉSSZAKOK, KEREKASZTAL-BESZÉLGETÉSEK

Husz János és a huszizmus szerepe a magyarországi művelődésben

2015-ben Európa-szerte számos országban (mindenekelőtt Csehországban) különféle rendezvényekkel emlékeztek meg Husz János halálának 600. évfordulójáról. Ebből az alkalomból november 10-én könyvtárunkban nemzetközi tudományos konferenciára került sor *Husz János és a huszizmus Magyarországon* címmel.

A tudományos konferencia ahhoz a kétnapos, tudományos és kulturális programokból álló hazai jubileumi ünnepségsorozathoz kapcsolódott, amelyet könyvtárunk mellett az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán működő Művelődéstörténeti Tanszék, a Szlav és Balti Filológiai Intézet és a Vallástudományi Központ, valamint a Cseh Centrum szervezett a Szent Adalbert Közép- és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány és a Magyar Művészeti Akadémia támogatásával.

A konferencia idejére a tábori Huszita Múzeum és a budapesti Cseh Centrum egy kétnyelvű (cseh–magyar) tablókiállítást bocsátott rendelkezésünkre, ezt kiegészítettük néhány 16–17. századi huszita nyomtatvánnyal, amelyet a Régi Nyomtatványok Tára őriz.

A konferencia három cseh vendég (Sixtus Bolom-Kotari, Prága, České akademie věd; Jan Pišna, Prága, Strahovská knihovna; Zdeněk Vybíral, Tábor, Husitské muzeum) előadásával kezdődött, akik arról beszéltek, mit jelentett Husz János a cseheknek különféle történelmi korokban. Jan Pišna előadásában bemutatta a konferencia alatt kiállított huszita könyvritkaságokat is. Az ezt követő magyar nyelvű előadások a középkortól a 20. század elejéig áttekintést nyújtottak a huszizmus magyarországi művelődéstörténeti hatásairól.

A konferencián a Cseh Köztársaság Nagykövetsége is képviseltette magát. Az előadások írott változata Kovács Eszter és Mészáros Andor szerkesztésében tanulmánykötetben is megjelent.

Kovács Eszter

kovacs.eszter.at.oszk.hu

Tudományos gazda(g)ságunk

Az Országos Széchényi Könyvtár 2015, 2016 és 2017 novemberében is megrendezte évi „rendes” Tudományos Ülésszakát, melyek – szintén a szokásoknak megfelelően – a Magyar Tudomány Ünnepehez kapcsolódtak. Az utóbbi évek pozitív tapasztalatai alapján a konferenciák olyan tematikus keretet kaptak, amelyekhez az Intézmény kutatói saját tudományterületeiken, kutatott témáikon belül megtalálhatták a kapcsolódási pontokat, ugyanakkor a központi téma és hívószavai mégis közös gondolatokat, egymást átfedő és keresztező irányokat, termékeny szakmai diskurzusokat eredményezhettek.

2015 végén a hatalom fogalmának és reprezentációjának középpontba állítása – térben, időben, témafelvetésben egyaránt – sokakat inspirált. Már az előadások napján kiválóan megmutatkozott, hogy a

HUSZ JÁNOS
és a huszizmus hatása a magyarországi művelődésben
Ohlas díla Jana Husa a husitsví v uherské kultuře

Előadások, hangverseny és tudományos konferencia 2015. november 9–10.

2015. november 9. (hétfő)
ELTE BTK, Múzeum krt. 4/f. 212.
12.00–16.00 Egyetemi előadássorozat

Szilágyi Dezső téri református templom
18.00–19.00 Előadás a huszita liturgiáról és zenéről
19.00–20.00 Ünnepi koncert: huszita és csehtestvér liturgikus énekek | Antonín Dvořák: Tíz biblikus ének

2015. november 10. (kedd)
Országos Széchényi Könyvtár, VI. emelet
9.30 Husz János és kora (kiállítás-megnyitó)
10.00–16.15 Husz János és a huszizmus hatása a magyarországi művelődésben (tudományos konferencia)

A rendezvény szervezői és támogatói: ELTE BTK (Művelődéstörténeti Tanszék, Vallástudományi Központ, Szlav és Balti Filológiai Intézet) Országos Széchényi Könyvtár | Cseh Centrum | Szent Adalbert Közép- és Kelet-Európa Kutatásokért Alapítvány | Magyar Művészeti Akadémia

ELTE BTK
CSEH CENTRUM
CSEKÉ CENTRUM
MAGYAR MŰVÉSZETI AKADEMIA

kutatók számára a tematikus konferencia új szempontokat, vizsgálati és értelmezési módokat vetett fel saját kutatási témájuk, tudományáguk, korszakuk területén, ugyanakkor a közös téma párbeszédet nyitott a különböző tudományágak, művészeti területek, korszakok szakemberei között.

A Bíró Csilla és Visy Beatrix titkárságával és szervezésében zajló konferencia első napját Kecskeméti Gábor irodalomtörténész (MTA BTK ITI) a hatalom és értelmiség kora újkori perspektíváit bemutató plenáris előadása nyitotta meg; az átfogó téma kiválóan megteremtette az első nap kontextusát, amelyhez az előadások két szekcióban csatlakoztak. Az *(Ön)megvalósítás és (ön)reprezentáció* című egységben egyetemes és magyar vonatkozású előadásokat hallhattunk, amelyek az uralkodói, a főúri vagy az egyházi hatalom reprezentációs és műfaji formáit vizsgálták többségükben a kora újkor időszakában.

Az *Elnyomás és ellenállás, politika és ellenzék a 19. században* című délutáni szekció szűkebb kontextusát Takáts József irodalomtörténész (PTE) *A Buda halála politikája* című értekezése vezette fel. Az Arany-mű témájának köszönhetően az előadás nemcsak a szerző korszakának hatalmi jelenségeit érintette, hanem a magyar történelem egészére kitekintést nyújthatott. A szekció további előadásai a 19. századi magyar történelem és politika hatalmi működésének egy-egy szeletét fejtették ki különböző tudományterületeken vagy művészeti ágakhoz kapcsolódva.

A konferencia második napján a 20. század történelme, művészete állt a középpontban. Köszönhető ez elsősorban az 1956-os Intézet önálló szakmai paneljének, amelyben a munkatársak tudományos expozéi többségében az 1945–1989 közötti időszakot tárgyalták a *Hatalom és társadalom: diskurzusaik a 20. század második felében Magyarországon* című szekcióban. A szakmai tanácskozást Standeisky Éva történész *A hatalom kapuja. Értelmiségiek közzerepben* című plenáris előadása nyitotta meg.

A zárószekció *A hatalom (le)nyomatai* címmel több területre is betekintést engedett: az irodalomtörténeti témák a hatalom ábrázolásának, szépirodalmi megjeleníthetőségének vagy egyes szerzők korabeli hatalomhoz való viszonyát vizsgálták. Emellett helyet kaptak könyvtörténeti (possessorok, ex librisek), fotótörténeti és táncművészeti témákat bemutató előadások is. A konferenciát Földesi Ferenc multimediális, nézhető és hallgatható előadása zárta, aki egy bécsi hanginstalláció bemutatására és értelmezésére vállalkozott.

Azt is megszokhattuk, hogy a Tudományos Ülésszakok írásos-szerkesztett anyaga a *Bibliotheca Scientiae et Artis* sorozat köteteiben jelenik meg. Ahogyan 2015-ben napvilágot látott Zsupán Edina szerkesztésében az *Interpretációk interpretációja. Tudós bibliothecariusok, tudós elődök*, ugyanígy *Hatalmi diskurzusok. A hatalom reprezentációi a tudományokban és a művészetekben* címmel a hatalom-konferencia tanulmányai is megjelentek Bíró Csilla és Visy Beatrix szerkesztésében a 2016-os Ünnepi Könyvhétre. A kötet szakmai bemutatására 2017. január 18-án került sor a Nyitott Műhelyben, ahol Nemes Z. Márió költő, esztéta kötetet méltató szavait követően a hatalom természetéről igen termékeny kerekasztal-beszélgetés zajlott Bene Sándor irodalomtörténész, Szegő Iván történész, Nemes Z. Márió költő, esztéta és Visy Beatrix részvételével.

A 2016. novemberi Tudományos Ülésszak címének hívószavai szintén óriási lehetőséget kínáltak a fogalmak és eljárások új kontextusba helyezésére. A *Fordítás, tolmácsolás, értelmezés* című konferencia felütését az első szekcióban e kifejezések hagyományos jelentése adta: a *nyelvi és irodalmi fordítás* kérdésköre. Dante középkori epikájától a kora újkor, majd a felvilágosodás szépirodalmát és funkcionális szövegműveit is bejárva a 20. század második felének fordításirodalmáig sorakoztak a témák. A nyelvek közt nemcsak a magyar, illetve a művek forrásnyelve kapott teret, hanem a különböző korokban született fordítások egymásra hatásának, illetve a magyar szépirodalom idegen nyelvű tolmácsolásának problematikája is. A szekciónyitányban a kiváló nyelvész-műfordító, Nádasy Ádám élvezetes előadásban mutatta be Dante-fordítása kapcsán az eredeti és a mai magyar nyelvi helyzetből, viszonyokból és a nyelven belüli rétegződés változásaiból fakadó alapkérdéseit. Előadásával rögtön párbeszédbe lépett Rózsafalvi Zsuzsanna, aki Babits *Isteni színjáték*-fordításának dilemmáit vizsgálta. A következő előadók a kutatásaik során választott művek fordítástörténetének érdekességeibe avatták be a hallgatókat.

Az első nap délutánján két tematikus szekcióra is sor került: az első az általános téma egy speciális területre való alkalmazását demonstrálta (*Fordítás és értelmezés a zenében*), a második pedig *Esemény és interpretáció* viszonyát kísérelte meg bemutatni különböző történeti példákon. A zenei szekció nyitásaként Somfai László akadémikus – az aktuális Bartók-évre is tekintettel – a zeneszerző átiratait vette számba, a keletkezési körülmények és a közös esztétikai jegyek szerint osztva kisebb csoportokra az életmű e nem elhanyagolható szeletét.

Előadását a Zeneműtár három munkatársának referátumai követték, melyek a „zenére fordítás” gazdag lehetőségeinek egy-egy markánsan eltérő lehetőségét villantották fel.

Az első nap zárószekciójának előadói ugyancsak változatosan ragadták meg az ülészak tematikájában rejlő lehetőségeket: a millenniumi ünnepek sajtójához vagy egy második világháború idején zajló levelezéshez köthető interpretáció, de akár az 1945–1989 közötti időszak kereszténydemokrata gondolatvilágának áttekintése egyaránt tovább szélesítette a „fordítás” alapfoglatának értelmezési lehetőségeit.

A Tudományos Ülésszak második napján a *Mitoszok, toposzok, kommentárok* című szekciót Eisemann György értekezése nyitotta meg. A lovagi irodalom egyik leghíresebb története, a *Trisztán és Izolda* 20. századi irodalmi és zenei újraértelmezését, Thomas Mann és Wagner Tristanját vizsgálta, továbbá ennek kapcsán összevetette a különböző művészeti ágak interpretációs lehetőségeit és eszközeit. Az őt követő előadások műfajok, formák, tematikák hagyományozódását és értelmezését vizsgálták, hangsúlyt fektetve a közvetítés közegére, a nyelvre, főként a középkor és reneszánsz időszakán belül.

Az ülészakot záró *Kép és szöveg intermedialis kapcsolata* című szekció a verbális és vizuális jelek átjárhatóságával, a közöttük teremtett kapcsolat többjelentésével és művészi kifejezőformáival foglalkozott esztétikai szempontból a késő antikvitástól a 20. századig, így az előadók közel két évezredből vett példákkal illusztrálták a művészi közvetíthetőség kulturális és intermedialis kontextusainak hatását, különös tekintettel a nyelv antropológiai dimenzióira.

A legutóbbi konferencia írásos, szerkesztett anyaga a *Bibliotheca Scientiae & Artis* sorozat 9. tagjaként 2017 novemberében jelent meg a konferencia titkárainak és szervezőinek, Mikusi Baláznak, Rózsafalvi Zsuzsannának és Sirató Ildikónak szerkesztésében.

A 2017-es év kedvező volt a Tudományos Ülésszak számára, hiszen a kutatók két jelentős témában is megoszthatták kutatási eredményeiket, gondolataikat. Arany János születésének 200. évfordulója sok szempontból meghatározta, szervezte ennek az évnek a művészeti, tudományos programjait, így a konferencia első napja is Arany életművének jegyében telt. A felkért plenáris előadók, Szörényi László a délelőtti, Dávidházi Péter a délutáni szekció hangütését adta meg. Szörényi László a *Toldi szerelmének* sír-jelenetét, Toldi Piroskához intézett szavait értelmezve eredt nyomába a mű műfaji kérdéseinek és annak az európai szöveghagyománynak, ahonnan Arany közvetlenül, közvetve meríthetett művéhez. Az őt követő előadók pedig az életmű egy-egy fontos darabjára, mozzanatára hívták fel a figyelmet prezentációikban. Dávidházi Péter *Arany és a válság költészete* kapcsán beszélt az életmű válsághelyzeteiről, a kifejezés gyökereihez visszalépve a versekben, levelekben hasonlóan megmutatkozó fordulatokról, a válság nyelvi megformálódásáról. A délutáni előadások időben vagy művészeti ágban elmozdultak Arany közvetlen közeléből, hiszen a Nyugatosok Arany-képét vagy Arany kortárs lírában való hatását vizsgálták, illetve előadást hallhattunk a *Letérszem a lantot* megzenésítéséről, Arany, Petőfi és Tompa ex libriseiről vagy Arany verselméletéről is.

Az Ülésszak második napján a Könyvtár 215. éves évfordulója alkalmából a könyvtáralapító gróf Széchényi Ferenc kortársaihoz való viszonya, mecénási működése és gyűjteményei különböző szempontú megközelítései kerültek az előadások középpontjába. Miskolczi Ambrus *Széchényi Ferenc és kortársai* című plenáris előadása kiszélesítette azt a társadalmi, családi és szellemi kontextust, amely Széchényi közegét, eszmevilágát meghatározta. Az őt követő előadók az egyes fennmaradt dokumentumok és gyűjteményrészek mentén járták körül az óriási hagyatékot, így képet kaphattunk a könyvtáralapító mecénási tevékenységéről, kötetekinek kötetstípusairól és gyűjteményének mai rekonstrukciójáról, térképgyűjteményéről és a Széchényi-család „muzikalitásáról” is.

(Az ismertetés a szakmai beszámolók felhasználásával készült, így köszönet illeti mindhárom konferencia szervezőit.)

Visy Beatrix

visy.beatrix.at.oszk.hu

Kerekasztal-beszélgetések a régi könyvekről az OSZK-ban

Az Országos Széchényi Könyvtárban 2016. március 2-án majd 2016. november 8-án gyűjtők, antikváriusok és bibliográfusok részvételével kerekasztal-beszélgetésre került sor a régi könyvekről a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtörténeti Munkabizottsága és a *Magyar Könyvszemle Szerkesztősége* kezdeményezésére. A kiinduló vitaanyag Borda Lajos antikváriusnak a *Könyvszemle Szerkesztőségébe* eljuttatott *Könyvészeti gondolatok* című írása volt, amely egyfelől a régi magyarországi nyomtatványok bibliográfiai feldolgozásáról, másfelől a műtárgyvédelemről szólt. Az első alkalommal, amikor a retrospektív nemzeti bibliográfia (*Régi Magyarországi Nyomtatványok I–IV*. Budapest, 1971–2012. és Petrik Géza *Magyarország bibliographiája 1712–1860. I–IV*. Budapest, 1888–1892, *Pótlások 1712–1800. V–VIII*. Budapest, 1971–1991) kérdései merültek fel, Borda Lajos képviselte az antikvárius szakmát, H. Hubert Gabriella az egyházi könyvtárak régi könyvekkel foglalkozó szakembereit, Szelestei Nagy László a kutatókat, Ecsedy Judit, P. Vásárhelyi Judit és Heltai János a Régi Magyarországi Nyomtatványok Bibliográfiai Szerkesztőségét.

Az őszi találkozón a beszélgetés résztvevői Borda Lajos mellett Farkas Gábor, az OSZK Régi Nyomtatványok Tára vezetője és a Forster Központ Műtárgyfelügyeleti Iroda részéről Buzinkay Péter, a műemlék- és műtárgyvédelem jogi szakértője voltak. A vitát mindkét alkalommal Monok István, az MTA Könyvtár és Információs Központ főigazgatója, a *Magyar Könyvszemle* főszerkesztője vezette.

A beszélgetések összefoglalását és az elhangzott hozzászólások tömörített változatát a *Magyar Könyvszemle* 2017. évfolyamának 1. számában olvashatják el az érdeklődők.

P. Vásárhelyi Judit
pvj.at.oszk.hu

Mi is az a FITA?

A Fiatal Írók Tárlatán kortárs – épp induló vagy már néhány kötettel rendelkező – szerzők mutatkozhattak be fotójukkal, életrajzukkal, de legfőképpen eredeti kéziratos lírai vagy prózai műveikkel. Ezekből a „tintás” kéziratokból nyílt kiállítás 2016. március 8-án az Országos Széchényi Könyvtárban, amelyet Ferdinandy György író nyitott meg. A tárlaton mintegy harminc alkotó vett részt, a több mint egy hónapig megtekinthető kiállítás anyagát 2016. április 12-én Szőnyi Endre antikvárius vezetésével a könyvtár 6. emeleti dísztermében árverésre bocsájtottuk. A kiállítás és az aukció célja a civil mecenatúra kialakításának szándéka, mellyel új támogatási forma és forrás útjait kívánták megmutatni és megnyitni a szervezők. Az árverés bevétele teljes egészében a szerzőket illette meg.

Az aukció előtt kerekasztal-beszélgetés folyt a kortárs fiatal írók helyzetéről, az anyagi támogatások hazai lehetőségeiről, melynek résztvevői Boka László irodalomtörténész, az OSZK tudományos igazgatója, Fehér Renátó (JAK), Kalapos Éva Veronika (FISZ) és Korpa Tamás (FISZ, elnökségi tag) voltak. A valóban aktuális és érzékeny témákat felvető beszélgetést Visy Beatrix kritikus, irodalomtörténész vezette.

A rendezvénysorozatot, céljához méltón, rengeteg szervezet és személy támogatta: OSZK, FISZ, JAK, Szőnyi Antikvárium, Argumentum Könyvkiadó, KÜRT Információbiztonsági és Adatmentő Zrt., Alexa Károly és az *Életünk* folyóirat, Séllei Ferenc borász, Pató Lajos és Pató Simon vállalkozók, Temesi László újságíró és nem utolsósorban Urbán László irodalomtörténész, a rendezvény ötletgazdája.

Visy Beatrix
visy.beatrix.at.oszk.hu

NYÍLT NAPOK, EMLÉKNAPOK

MÚZEUMOK ÉJSZAKÁJA

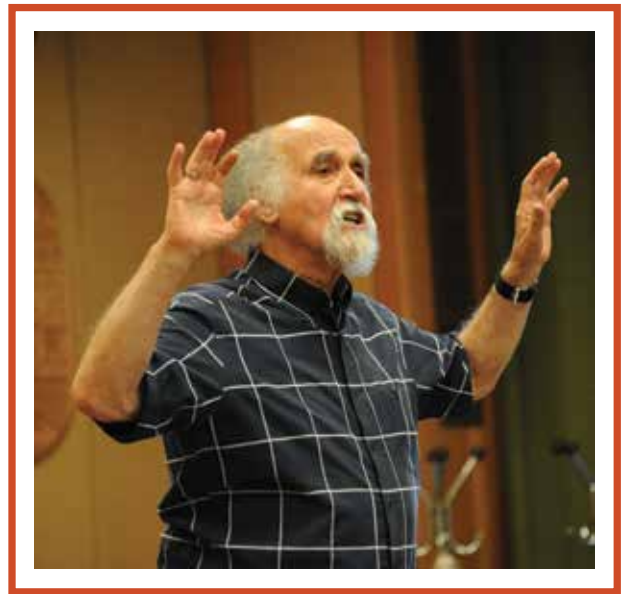
Múzeumok Éjszakája 2015

Könyvtárunk 2015-ben programjait elsősorban a *humor* témája köré szervezte *Humor a köbön* címmel. Tettük mindezt azért, mert a Plakát- és Kisnyomtatványtár előtti folyosórészen ezzel a címmel nyílt kiállítás 2015 tavaszán. „Humorban nem ismerek tréfát” – vallotta Karinthy Frigyes, és valóban, a látszólag „könnyű” műfaj születése, működési mechanizmusa összetettebb, mint ahogy azt gondolnánk. Éppen ezért a kiállítás kurátorai is három aspektusból válogatták a dokumentumokat: az első kategória azokból a dokumentumokból tevődött össze, amelyek már a kiadásuk idején viccesek voltak és ma is meg tudják nevetetni nézőiket, olvasóikat. A második csoportba azokat sorolták, amelyek a maguk idejében komoly céllal születtek, de ma már megmosolyogtatnak minket. A kiváló anyag harmadik fajtáját nyomtatásuk idején humorosnak szánták, mára viszont a szemlélőnek az okozza a legnagyobb derűtséget, ha felfedezi a szándék és a végeredmény kontrasztját.

A színpadi program, könyvtárunk nagytermében, a magyar humor két óriását vonultatta fel: Sándor György humoristát és Mikó István színművészt. Sándor György a magyar humor megkerülhetetlen, teljesen önálló hangvételő, kiemelkedő egyénisége. Humorát csak Hofi Gézáé mellett érdemes emlegetni, de Hofitól eltérően Sándor György mindig az intellektuális, gondolkodó, művészetismerő és -kedvelő közönségréteget vette célba. Humora sokszor nem nevetet, hanem síratat. Poénjai áthallásokkal, idézetekkel rímelnek. Monológjainak eredetije valamelyik színdarab átírása. Előadása színészi és szavalói teljesítmény. *A Semmittudás Egyeteme, avagy válogatott rögtönzéseim* című műsora görbe tükröt tartott közönségének, amely az előadót – nyilván több évtizedes, kiemelkedően intellektuális humora miatt is – vastappsal jutalmazta.

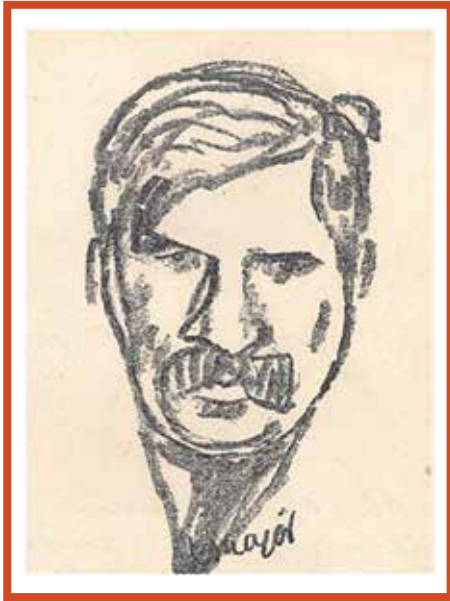
Mikó István és bájos partnernője, Szabó Anikó *A gyoromor örömei* címmel adtak fergetes kabaréestet. Krúdy Gyula, Gábor Andor és Szilágyi György műveiből vá-

logattak, a szerény tárgyi kellékkal, de annál több varázslatos színészi munkával elővezetett jelenetek láttán a zsúfolásig megtelt nézőtér sírva kacagott.

A humor képi formája a karikatúra. A Kézirattár folyosóján ebből az alkalomból Major Henrik karikatúráit állították ki. Major már gyerekként kitűnt rajzaival, első karikatúráit 19 éves korában publikálta a *Fidibusz* című élclapban. Néhány vonalból álló rajzai merőben új irányzatot indítottak el a műfaj hazai művelői között. Humora, célratörő ábrázolása a képi mondanivaló és néhány soros, vagy épp szöveg nélküli rajzai révén Major Henrik igen fiatalon már nagy népszerűsége tett szert a hazai sajtó világában. Rajzait vagy „Major” vagy „Sicu” néven jegyezte. Hamarosan a kor valamennyi élclapja, számos kiemelkedő újságja foglalkoztatta. Az első világháború után külföldön telepedett le, s onnan küldte rajzait a kor magyar humor- és társasági lapjainak. Miközben alkotásai művészi igényességükből mit sem vesztek, és a városi tömegkultúra szerves részévé váltak, Major a „legek” mestere lett. Úgy híresült el, mint aki a világon a legtöbb koronás főt, államférfit,

közéleti személyiséget és hírességet örökített meg. Rekordsebességgel és -mennyiségben készítette munkáit, a fáma szerint egy karikatúra megrajzolása maximum 4 percig tartott.

Az OSZK tárlata a karikaturista Major sokoldalúságának bemutatására vállalkozott. A kiállítás fókuszában elhelyezkedő, a mai Magyarországon a művész főműveként számon tartott *Major Henrik panoptikuma*, mely 1913-ban vonultatta fel a századforduló jelentős irodalmi szereplőit, híven tükrözi Major művészetét.

A Kézirattár mellett más különgyűteményi táruk is a humor köre csoportosították programjaikat: a Régi Nyomtatványok Tára kiállította Galenus, Petronius, Bonfini és Galeotto Marzio munkáit, a Zeneműtár *A pesti kabaré kezdetei* címmel adott válogatást korabeli felvételekből, illetve a tár folyosóján minikiállítás szerveztek kabarédalok kottáiból. A Színháztörténeti Tár *Kabaré 100 évvel ezelőtt* címmel rendezte meg kamarakiállítását, *Hacsek és Sajó* címmel népszerű kabaréjeleneteket vetítettek és humor-kvízt ajánlottak a színháztörténetből magyar és angol nyelven. A VII. emeleti olvasótermekben *Borsszem Jankótól a Ludas Matyiig* címmel nyílt kiállítás, de láthatóak voltak „*Füles mester kisedő játéka*” is, azaz Tóth József fotókiállítása.

A Múzeumok Éjszakáján szokásos raktárvezetések az idén *Karika-túra* címmel indultak.

Az est talán leghíresebb szereplője és legnagyobb egyénisége, Vásáry Tamás karmester és zongoraművész este 10 órakor lépett zongorához és felejthetetlen, beszélgetős koncerttel ajándékozta meg közönségét. Vásáry Tamás évek óta tartja a Zeneakadémián *Zenén túl...* című ze-

nés, beszélgetős műsorát, egy-egy zeneszerző életműve köré szervezve/rendezve. A Múzeumok Éjszakáján is ezt a műfajt választotta. Néha játszott, néha beszélt, de akármit is tett, azt a legnagyobb elragadtatással fogadta hallgatósága...

Nem kapcsolódik szorosan a humor témához, de érdemes megemlíteni a 2015-ös Múzeumok Éjszakája programsorozatból még két fontos eseményt. Mindkettő a bejárati szinten lévő Erekytérben zajlott. *A királyi könyvtár – 35 corvina titkai hasonmások, képek, szövegek és filmek tükrében* címmel válogatott kiállítás fogadta a látogatókat. Hunyadi Mátyás magyar király (1458–1490) könyvtára – korabeli nevén *Bibliotheca Corvina* vagy *Bibliotheca Augusta* – az első reneszánsz fejedelmi bibliotéka volt Európának az Alpoktól északra elterülő részén. Gazdagságával, szépségével az uralkodó hatalmát, uralmának legitimitását reprezentálta. A kiállításon másolatban szerepelt a királyi könyvtár mind a 35, azonosítottan Mátyás tulajdonát képező és az OSZK gyűjteményében található darabja.

Végezetül, de nem utolsó sorban említjük meg a Képes Kezdőbetű-pályázat eredményhirdető ünnepségét. A Képes Kezdőbetű az Országos Széchényi Könyvtár kódexlapkészítő pályázata volt 2015 elején, általános iskolás diákok részére, melynek célja egy új, gyerekek által rajzolt kódex összeállítása volt *Üzenet Mátyás királynak* címmel. A pályázat kiírásánál cél volt, hogy a gyerekek kutatómunkájuk során megfigyeljék a corvinaikat és azok díszítését. Ennek a műfajnak a keretein belül, de különböző technikákkal (rajz, tus, tempera, montázs, fotómontázs stb.) készítsék el saját, rövid, pár soros történetüket Mátyás királlyal kapcsolatosan. A Múzeumok Éjszakáján a legsikerültebb pályamunkákat díjazta a könyvtár vezetése.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

Múzeumok Éjszakája 2016

2016-ban a Múzeumok Éjszakájának tematikája a *Hősök, felfedezők, újírtók* címet viselte, könyvtárunk is ebben a tárgykörben kínálta legtöbb programját. Hogy mi mindennel fogadtuk a látogatókat? Kiállításon láthatta a közönség Zichy megrajzolt hőseit, vagyis a Zichy Mihály által illusztrált díszalbumokat. Megtekinthették a színháztörténeti hősgalériát, a térképkészítő huszártiszt, azaz Lipszky János térképeit és a muszaj-felfedezők, Rosti Pál és László Károly Mexikóban készült rajzait és fényképeit. Kamarakiállítás emlékezett meg Zrínyi Miklósról, volt kvízzáték *Felfedezőúton a könyvtárban* címmel és igazi könyvaukción egy képzeletbeli Kincses szigeten. *Mesélő textilek – textiles mesék* címmel Szeredi Ambrus Noémi textilképzését is élvezhették a látogatók, kaptak tárlatvezetést zenével és irodalommal.

Az est kiemelt programjának számított a Benyovszky Emlékév 2016 Emlékbizottsággal és a Benyovszky Társasággal együtt szervezett Benyovszky Móric-émlékest.

Benyovszky Móric és az Országos Széchényi Könyvtár kapcsolata nem újkeletű. 2004-ben a Benyovszky Társaság javaslatára az OSZK gondozásában és a Kossuth Kiadó segédletével jelent meg az a monumentális kötet, mely hasonmásban közölte Benyovszky 1772–1776 között keletkezett madagaszkári naplóját. A kötet tartal-

mazta a francia szöveg eredetijét Benyovszky kézírásával, a modern francia átírást és a szöveg magyar fordítását. A kitűnő elő- és utószót Voigt Vilmos professzor készítette. A kötet rendkívüli tetszést aratott: elnyerte a Szép Magyar Könyv 2004 díjat a bibliofil és speciális kiadványok kategóriájában és nagy sikerrel szerepelt a Frankfurti Nemzetközi Könyvvásáron is.

A Benyovszky Társaság néhány évvel ezelőtt alakult éppen abból a célból, hogy Benyovszky Móric emlékét ápolja. Tagjai tudósok, kutatók, közéleti személyiségek, művészek, emléképolók, itthonról és határainkon túlról: Lengyelországból, Szlovákiából, Csehországból, Franciaországból, az Egyesült Államokból és Madagaszkárról. A Benyovszky Társaság célja, hogy felerősítse Benyovszky Móric életének máig szóló tanulságait, a hőseit, aki négy világrészen szerzett tapasztalataival és ismeretanyagával mesze túlnó az őt értékelők többségén.

De ki is volt Benyovszky Móric? A magyar történelem egyik legkalandosabb életű egyénisége, az egyik leghíresebb magyar világtutató, hajós és katona, az indiai-óceáni szigetvilág első európai uralkodója. Benyovszky 1741. szeptember 20-án született. Az elmúlt évszázadokban születési éve és tevékenységei vonatkozásában is adódtak bizonytalanságok, azonban a tudományos kutatás mára számos, legendák szülte pontatlanságot helyreigazított Benyovszky körül.

Szeredi Ambrus Noémi tárlata: *Mesélő textilek – textiles mesék*

Benyovszky-portré

A mindössze 45 évet élt, Európa-szerte ismert és tisztelt világutazó helyenként vitatott, ám sokak által csodált életművét a 18. századi történelem említésre méltó részének tekintik. Benyovszkyt magukénak tartják a szlovákok és nemzeti hősként tekintenek rá a lengyelek. A francia uralkodóház jegyzett vállalkozójának számított, Oroszországban egykori kiáltványát és sakkmegoldásait is megőrizték. A mai szóhasználatnál élve amolyan „világfinak” számított Benyovszky Mór – azonban ő elsősorban magyar volt. Ezt a tudományos kutatások és saját feljegyzései alapján is kétséget kizáróan kijelenthetjük.

Benyovszky Mór emlékének ápolására 2015 novemberében alakult meg az Emlékbizottság, melynek fővédnöke Szócs Géza, védnöke Hoppál Péter, társelnöke G. Németh György. A 2016-os esztendő kétszeresen is kiemelt fontosságú Benyovszky szempontjából: nemcsak születésének 275., hanem halálának 230. évfordulója kapcsán is emlékezhetünk. A Múzeumok Éjszakája Benyovszky-estjén Randrianasolo Lalarison Richard, Madagaszkár tiszteletbeli konzulja mondott köszöntőt, majd G. Németh György, a Benyovszky Társaság elnöke tartott előadást és filmvetítést *Benyovszky nyomában a világon* címmel. Nagy Tibor Magnus bemutatta a készülő *Benyovszky-musical* dalait, majd unplugged

zenei koncert következett: autentikus madagaszkári dallamokat szólaltatott meg Rivelis Tahinasoa madagaszkári zenész.

A Benyovszky Emlékév eseményei 2016. szeptember 26-án folytatódtak az Országos Széchényi Könyvtárban, ugyanis ekkor rendezték meg a nemzetközi Benyovszky-konferenciát és tárlatot. A szeptember 26-i megemlékezésen részt vettek azoknak az országoknak a nagykövetei, amelyek egykor Benyovszky Mór tevékenységében meghatározó szerepet játszottak. Jelen voltak a Benyovszky család még élő leszármazottai is az Amerikai Egyesült Államokból és Magyarországról.

A konferenciát követően a Pesti Vigadóban rendezett zenés gálaesten először mutattak be részleteket a Jókai Mór Benyovszky-életrajza alapján született új magyar musicalből. A *Benyovszky, a szabadság szerelmese* című mű alkotói a jól ismert rangos szerzőtrío: Nagy Tibor, Bradányi Iván és Pozsgay Zsolt. A koprodukcióban bemutatásra kerülő musicalt a Pesti Magyar Színház viszi színre, a teljes bemutatóra a tervek szerint 2017-ben kerül sor.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

Aranyalap, az értékőrző OSZK – Múzeumok Éjszakája 2017

A korábbi évek gyakorlatához híven a nemzeti könyvtár 2017-ben is csatlakozott a Múzeumok Éjszakája országos rendezvényhez, és kapuit megnyitva hajnali két óráig várta gazdag programkínálattal a látogatókat. A már hagyományossá vált, minden évben megrendezett programok mellett az aktuális kiállításokhoz és emlékekhez kapcsolódó rendezvényeket is kínált az érdeklődőknek.

A 2017. évi Arany János-bicentenárium természetesen a Múzeumok Éjszakáját is meghatározta. A „*Más csak levelenként kapja a borostyánt...*” – *Kincsek, kultusz, hatástörténet* című nagykiállításban különleges tárlatvezetésekre invitálta a látogatókat Rózsafalvi Zsuzsanna kurátor, Szőrényi László irodalomtörténész, Boka László tudományos igazgató, Molnár Krisztina Rita költő és Gryllus Dániel, a Kaláka együttes alapítója. A rendhagyó kalauzolások során a közönség a kiállítás tárgyi emlékeinek megismerése mellett az előadók Arany Jánoshoz fűződő személyes kapcsolatáról is többet megtudhatott (Gryllus Dániel például a kiállítási térben felállított citerán játszott el és adta elő a számára meghatározó jelentőségű Arany-költeményt, a *Családi kört*). A kiállítás mellett azonban további Arany János ihlette programok is várták a látogatókat. Így *Aranydiafilmek* címmel Bíró Ferenc gyűjteményéből láthattak diafilmeket kicsik és nagyok, „*Földi ember kevéssel beéri, vágyait ha kevesebbre méri*” címmel pedig Stróbl Máttyás vetített előadásának köszönhetően tudhattak meg többet Stróbl Alajos Arany János-szobrairól. A könyvtár folyosóin járva különös alakokkal találkozhattak az erre járók. Molnár Dániel dizájner Arany János Shakespeare-fordításához és a június 24-i jeles naphoz kapcsolódva a *Szentivánéji álom* szereplőit idézte meg jelmezfantáziájával, de az ijedősebbek Hamlet atyjának szellemét is láthatták elsuhanni a folyosókon. A kalandokra és izgalmakra vágyók az *Éjszaka Helsingörben* program keretében szentivánéji hajszaán vehettek részt Shakespeare hősei után kutatva: a játék és nyomozás, avagy játékos nyomozás során számos kérdésre kellett megtalálniuk a helyes választ.

Arany János mellett természetesen nem feledkezett meg a könyvtár a szintén kétszáz éve született Tompa Mihályról sem, és aktuális Tompa-kiállításához kapcsolódva több tárlatvezetésre is várta az érdeklődőket a katalógustérben megrendezett kiállításban.

A nemzeti könyvtár másik nagykiállítására, *A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944* is tárlatvezetésekkel várták az érdeklődőket. Fekete Dávid kurátor, Kurutz Márton filmtörténész és Kopcsay Ágnes könyvtáros vezetési során a magyar hangosfilm aranykorának epizódjairól és a korabeli filmplakátok titkairól hallhattak a látogatók, miközben megcsodálhatták a ritkán látható kisebb és nagyobb színes plakátokat, a terem közepén kiállított, 1930-as évek eleji felvevőgépet és még számos további érdekes kiállítási tárgyat. Ezt a huszadik századi korszakot idézte meg koncertjével a Hot Jazz Band is. A harmincéves fennállását ünneplő zenekar ez alkalommal is nagy sikert aratott műsorával, amelyből a plakátkiállításához kapcsolódva nem hiányzott egy kis ízelítő a Karády-, Kabos- és Jávorfilmek zenéiből sem.

A zenei kínálat azonban ezzel még nem ért véget. A Magyar Állami Operaház zenészeiből alakult Budapesti Kamarazenekar Vivaldi *A négy évszak* című népszerű művével kápráztatta el a közönséget.

A Múzeumok Éjszakáján a könyvtár különgyűjteményeinek és műhelyeinek munkatársai is külön programokkal készültek. A Plakát- és Kisnyomtatványtár nemcsak a nagykiállításon látható színes filmpla-

kátokat mutatta meg hihetetlenül gazdag anyagából, hanem *A bőség zavara* címmel rendezett kiállításában is több tárlatvezetésre várta a különleges nyomtatványok iránt érdeklődő közönséget. Vezetésekre, bemutatókra várták az érdeklődőket a Térképtár munkatársai is. *Térképeink aranyalapja* címmel gróf Széchenyi Ferenc gyűjteményéből való térképeket ismerhettek meg, a *Csillagásztörténeti kincseink* című programon pedig többek között a csillagképek történetéről hallhattak a gyűjteményre kíváncsiak. Mindeközben földgömbkészítésre, -ragasztásra és kvízzjátékra is lehetőségük volt az ügyességüket és tudásukat próbára tevő, játszani vágyó látogatóknak. A Színháztörténeti Tár és a Zeneműtár szintén a vállalkozó kedvű játékosokat szólította meg. Míg a két tár közös olvasótermének egyik felében Arany János és a színház kapcsolatára vonatkozó kvízkérdésekre kereshették a helyes választ, a terem hátsó részén lévő fülkékben az egy évvel korábban elhunyt zeneszerző, Pethő Zsolt mesefilmekhez komponált dallamait kísérelhették meg felismerni a *Pom Pom meséi*, *Mirr-Murr*, *a kandúr*, *Frakk*, *a macskák réme* és számos további animációs film szerelmesei. A Könyvtártudományi Szakkönyvtár igazi irodalomtörténeti csemegével, érdekes kéziratok, köztük egy nem sokkal korábban felfedezett Ady-kézirat bemutatásával várta közönségét, míg a könyvtári digitalizálás műhelytitkaiba *A polctól a felhőig* című program keretében tekinthettek be az elektronikus kéziratár és diszpolc iránt érdeklődők.

A könyvtár immár hagyományossá vált programjai között mindig nagyon népszerűek a könyvtári séták, és közülük is kiemelt érdeklődésre tartanak számot az évente csak e napon szervezett *Kalandtúra a sötét raktárakban* elnevezésű vezetések. Itt az izgalmas ka-

landokra vágyók zseblámpák fényénél fedezhetik fel a raktárakat, ahol a fénypázmák nemcsak a polcokat világítják meg, hanem különböző irodalom- és sajtótörténeti különlegességeket is. Ez évben a tárlatvezetők az időszaki kiadványok történetéből „villantottak fel” néhány epizódot, az 1500-as évektől kezdve napjainkig.

Másfajta izgalmakat kínált az ez évben ötödik alkalommal megrendezett árverés. A *Nyílik a trezor – senki többet, harmadszor!* címmel szervezett aukción baráti árakon és barátságos közegben lehetett licitálni a könyvtár munkatársai és barátai által felajánlott régi és új könyvekre, mesekönyvekre, ponyvákra, hírlapokra, térképekre, plakátokra és más meglepetéstételekre.

Természetesen ez alkalommal sem hiányozhattak a kézműves-foglalkozások sem. A restaurátorok és a múzeumpedagógus kolléganőnk, valamint játékkészítő munkatársunk késő délutántól éjfélig várta mindazokat, akik Arany-minikönyvet, fűzött füzetkét szerettek volna készíteni, vagy éppen megpróbálták kirakni a corvina-motívumos kisebb és nagyobb kirakókat. 2017-ben is volt beiratkozási akció, amelynek keretében a könyvtár 50%-os kedvezményt biztosított az éves könyvtárhasználati díjból. A gasztronómia iránt fogékonyak pedig a Fragola-fagyi és az aranygaluska mellett a Jackfall Bormanufaktúra díjnyertes borait is megkóstolhatták.

Az Országos Széchenyi Könyvtár a 2017. évi Múzeumok Éjszakáján is különleges programokkal várta a látogatókat, remélve, hogy meghatározó élményekkel gazdagodnak és az év többi napján is visszatérnek.

Dede Franciska
dede.franciska.at.oszk.hu

KUTATÓK ÉJSZAKÁJA

Kutatók Éjszakája 2015

2015-ben 10. alkalommal rendezték meg Európa legnagyobb tudománykommunikációs rendezvénysorozatát, melyen a tudomány sokszor titokzatosnak vagy a hétköznapoktól távolinak tűnő világát szórakoztató, népszerűsítő formában tárják az intézmények a látogatók elé.

Egész Európában, így Magyarországon is minden év szeptemberének utolsó péntekje, 2015-ben tehát szeptember 25-e volt az az este, amikor bemutakoztak a kutatók, és megismerhettük azt a folyamatot, ahogyan „az élet, a világmindenség meg minden” titkait megfejtik.

Ha van valaki, aki vállaltan és nyíltan titokfejtő céllal kutat, az Barki Gergely. Barki Gergely amolyan művészettörténeti detektív. Előadását *WANTED! Elvesztett modernizmus – a magyar Vadak, a Nyolcak és a magyar kubisták lappangó művei* címmel hirdettük meg. S valóban, izgalmas beszámolót kaptunk arról, hogy az előadás címében említett művészek ma fellelhető csodálatos festményei csupán a jéghegy csúcsát mutatják és továbbra is elképesztő számú elveszett, megsemmisült vagy lappangó művekről van tudomásunk. Nem beszélve azokról, amelyeket még dokumentumokból sem ismerünk. E lappangó – sok esetben főműveknek számító – képek felkuta-

tása Barki Gergely nyomozásainak célja. Az előke-
rült művek ugyanis nagyban befolyásolják a korszak
művészetéről korábban kialakított nézeteket. Barki
eddiggi kutatásai során számos elveszettnek hitt mű-
vet kerített elő. Megismertük a legizgalmasabb elő-
kerülés-történeteket is, többek között Berény Róbert
Alvó nő fekete vázával című képének világhírű esetét.
A kép Berény Róbert (1888–1953) második feleségét,
Breuer Etát ábrázolja, 1927–1928 fordulóján készül-
hetett, és a Nyolcak tagja egyik főművének számít.

Barki Gergely 2009 karácsonyán mozizni ment lányá-
val, hogy megnézzék a *Stuart Little, kisegér* című filmet,
amikor az egyik jelenet háttérében Hugh Laurie és Geena

Davis filmbeli nappalijának háttérében a művé-
szettörténész megpillantotta a magyar avantgárd
egyik legjelentősebb művét, amelyet egy 1928-as
kiállításához készült fekete-fehér reprodukcióból
ismert. Öt év, valamint hosszas és kitartó leve-
lezés és találkozások sora vezetett ahhoz, hogy a
kép, Barki Gergely erőfeszítéseinek hála, ismét
Magyarországra kerüljön.

„Csak még egy kérdés” – fordult vissza min-
den egyes epizódban a Los Angeles-i rendőrség
munkatársa, Columbo hadnagy. Farkas Gábor
Farkas az OSZK Régi Nyomatványok Tárának
vezetője is feltett egy kérdést a Kutatók Éjszaka-
káján: 1526. augusztus 29-én szerencsétlen bal-
eset vagy gyilkosság történt Mohács közelében?

Előadásának ezt a címet adta: *II. Lajos csele. Nyomozás
egy rendkívüli haláleset kapcsán*. A mohácsi tragédia
kérdésköre napjainkig elképesztő indulatokat gerjeszt.
Ennek oka lényegesen összetettebb annál, semhogy
egy rövid előadásban választ kapjunk rá, Farkas Gá-
bor Farkas is csak egy apró mozzanat igazságát kereste:
II. Lajos magyar király rejtélyes halálának körülményeit.
Úgy vélte, hogy ez a probléma már az adott történelmi
helyzetben is politikummal terhelt volt, s a szándékos
torzítás és hazugság ennek a rovására írható.

Farkas Gábor Farkas részletesen elemezte, hogy mit
lehetett megtudni a tanúvallomásokból, mit árult el a
helyszíni szemle, és mit mondott az esetről a kirendelt

igazságügyi orvosszakértő. Hát az antropológus? Mi volt a véleménye a nyomozást lefolytató detektívnek? Hogyan merült fel a gyilkosság vádja, hol történhetett a bűncselekmény és kik lehettek a legfőbb gyanúsítottak? Milyen szerepet játszott a feltételezett felbujtó és mi köze volt ehhez egy házassági szerződésnek? Izgalmas és összetett kép bontakozott ki a hallgatóság előtt, mely további kérdések felvetését és azok bizonyítását is előre vetette.

Székely Bertalan: *II. Lajos holttestének megtalálása*

Ady Endre *Májusi zápor után* című versének kézírata sokáig nem volt ismert. Azonban 2013-ban a kézirat megkerült: adományként, kanadai tulajdonostól vette állományába az Országos Széchényi Könyvtár. Baróthy Zoltán, az OSZK Kézírttárának munkatársa ismertette a vers keletkezési körülményeit. Mivel lappangó, de bizonyíthatóan eredeti Ady-kézirat igen ritkán bukkan fel manapság, úgy gondolta, a költő ceruzával írt papírlapjait érdemes a lehető legalaposabban szemügyre venni, sőt amennyire lehet, utána kell járni a vers keletkezési körülményeinek is.

A *Májusi zápor után* 1908. június elsején jelent meg a *Nyugatban* majd fél évvel később helyet kapott *Az Illés szekerén* című kötetben is. „Ady legszebb élethimnusza”, a versre több helyen így hivatkozik a szakirodalom. Megírásának helyszíne lehetett Ady szülőfaluja, Érmindszent, de lehetett a zajos, modern Párizs is. Mely érvek szólnak amellet, hogy a szülői házban, és melyek amellet, hogy Ady párizsi hotelszobájában íródott? A költemény értelmezése a keletkezési hely függvényében teljesen más utakra tévedhet... Ki őrizte meg a vers eredetijét ilyen

hosszú időn át? És egyáltalán: mi történt vele 1908 és 2013 között, amikor egyszer csak kiderült: az elveszettnek hitt kézirat Kanadában volt évtizedekig, és tulajdonosa a nemzeti könyvtárnak szeretné adományozni? Ezeket az izgalmas kérdéseket válaszolta meg Baróthy Zoltán.

Ekler Péterné Kiss Barbara
barbara.at.oszk.hu

Kutatók Éjszakája 2016

2016. szeptember 30-án rendeztük meg a Térképtárban a Kutatók Éjszakája ez évi OSZK-s programját *A „FÖLDABROSSZ-TÓL” a digitális térképekig* címmel.

Programunk a térképek világába kalauzolta el az érdeklődőket. A térkép a térbeli orientáció alapvető segédeszköze, amely napjainkig számtalan alakváltozáson ment keresztül, és immár csaknem teljesen a virtuális térben mozog. Ma már erdei túrák során is GPS-szel ellátott okostelefon lapul a hátizsákunkban, nem pedig a jól ismert, gyűrött sarkú sárga turistatérkép. Előadásainkban szó volt a térképészet alapjairól, a térképek hasznáról és a térképek

jövőjéről. Felvillantottuk az elmúlt évezredek térképtörténetének legfontosabb fordulópontjait, rámutatva azokra a felhasználói igényekre, amelyek a térképek folyamatos tökéletesedéséhez vezettek az agyagtábláktól a digitális térképekig. Látogatóink megismerkedhettek tudományos-ismeretterjesztő térképtörténeti blogunkkal, a *Földabrosszal*, végül pedig néhány különleges eredeti térképnyomattal is.

Az elhangzott előadások:

- Oláh Krisztina: *A térkép a digitális világban*
Az előadásban szó volt a térképészeti alapfogalmakról, majd megtudhattuk, hogy milyen digitális technológiák léteznek a térképészetben, és ezek mire jók, valamint, hol találkozhatunk ezekkel a mindennapokban. Mire használhatják őket a hétköznapi felhasználók, valamint a szakemberek, és milyen jövője van ennek a technológiának.

- Pásztai László: *FÖLDABROSSZ – új térképészeti-tudományos blog a nemzeti könyvtárban (blogbemutató)*
Az Országos Széchényi Könyvtár Térképtárának tudományos-ismeretterjesztő térképtörténeti blogja 2016

áprilisában indult útnak. Az eddigi munkánkról és eredményeinkről számoltunk be.

- Oláh Krisztina: *A térképhasználat gyakorlatias oldala: milyen igények vezettek a térképek fejlődéséhez/ pontosságához. A kezdetektől a BKK futárig*

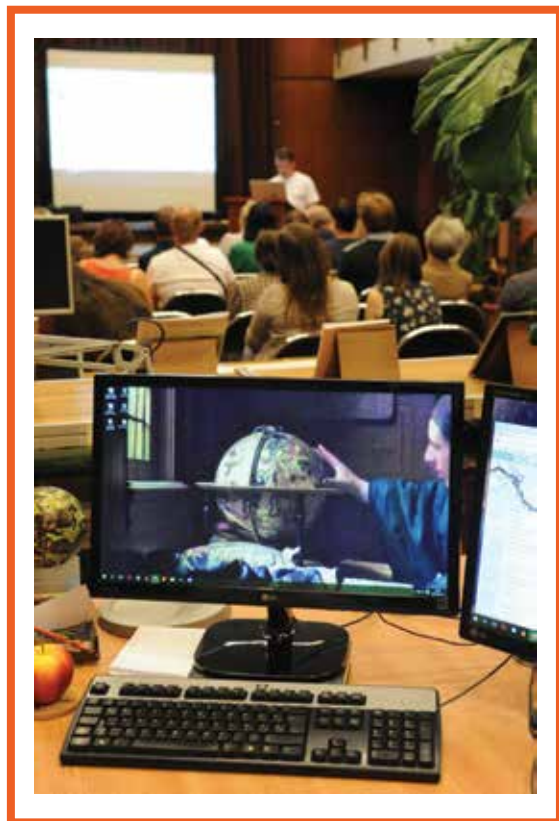
Mintegy négy évezred térképtörténeti vázlatát villantottuk fel az érdeklődőknek, kiemelve azokat a kulcsfontosságú pontokat, melyek a térképészet fejlődésében szerepet játszottak. Végigvettük azokat a felhasználói igényeket, amelyek a térképek folyamatos tökéletesítéséhez vezettek az agyagtábláktól a digitális térképekig.

- Danku György: *Vezetés a Térképtárban térképnyomdászati kitekintéssel és más érdekességekkel fűszerezve*

A Térképtár helyiségeiben állandó jelleggel kiállított műveken kívül a látogatóknak mutattunk néhányat az előadásokon bemutatott térképek gyűjteményünkben őrzött példányaiból. Valódi különlegességként az érdeklődők ízelítőt kaptak a régi térképnyomtatási technikákból is.

Pászti László

paszti.laszlo.at.oszk.hu

Kutatók Éjszakája – 2017

Egész Európában, így Magyarországon is minden év szeptemberének utolsó péntekén bemutatkozhatnak a kutatók az érdeklődő közönségnek és bemutathatják legújabb eredményeiket. Bár kutatásról beszélve a nagyközönség lelki szemei előtt sokszor elsősorban laboratóriumok, pipetták és különböző színű folyadékokkal teli üvegcsék képe jelenik meg, a természettudományok mellett a művészetek és a bölcsészet- és társadalomtudományok területén is komoly kutatások folynak.

Az Országos Széchényi Könyvtár a Kutatók Éjszakájára tervezett programjait 2017-ben két fő szempont szerint állította össze: egyrészt az aktuális kiállításaihoz kapcsolódva szervezett közönségcsalogató tárlatvezetések és kerekasztal-beszélgetéseket, másrészt hagyományteremtő céllal különböző gyűjteményeit, tárait és műhelyeit, illetve az ott folyó munkát kívánta megismertetni komoly és játékosabb formában.

A kiállításokat a közönség a program egész ideje alatt látogathatta. Különleges élményben lehetett azonban azoknak része, akik a különböző csatlakozó programokon is részt tudtak venni. A „*Más csak levelenként kapja a borostyánt...*” – *Kincsek, kultusz, hatástörténet* című bicentenáriumi Arany János-kiállításban Rózsa-falvi Zsuzsanna kurátor nemcsak tárlatvezetést tartott, hanem a *Nyitott tárló* című program keretében a *Toldi-trilógia* kéziratgyűjtéséről is részletesebben beszélt.

A „*Nincs talán még elfeledve a dal*” címmel rendezett Tompa Mihály-kiállítás megtekintése mellett a költői triász harmadik tagjának életműve iránt jobban érdeklődő hallgatók kerekasztal-beszélgetésen vehettek részt, ahol a két kurátor: Patonai Anikó Ágnes és Szűts-Novák Rita, valamint Takáts József és VADERNA Gábor irodalomtörténészek vetettek fel és válaszoltak meg a Tompa-életművel és a költő irodalomtörténeti hatásával foglalkozó kérdéseket. A könyvtár harmadik kiállítására, *A magyar hangosfilm plakátjai 1931–1944* című tárlatra Nemlaha György szerkesztő, kritikus exkluzív tárlatvezetésével hívták a szervezők az érdeklődőket. A péntek esti

rendezvényre látogatók már a hivatalos megnyitó előtt megtekinthették a Színháztörténeti Tár folyosóján rendezett „...*legyen eszme- és alakbű, mégis szabad...*” című, Shakespeare összes műveinek első magyar kiadását bemutató kiállítást.

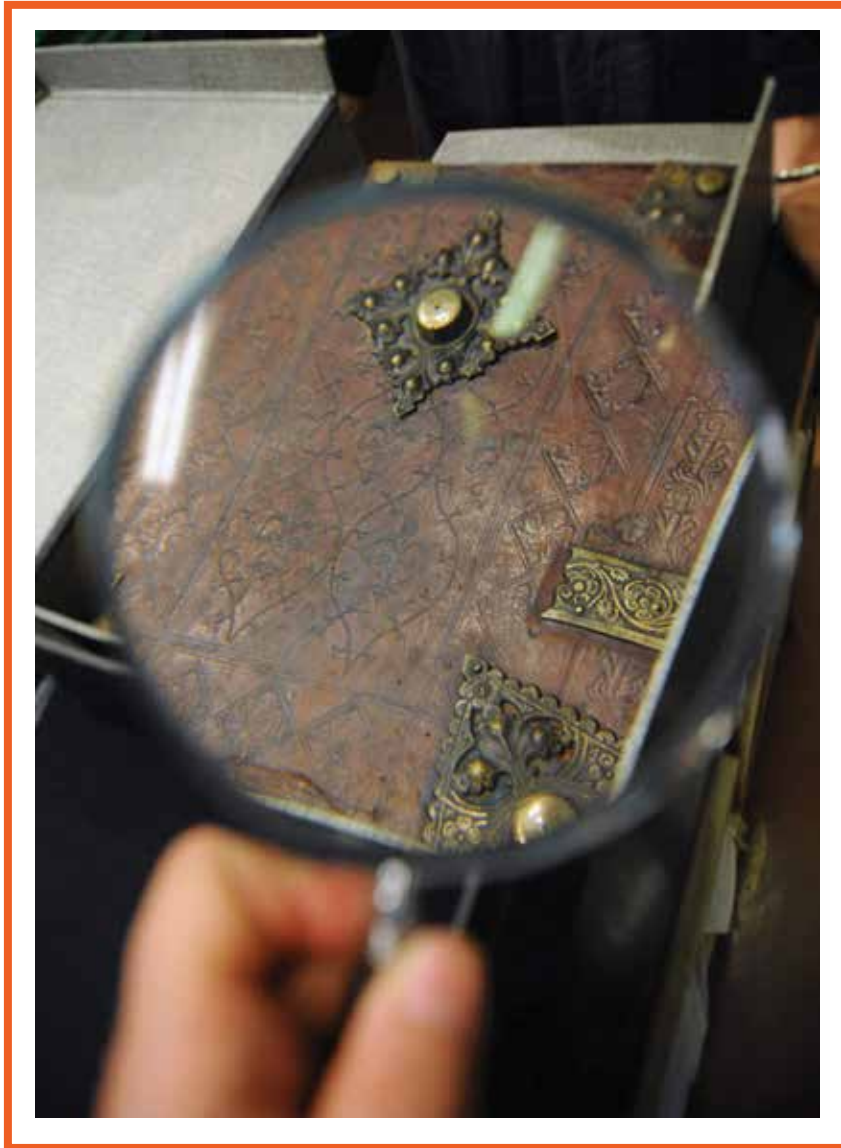
2017-ben két könyvtári különgyűjtemény, illetve műhely is bemutatkozott a Kutatók Éjszakáján. A restaurátorműhely a kötéstörténet titkaiba avatta be azokat a látogatókat, akik bejutottak a maximum tizenöt fős csoportok egyikébe. A *Nyomozás a restaurátorműhelyben* címmel hirdetett program sok érdeklődőt vonzott, akik a restaurátor munkatársak segítségével megtudhatták, hogy mi mindent árul el egy-egy könyvkötés, könyvtábla.

Ebben az évben a különgyűjtemények közül a Térképtár mutatkozott be. Több programmal is várta az érdeklődőket, így például *Az I. világháború térképeken* címmel tárlatot rendeztek a könyvtár gyűjteményeinek anyagából. Itt a térképek mellett (amelyek között kéziratos térkép is szerepelt) további érdekességeket is láthatott a közönség, így például török és orosz plakátokat, játékokat, papírmaketteket, bélyegeket. A kiállítás mellett térképtári vezetésen is részt vehettek az érdeklődők, illetve előadást hallgathattak az égbolt titkairól is.

Dede Franciska

dede.franciska.at.oszk.hu

2015. november 25-én reggel 9 órától, könyvtárunk 6. emeleti dísztermében került sor a Széchényi Ferenc-émléknap díjátadó ünnepségére. Tüske László főigazgató úr megnyitó szavai után Mikusi Balázs, a Széchényi Ferenc-émlékérem 2014. évi díjazottja tartott előadást. Ezt követően Tüske László ünnepélyesen bejelentette, hogy ebben az évben a Tudományos Bizottság egyhangú döntése alapján a Széchényi-émlékérmert Hegyközi Ilona, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője kapta meg. Rácz Ágnes laudációjában a díjazott szakértői és könyvtári felügyelői, gyűjteményszervezői, szakmai publikációs és szakfordítói tevékenységének méltatásán, illetve a korábban már elnyert számos díj, elismerés számbavételén túl arra is emlékeztette a jelenlévőket, hogy Hegyközi Ilona kivételes szakmai képességei mellett mindig szerény, segítőkész, megértő, türelmes kolléga és jó vezető.

Hegyközi Ilona köszönő szavai után Tüske László közölte a jelenlévőkkel, hogy Käfer István nyugdíjas professzor urat, a kiváló irodalomtörténészt és bibliográfust az OSZK örökös tagjává választotta. Az erről szóló emléklap átadása után Boka László mondott laudációt. A díjazott gazdag munkásságából elsősorban az OSZK-val való gyümölcsöző szakmai kapcsolatát emelte ki. Az 1960-as években az RMNy első kötetének szerkesztőségében ő volt a szlavista. A magyarországi szlavisztika számos tudományos, szakbibliográfiai műve mellett a „biblikus cseh” szakkifejezés bevezetését is neki köszönheti. A PPKE Szlavisztikai Intézetén belül iskolateremtő szakmai tevékenységet fejtett ki. Magával ragadó órákat tud tartani: magas fokú felkészültsége, szakmai alázata, közvetlensége vonzza a diákokat.

Käfer István köszönetnyilvánítása után Ackermann Ádám KKDSZ-titkár közreműködésével Tüske László főigazgató adta át a 2015. évi törzsgárda-jutalmakat. 10 éves tagsági jutalomban részesült Elter András, Hegedüs Krisztina, Heltai János, Németh Róbert, Tóth Ferenc Imre, Tótvizi Ágnes és Zsupán Edina. 20 éves tagsági jutalmat kapott Balogh Ágnes, Fehérné Z. Regenhart Krisztina és Méry Tünde. 25 éves tagsági jutalmat vehetett át Ballagó Gergely, Csirmazné Rezi

Éva és Dvornitzky Zoltán. 30 éves tagsági jutalmat érdemelt ki Bojtos Tibor, Drevenka András, Fazokas Eszter, Juhász András, Miklós Tibor, Patócs József, Reisingerné Kutor Beáta és Rózsáné Kelemen Éva. 35 éves tagsági jutalomban részesült Üрге György, és ketten is kaptak törzsgárda-jutalmat 40 év után: Horváth Pál és Kókay Péterné.

2016. november 25-én szintén 9 órától, a díszteremben zajlott le a Széchényi-émléknap díjátadó ünnepsége. Tüske László köszöntő szavai után a Széchényi-émlékérem 2015. évi díjazottja, Hegyközi Ilona tartott előadást, melyben *Az IFLA trendjelentése* című, 2013-ban keletkezett, azóta számos országban megvitatott könyvtáros-szakmai dokumentum tartalmát ismertette részletesen. A dokumentum öt fontos trendről szól, amelyek újabban átstrukturálják információs környezetünket. Az első trend: az új információs technológiák megnövelik, ugyanakkor korlátozzák is az információkhoz hozzáférő személyek körét. A második: az online oktatás demokratikusabbá teszi és drasztikusan megváltoztatja a globális tanulás gyakorlatát. A harmadik: a magánszféra és a magáncélú adatok védelmének a határait az internetkorszak kommunikációjában újra meg kell határozni. A negyedik trend: a hálózatba kapcsolt társadalmakban új vélemények és csoportok vonják magukra a figyelmet. Az ötödik: az új technológiák átalakítják a globális információs gazdaságot (shared economy; pl. a távmunka, távgyógyítás, távgondoskodás lehetőségei).

Az előadás után Tüske László főigazgató úr bejelentette, hogy a Széchényi Ferenc-émlékérmert ebben az esztendőben Vizkeletyné Ecsedy Judit nyomdatörténész, bibliográfus, az MTA doktora nyerte el. Az ünnepelt tiszteletére Pojjákné Vásárhelyi Judit mondott laudációt. V. Ecsedy Judit 1971-ben kezdett az OSZK-ban dolgozni, először mint külföldi könyvek beszerzője és angol referens. Legkimagaslóbb műve kétségtelenül *A régi magyarországi nyomdák betűi és díszei* (Hungaria Typographica), amelynek mára elkészült négy kötete a kezdetektől, 1473-tól 1700-ig terjedően rendszerezi és ismerteti a magyarországi nyomdák betűkészleteit és nyomdai díszzeit. Segítségével megállapítható, hogy egy

régi nyomtatvány hazai keletkezésű-e vagy sem, illetve a töredékesen fennmaradt vagy hely és nyomda nélküli kiadványok megjelenési adatainak megállapításához is nélkülözhetetlen kézikönyv. Vásárhelyi Judit arra is emlékeztette a jelenlevőket, hogy a díjazott nem csupán jó szakember, de kiegyensúlyozott, kedves, derűs egyéniségével igazán szeretetreméltó kolléga is.

V. Ecsedy Judit köszönő szavai után Tüske László adta át a 2016. évi törzsgárda-jutalmakat Ackermann Ádám közreműködésével. 10 éves tagsági jutalmat kapott Andrásiné Boros Tímea, Csentei Réka, Eleődné Andrassy Marianna, Gondos Gábor, Haralyi Krisztina, Kalcsó Dezső, Madas Edit, Patonai Anikó Ágnes, Schirilla Tamás, Sebestyén Balázs, Sirató Ildikó és Sugai Sándorné. 20 év után kapott jutalmat Gerlecz Tibor, Jakab Tímea, Patakiné Bagi Éva, Sárköziné Tóth Júlia, Szentgyörgyi Ferenc és Szécsényi Anikó. 25 éves tagsági jutalomban részesült Elbe István, Kiss Dániel, Sóti Mucsi Anna, Szendrei Júlia Zsuzsa, Szijártó Enikő és Tokaji Nagy Erzsébet. 30 éves törzsgárda-jutalmat érdemelt ki Erdélyi Lujza, Földesi Ferenc, Lukács György és Subiczné Huszák Marianna. 35 éves tagsági jutalmat ketten kaptak: Erdős Veronika és Gazdag Tiborné, 40 éves tagsági jutalomban pedig négyen részesültek: Both Magdolna, Kiss Gábor, Kovács Katalin és Szilágyiné Bánfi Szilvia.

2017. november 24-én délben 12 órakor kezdődött a Széchényi Ferenc-émléknapi házi ünnepe a díszteremben. Tüske László főigazgató úr üdvözölte az egybegyűlteket és az ünnep díszvendégét, gróf Széchényi Kálmánt. Ezt követően röviden tájékoztatta az ünnepség résztvevőit az OSZK informatikai és építészeti problémáinak megoldásával kapcsolatos újabb fejleményekről. Megtudtuk, hogy az OKR-program kiírása megtörtént, a program folyamatban van. Az informatikai megújulás szintén folyamatban van, és megkaptuk a pénzt a várhatóan Piliscsabán megépülő archivális raktár, az F épület közelében megépítendő szolgáltató mélyraktár, valamint az F épület belső felújításának megtervezésére. Ezt követően az OSZK Kórus zongoristái egy Széchényi-négykezeset adtak elő, majd Széchényi Kálmán mondott beszédet. Ebben kiemelten hangoztatta, hogy a könyvtár a nemzeti kultúra őrzője, és az ezredforduló utáni Magyarország számára jó lenne, ha az Országos Széchényi Könyvtár a magyar kulturális élet egyik erős központjává válna. Az alapító, Széchényi Ferenc hívő keresztény ember volt. Kívánatos volna az is, hogy az alapító szándékaival megegyezően a nemzeti könyvtár

a keresztény kultúra értékeinek őrzőjeként és terjesztőjeként működjenek napjainkban is.

Széchényi Kálmán köszöntő szavai után Kassai István zongoraművész adott elő Széchényi-zongoraműveket. A Széchényi családban tizenegy zeneszerző volt, ebből hatnak maradtak ránk zeneművei. Széchényi Felicia, Széchényi Lajos, Andor, Franciska, Ödön és Imre műveit hallhattuk. Ezt követően V. Ecsedy Judit, a Széchényi-émlékrem 2016. évi díjazottja tartott előadást a keresdi várkastélyban I. Apafi Mihály fejedelemsége idején (1683–84-ben) alapított nyomdáról és annak termékéről, Bethlen Farkas *Historia de rebus Transylvanicis* című művéről, amelynek kinyomtatása a 832. lappal megszakadt. A 18. század végén Gottfried Schwarcz nyomtatott hozzá címlapot és előszót. Ma a könyv 32 példányáról tudunk. Kézirata elkallódott, talán a Rákóczi-családhoz került.

Az előadást követően Tüske László ünnepélyesen bejelentette, hogy az idei díjazott Tokaji Nagy Erzsébet, az Országos Lelőhely-koordinációs és Dokumentumellátó Osztály munkatársa. Paulik Péter osztályvezető laudációjában az ünnepelt szakmai életútjának ismertetésén túl – a díjazott egykori tanítványaként is – elmondta, hogy a Könyvtári Intézet segédkönyvtáros tanfolyamain 2008 óta könyvtári tájékoztatót tanító Tokaji N. Erzsébetet alapos szakmai felkészültség és empátia jellemzi. Az OSZK kórusa Kodály Zoltán *János köszöntő* című kórusművét énekelte a Széchényi-émlékrem ez évi díjazottja tiszteletére.

Az ünnepelt köszönetnyilvánítása után Tüske László adta át a 2017. évi törzsgárda-jutalmakat Ackermann Ádám közreműködésével. 10 éves tagsági jutalmat vehetett át Bánkeszi Lajosné, Csulák Mihályné, Dalloul Zaynab, Kekk Adrienn, Kiss János, Kricsfalussy Csaba, Mann Jolán, Sudár Annamária, Tímár Csaba, Varga Bernadett és Vasbányai Ferenc. 20 éves jutalmat kapott Bleicher-Majláth Gyöngyi, Hanák Luca, Kovács-Burda Zita, Pászti László, Pinkert Anikó, Szabó Erika Zita és Szilas Alex. 25 év után részesült jutalomban Papp Judit, Repkényiné Nagy Edit és Szanyi Ilona. 30 éves törzsgárda-jutalmat érdemelt ki Rigó Márta és Tóth Zsuzsanna. 35 év után kapott tagsági jutalmat Érdi Marianne és Szabó József. Végül, de nem utolsósorban 40 éves tagsági jutalomban részesült Feimer Ágnes, Frank Ágnes és Rácz Ágnes.

Csobán Endre Attila
acsoban.at.oszk.hu

KULTURÁLIS ÖRÖKSÉG NAPJAI 2016 – METAMORFÓZIS ÉS SZIMBIÓZIS

Nemzeti könyvtárunk 2016-ban immár második alkalommal csatlakozott a Kulturális Örökség Napjai (KÖN) című Kárpát-medencei rendezvényhez, amelynek keretében a látogatók a fenti címmel meghirdetett épülettörténeti sétákon vehettek részt.

Főbejárat (csak az Atlasz-szobor eredeti)

A Királyi Palota krisztinavárosi szárnya a második világhétség után, több évtizedig tartó átalakítást követően az Országos Széchényi Könyvtár új otthonává vált. A könyvtár 1985-ben nyitotta meg kapuit az új épületben, melynek belső terei a mai napig magukon hordozzák a szocreál stílusjegyeit.

Nemzeti könyvtárunk újabb megújulás előtt áll, ami egyúttal jelenlegi épületének teljes átalakítását is jelenti. Ennek során az épület részben visszakaphatja eredeti belső tereit. Komoly kihívást jelent ugyanakkor a két funkció egymásba illesztése. Vajon működhet-e korszerű, 21. századi könyvtár helyreállított történelmi környezetben?

Az óránként indított sétákon a látogatók erre a kérdésre keresve a választ megismerkedhettek az épület izgalmas történetével, felfedezhették olyan részeit is, amelyek őriznek még egy-egy kis darabot az eredeti királyi palotából, s emellett betekintheztek a könyvtár működésébe, láthatták a nyilvánosságtól elzárt munkaterületeit is.

Noha a KÖN-t elsősorban az *épített* kulturális örökség bemutatása céljából rendezik meg évente, az OSZK programjának szervezői szerették volna felhívni a figyelmet arra, hogy a nemzeti könyvtár az *írott* magyar

kulturális örökség őrzője. Az érdeklődőknek ebből az alkalomból, az épület 7. szintjén rendezett kiállításon mutatták be a Miniszterelnöki Hivatal támogatásával restaurált díszmű-köteteket, valamint vetítettképes összeállítást láthattak az elvégzett állományvédelmi munkáról.

Az épülettörténeti séták mellett a látogatók a könyvtár kincseit további két időszak kiállításon tekinthették meg. Az épület 5. emeletén Zichy Mihály, a „rajzoló fejedelem” által illusztrált díszalbumokat, a 6. szinten pedig neves hungarikagyűjtőnk, Todorcszku Gyula könyvtárának ritkaságait – közöttük igazi kötéstörténeti kuriózumokat – láthatták.

Elbe István
elbe.at.oszk.hu

Központi lépcsőház anno (Királyi Palota, krisztinavárosi szárny)

MÚLT ÉS JÖVŐ

15 ÉV A TOVÁBBKÉPZÉSEKBEN

A Könyvtári Intézet határon túli könyvtári szakemberek számára szervezett továbbképzései (2002–2017)

A határon túli könyvtárosok képzési, továbbképzési tevékenységét a 2002–2003-as tanévtől kezdve az OSZK Könyvtári Intézete építette ki – országhatárainkon túl élő kollégáink kezdeményezésre. A *Határon túli könyvtárak fejlesztési programja* (<http://ki.oszk.hu/content/hataron-tuli-koncepcio>) elnevezésű dokumentum 2007-es kulturális kormányzati elfogadása óta 2011-ig, a rendszeres és kiszámítható állami támogatásnak köszönhetően a tevékenység a fejlesztési programnak megfelelően haladt: a képzéseken 97 intézményből 535 fő vett részt.

2013 májusában az OSZK, a Könyvtári Intézet és az Országgyűlési Könyvtár által megrendezett Magyar Könyvtárosok VII. Világtalálkozója ajánlásainak 6. pontjában a következőképpen erősítette meg a képzések szükségességét: „A határon túli könyvtárakban létesült bázis-képzőhelyeken folytatni kell a könyvtárosok anyanyelven történő szakmai továbbképzési programját, illetve újabb helyszíneket, képzőintézményeket és képzési témákat kell bevonni a továbbképzésbe.”

E célokat szem előtt tartva 2014 tavaszán a Nemzeti Kulturális Alap támogatásának köszönhetően *A Könyvtári Intézet határon túli könyvtári szakemberek képzése és továbbképzése* elnevezésű program folytatására a 2014-es év második felében (NKA 3504/01405) sikeres pályázatot valósítottunk meg, amelynek keretében nyolc határon túli helyszínen, összesen 200 résztvevő bevonásával 13 képzést bonyolítottunk le. A résztvevők által a képzések befejezésekor kitöltött minőségbiztosítási kérdőívek kitértek arra: milyen témákban szeretnének a határon túli magyar könyvtárosok a továbbiakban tanfolyamokon részt venni. Ezeket a javaslatokat, valamint partnereink fogadókészségét is figyelembe véve a 2015/2016-os tanévre újabb továbbképzési tervet alakítottunk ki, ennek megvalósítását tette lehetővé a Könyvtári Intézet *Határon túli könyvtári szakemberek képzése és továbbképzése* elnevezésű programjának folytatása a 2015-ös év második és a 2016-os év első felében NKA 3504/01418 címen és azonosítószámon nyilvántartott

nyertes NKA-pályázat. A tíz helyszínen – közöttük két újabb határon túli közkönyvtárban: Kárpátalján Tégláson, Felvidéken Párkányban – összesen 266 határon túli magyar könyvtáros vett részt a 15 képzési alkalmon. Mindkét NKA-pályázattal elnyert összeget az oktatói díjak, valamint az utazási és szállásköltségek fedezésére fordítottuk.

2016 nyarán az EMMI Kulturális Államtitkársága támogatásának köszönhetően a stratégiának megfelelő program folytatásaként és a korábbi képzések résztvevőinek javaslatai alapján újabb két féléves időszakra kezdhettük el a tervezést a 2016/2017-es tanévre vonatkozóan: a Világtalálkozó ajánlásait figyelembe véve tovább bővítettük mind a képzési tematikát, mind a képzések helyszíneit. A képzések oktatóit a Könyvtári Intézet akkreditált továbbképzési programjain közreműködő kollégák és a könyvtáros szakma elismert, egy-egy téma szakértőjeként számon tartott előadói közül választottuk ki. Az Intézet Oktatási és Humán erőforrás-fejlesztési osztályának munkatársai gondoskodtak az oktatók felkéréséről, a képzések időpontjainak összehangolásáról, az utazások, szállások megszervezéséről, a képzések népszerűsítéséről, dokumentálásáról – a határon túli partnerek pedig a résztvevők meghívásáról. Ebben a tanévben ismét tíz helyszínen (köztük az újjak: a felvidéki Komárom és Gúta) valósítottunk meg 16 képzést – összesen 235 határon túli könyvtáros részvételével; az újonnan felajánlott témák közül a legnagyobb érdeklődésre a gyerekek könyvtárhasználatra nevelése tartott számot.

Őszi félévünk a felvidéki Komáromban, a Selye János Egyetem Könyvtárában indult. A könyvtár vezetője, Egyházi Dóra az Országgyűlési Könyvtár által meghirdetett „Könyvtár, ami összeköt” elnevezésű ösztöndíj-pályázat nyerteseként járt a Könyvtári Intézetben, itt ismerkedett meg képzési programjainkkal, és választotta ki a könyvtárunkban tartandó továbbképzés témájaként a könyvtárak és partnereik közötti kapcsolatépítés módszereit. A képzés oktatói Péterfi Rita, a szentendrei Pest Megyei Könyvtár szakmai igazgatóhelyettese és Vidra Szabó Ferenc könyvtári szakértő voltak. A képzés célja a résztvevők szervezeti kultúrájának fejlesztése volt annak érdekében, hogy munkahelyükön eredményesebben,

hatékonyabban végezhesék feladataikat. A képzésben részt vevők a megszerzett ismeretek révén, és képességeik, készségeik fejlesztésével alkalmassá váltak arra, hogy munkahelyük belső értékeit jól tudják kommunikálni a külvilág felé, hogy együtt tudjanak működni a fenntartóval és más szervezetekkel, hogy az elsajátított módszerek alkalmazásával képesek legyenek fejleszteni a könyvtár szolgáltatásait, és mérni a használók elvárásait és elégedettségét. A képzés különösen hasznos azonos munkahelyen dolgozó munkatársakból álló csoportok esetén, mivel a tanfolyam résztvevői az egyetemi könyvtár munkatársai voltak, ez a cél maximálisan megvalósult.

Októberi képzéseink sora Lendván kezdődött, a nemrégén új szervezetté alakult Lendvai Könyvtár és Kulturális Központban. A tanfolyam témája az irodalomtudomány és -történet területén megvalósítható korszerű tájékoztatás volt. A képzés megvalósítására Téchy Tündét, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugalmazott osztályvezetőjét kértük fel. A szépirodalmi, irodalomtudományi, irodalomtörténeti tájékoztatás a könyvtári munka egyik legkeresettebb területe a használók oldaláról, az e területen szerzett korábbi tudást a legkorszerűbb információforrások bemutatásával egészíti ki. A résztvevők megismerték a könyvtárakban elérhető legújabb papíralapú és elektronikus szépirodalmi, irodalomtudományi és irodalomtörténeti információforrásokat; példákat láttak arra: hogyan lehet az irodalomtudomány területén használt elektronikus adatbázisok számára megfogalmazni az olvasók információs igényeit, megtervezni a keresést és biztonságosan használni a technikai eszközöket.

A sepsiszentgyörgyi Bod Péter Megyei Könyvtár munkatársai számára – kérésüknek megfelelően – háromnapos, a könyvtári minőségbiztosítással kapcsolatos tanfolyamot szerveztünk, melynek oktatója Vidra Szabó Ferenc könyvtári szakértő volt. A képzés megismertette a résztvevőkkel a könyvtári értékelés és önértékelés folyamatának kialakítását, megszervezését és véghezvitelét az EU tagállamai által elfogadott Közös Értékelési Keretrendszer (Common Assessment Framework) szempontjai alapján kidolgozott könyvtári követelményrendszer szerint. Bemutatta és gyakoroltatta a könyvtár adottságainak és eredményeinek értékelését, számba véve a vezetést, a stratégiát, az erőforrások és a folyamatok megvalósításához szükséges adottságokat és a megvalósítás során keletkezett, a használók és a társadalmi közeg számára fontos eredményeket.

A Könyvtári Intézet nyíregyházi képzőpartnerének segítségével *Szín – Tér/Tár – Könyvtár* címmel kétnapos

képzést szerveztünk egy újabb kárpátaljai képzési helyszínen, a Nagyszőlősi Járási Könyvtárban. A program célja az volt, hogy a könyvtárosok elsajátítsák: hogyan lehet a többnyelvű és több vallási felekezethez tartozó, a kisebbség és többség fogalmát eltérően értelmező lakosság számára olyan színteret biztosítani a könyvtárban, ahol nem a különbségek, hanem az azonosságok a meghatározók. A képzés gyakorlati példákat hozott arra vonatkozóan, hogyan lehet a kultúra megerősítésének, megújításának és átadásának helyszíne, az identitás műhelye, az együttműködés, partnerség, integráció, a tudásátadás helye (olvasás, olvastatás, játék, bemutató, előadás, vetélkedő, verseny, kiállítás, zenehallgatás, kézművesség, klubok működése stb.); a felhasználóképzés és az iskolán kívüli képzés színtere; a helyi érintettséggel bíró információkat tartalmazó adatbázisok építésének, helyi tudások rögzítésének és különböző generációk találkozásának helyszíne. A program bemutatta, hogyan lehet az igényeket felmérni; az igények és lehetőségek harmóniáját egymáshoz közelíteni; a színtereket fizikálisan és virtuálisan bővíteni; a feltételeket megteremteni és a működést fenntartani. A képzést a nyíregyházi megyei könyvtárból delegált Vraukóné Lukács Ilona tudományos kutató és Gosztonyi Enikő osztályvezető tartotta.

Az októberi képzések sora Somorján, a Fórum Kisebbségkutató Intézetben folytatódott, ahol Payer Barbara, a MTA Könyvtárának munkatársa *A könyvtárak népszerűsítése az Interneten* címmel tartott egynapos továbbképzést a felvidéki kollégáknak. Napjaink egyik könyvtárakat is népszerűsítő felülete az internetes közösségi média. Ahhoz, hogy a könyvtár minden korosztályt megszólíthasson, azon belül pedig mindenkit a neki megfelelő csatornán érhesse el, ismernie kell a különféle internetes generációkat a digitális bennszülöttektől egészen a digitális bevándorlókig. A képzés bemutatta a könyvtárak lehetséges internetes megjelenési felületeit, a közösségi média kulturális világban betöltött szerepét. Néhány, a hazai és nemzetközi jó gyakorlatból vett konkrét példa segítette a résztvevőket abban: hogyan igazítsák a könyvtár működését a megváltozott internetezési szokásokhoz.

Október végén indult el az egész tanévben nagy érdeklődésre számot tartó képzések sora a gyerekek könyvtárhasználatra nevelésének bemutatásáról. Az első helyszín a csíkszeredai Kájoni János Megyei Könyvtár volt, a tanfolyamot Budavári Klára, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár nyugdíjas gyerekkönyvtárosa tartotta. Sok múlik a könyvtárosokon: annyi mindent tehetnek

azért, hogy a gyerekek is átélhessék az olvasás szépségét, és a könyvtárak olvasóivá váljanak. A tanfolyam nemcsak kitekintést nyújtott a hosszú évtizedek óta kiemelkedően működő anyaországi gyermekkönyvtárak munkájára, programjaira, hanem olyan élménypedagógiai játékokkal indult, amelyeket el is játszottak a résztvevők, hogy a későbbiekben bátran taníthassák gyermekolvasóik számára is. A képzés erős módszertani kínálatot nyújtott – nagyon sok hasznos, a gyakorlatban alkalmazható ötlettel. A résztvevők forgatókönyveket kaptak kis költségigényű kézműves-foglalkozásokhoz, jó néhány ajándékot, reklámanyagot stb. a helyszínen el is készítették.

A képzésről a Kájoni János Megyei Könyvtár honlapjára részletes beszámolót jelentettek meg az intézmény munkatársai. (<http://konyvtar.hargitamegye.ro/hu/nd/430/gyerekek-a-konyvtarban-szakmai-kepzes-hargitamegyei-konyvtarosoknak>)

Az utolsó októberi továbbképzés Pélfonostorban zajlott, témája a könyvtári marketing, ezen belül a könyvtárak és a turizmus kapcsolata volt, a tanfolyamot Kóródy Judit, a Magyar Telekom könyvtárának vezetője tartotta. A program célja az volt, hogy a résztvevők saját könyvtáruk szolgáltatásainak kialakítása és azok népszerűsítése érdekében megismerjék az üzleti életben sikeresen működő marketingtechnikákat, és képesek legyenek hatékonyan alkalmazni azokat mind a szolgáltatások fejlesztésében, mind a fenntartókkal és a felhasználókkal való kommunikációban. A munka során megismerkedtek a marketingszemlélet adaptálásának lehetőségeivel, a szolgáltatások testreszabásának módszereivel, az ügyfélélmény fokozásának eszközeivel és az ügyfélvisszajelzések elemzésének fontosságával.

Az őszi félév utolsó tanfolyamát Ipolyságon a városi könyvtárban, a félév másik új helyszínén tartottuk *Biblioterápia a könyvtárakban* címmel. A képzés oktatója Bartos Éva, a Könyvtári Intézet nyugalmazott igazgatója, biblioterapeuta volt. Az olvasási kultúra megerősítése és fejlesztése érdekében a képzés a külföldi gyakorlatban régóta elfogadott eljárást illesztette be a könyvtárosi munkába annak révén, hogy a szakembereket röviden megismertette a biblioterápia elméletével és történetével, felkészítette őket a biblioterápiás csoportok vezetésére, szélesebb körű mentálhigiénés kompetencia megszerzésére önismereti, csoportvezetési, kommunikációs és empátia-gyakorlatok beiktatása révén.

A képzésről beszámoló jelent meg a felvidek.ma online hírportálon. (<http://felvidek.ma/2016/11/fo-cel-hogy-egy-szakmai-nyelvet-beszeljunk/>)

Az első tavaszi képzést márciusban Nagyszőlősen szerveztük meg, ismét a nyíregyházi kollégák – Vraukóné Lukács Ilona tudományos kutató és Gosztonyi Enikő osztályvezető – segítségével. *Embert barátjáról, könyvtárat könyvtárosáról* címmel olyan tanfolyam megtartására került sor, amelyen a kárpátaljai könyvtárosok megismerkedhettek a könyvtárosokkal szemben támasztott alapvető személyiségjegyekkel. A képzés önismereti teszt kitöltésével és értékelésével kezdődött. A hasonló személyiségjegyekkel rendelkezők kiscsoportokba rendeződve maguk határozták meg azt a szintet, ahová a könyvtárossal szemben támasztott alapvető elvárásokhoz képest elhelyezik önmagukat; konkrét szituációkban mutatták be könyvtáros–könyvtáros és könyvtáros–felhasználó viszonyát.

Áprilisban az első őszi alkalom után másik erdélyi képzési helyszínünkön, Sepsiszentgyörgyön is sor került a gyerekek könyvtárhasználatra nevelésének bemutatására – ismét Budavári Klára segítségével.

Előadónk meghívást kapott a romániai magyar könyvtárosok napjára is, így útban hazafelé Csíkszeredában töltött egy napot, ahol többek között a képen látható különlegesség – hatalmas szappanbuborék – készítésére tanította meg a könyvtárosokat.

Május elején a gyerekek könyvtárhasználatra nevelésének bemutatásához a következő állomás a Pélfonostori Városi Könyvtár volt, ahol a tanfolyamon – a határmenti együttműködés szép példáját megvalósítva – a Mohácsi Jenő Városi Könyvtár (Mohács) kollégái is részt vettek.

Május közepén Lendván a könyvtári esélyegyenlőség témája volt az egész napos képzés programja, a tanfolyamot Bartos Éva, a Könyvtári Intézet nyugalmazott igazgatója tartotta. A program felkészítette a könyvtár munkatársait az egyenlő esélyű hozzáférés követelményeinek megvalósítására: áttekintette a fogyatékossgal,

a szociális, az etnikai és nemzetiségi kisebbségi hátrányokkal járó problémákat, az érintett rétegek, csoportok kialakult élethelyzetének okait és következményeit; megfogalmazta a számukra nyújtandó könyvtári ellátás biztosításának szakmai és minőségi követelményeit, rávilágított az állami és társadalmi intézményekkel, civil szervezetekkel, társaságokkal, alapítványokkal stb. való együttműködés szükségességére.

A tavaszi biblioterápiai képzést Zentán, a Vajdasági Magyar Művelődési Intézetben tartottuk, a képzés oktatója Bartos Éva biblioterapeuta mellett Horváth Judit pszichológus volt. Az egynapos felkészítő program a zentai intézet Szerbiában akkreditált továbbképzéséhez kapcsolódott annak érdekében, hogy a résztvevők által elsajátított eljárás mind a művelődési hátrányokkal rendelkező gyerekek és fiatalok felzárkóztatásához, mind a kiemelkedően tehetséges gyerekek továbbfejlesztéséhez segítséget nyújtson.

A tanév legnépszerűbb témáját, a gyerekek könyvtárhasználatra nevelésének tanfolyamát a felvidéki Muzslán is megszerveztük – az egri Bródy Sándor Megyei és Városi Könyvtár gyerekkönyvtárosát, Luzsi Margót kérve fel a képzés oktatójának. A kurzus során a résztvevők elsajátították, hogyan lehet a legkülönbözőbb eszközök (a mese, a mondóka, a játék stb.) és a könyvtáros személyiségének harmonikus együttesével örömteljes együttléteket varázsolni a könyvtárba. Minden ismeretet, játékot, mesét, mondókát saját élményként próbáltak ki a nagy létszámú csoport tagjai. A résztvevők lelkileg felfrissülve, feltöltődve tértek haza a képzési nap után.

A határmenti együttműködés e képzésen is megvalósulhatott: az esztergomi Helischer József Városi Könyvtár munkatársainak egy része is ott volt a tanfolyamon.

Másik tavaszi felvidéki helyszínünk Gúta volt, ahol az előző félévben már felmerült téma – a könyvtári marketing – másik, újabb aspektusát, a hagyományos

könyvtári reklámanyagok tervezését tekintettük át. Előadóként éppen ezért ismét Kóródy Juditot, a Magyar Telekom könyvtárának vezetőjét kértük fel.

A képzésről részletesen beszámolt a gútai Városi Televízió. (<https://www.youtube.com/watch?v=fOhmZ-cHZcec&feature=youtu.be>)

2017-ben az utolsó tavaszi képzés megszervezésére Csíkszeredában került sor: Sándor Tibor, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár Budapest Gyűjteményének vezetője és Takáts Béla, a szolnoki Verseggy Ferenc Megyei Könyvtár és Közművelődési Intézet igazgatóhelyettese helyismereti, helytörténeti információk honlapokon való közzétételéről tartott két és fél napos tanfolyamot. A program a tágan értelmezett helytörténetírás metodikájával és a könyvtári helyismereti tevékenységgel foglalkozott. A résztvevők megismerték a leggyakrabban alkalmazott módszereket és segédeszközöket, találkoztak a helyismereti-helytörténeti kiadványok fajtáival. Különös hangsúlyt kapott a programban a könyvtári szolgáltatások között kiemelt helyet foglaló helytörténeti-helyismereti bibliográfiák és faktográfiai adattárak nyomtatott és elektronikus közzététele.

A megvalósítást szervező Könyvtári Intézet a támogatás felhasználása során teljes egészében, többszempon tús keresést is lehetővé téve megújította a határon túli továbbképzéseket bemutató honlapot (<https://konyvtarakhataroknelkul.hu/>); a tanfolyami résztvevők számára pedig mappába rendezett jegyzetömböt, kártyanaptárt, szórólapot készíttetett és osztott szét a határon túli helyszínek szervezőinek segítségével a képzési alkalmak során.

A fentiek jól mutatják, hogy az EMMI Kulturális Államtitkárság támogatásának köszönhetően, a korábbi NKA-pályázatok folytatásaként nemcsak fennmaradt, hanem tovább is épült a Kárpát-medencei Magyar Könyvtárosok Továbbképzési Hálózata. A résztvevők által kitöltött minőségbiztosítási kérdőívek válaszai alapján elmondhatjuk, hogy a határon túli magyar könyvtárosoknak fontos erkölcsi és szakmai támaszt jelent az anyanyelvi szakmai továbbképzés lehetősége. A folytatás is igen reményteli: augusztusban ismét minisztériumi támogatás érkezett a képzések, ezen belül a határon túli könyvtárosok továbbképzési programja újabb tanévének megvalósítására.

Hangodi Ágnes
hangodi.at.oszk.hu

ÚJ TRENDEK, REMÉNYEK – A KIHÍVÁSOK ÖZÖNÉBEN

Az Országos Széchényi Könyvtár informatikai infrastruktúrája és könyvtárszakmai alkalmazásai megújulás előtt állnak. A megújítás nem egyszerűen folytatása a korábbiaknak, mivel az elmúlt években szinte minden megkérdőjeleződött, amit a könyvtárakról gondoltunk évszázadokig. A nemzeti könyvtár összetett és speciális szolgáltatásai (ISBN-azonosítás, kötelesepéldány-gyűjtés, nemzeti bibliográfia elkészítése, országos katalógus, tudományos alap kutatások és könyvkiadás, digitalizálás stb.), az OSZK felépítése, szervezete, munkaszervezése és az ezt segítő informatikai megoldások terén egyaránt újragondolásra és újrafogalmazásra érett.

A digitális paradigmaváltás keretében az informatika nyújtotta lehetőségek a világ publikációs, kommunikációs hozzáférési szokásait gyökeresen változtatták meg. A hagyományos hordozómédiumok elektronikussal bővültek, már nemcsak szerkesztőségek gondosan hitelesített termékei kerülnek a piacra, hanem szinte bárki bármilyen formában nyilvánosságra hozhatja írásait. Ma már nemcsak filmstúdiók és hívatásos fotósok „termelik” az új digitális felvételeket, köszönhetően annak, hogy a film- és fotótechnika mindenki számára elérhetővé vált. Emellett új alkotói anyagok (online fórumok, e-mail-levelezések, digitális hagyatékok stb.) sokszorozzák a keletkező tartalmakat. Feldolgozásra vár kultúránk jelentős hordozója, az internet is, megannyi értékes tartalommal. Az adatok mennyisége exponenciálisan nő. Mit kell gyűjteni? Ezek a trendek a nemzeti könyvtár gyűjtőkörének újragondolását, valamint új e-köteles jogszabályok megalkotását inspirálják.

Az intézményesített emberi erőforrással feldolgozhatatlan mennyiségű tartalom emészthetővé tétele megkívánja az intézményen kívüli emberi erőforrások mozgósítását (crowdsourcing) és az egyszerűbb felismerő mechanizmusokkal vagy bonyolultabb mesterséges intelligenciával történő gépi feldolgozást. A Google élen jár ebben – a digitális kor embere összetett kérdéseket tesz fel az egyablakos keresőn, és jó eséllyel releváns választ kap rá. Vajon segítője és kiegészítője ez a könyvtárnak vagy éppen a konkurenciájá?

A könyvtárosi leírás formátuma, az adatok kapcsolódása egyáltalán nem triviális: a MARC leíró nyelv több mint kétezer leíró mezőre és almezőre duzzadva sem képes megoldani az adatok kapcsolatának sokszínűségét. Az új megoldások kidolgozói új katalogizálási szabványokat (pl. RDA), új adatcsereformátumot (pl. BIBFRAME), valamint új adatmodelleket és leíró filozófiákat (pl. FRBR) hoznak létre. A kapcsolt információk minden alrendszer számára elérhetőek, ami lehetővé teszi a specializált feldolgozást, a közösen használt és közösen bővített névterek létrejöttét. Az értelemtelit és értelemszerű feldolgozás, a szemantikus kapcsolódások tárháza nyílik meg a könyvtárosok előtt. A korábban Integrált Könyvtári Rendszereknek hívott szoftvereszközök kibővültek, immáron a digitális tartalmak katalogizálása és szolgáltatása (digitális könyvtár, webarchív, folyóiratszerkesztő) természetessé vált az újgenerációs Könyvtári Szolgáltatások Platformokon. A jogkezelés újradefiniálódik, az amerikai szabadabb jogkezelést a könyvtárosok Európa több országában szeretnék meghonosítani.

A hozzáférés forradalma mindent megváltoztat. Elég a világháló ahhoz, hogy egy adott helyszínen bármit megtehessen a könyvtári élet bármelyik szereplője: a kiadó, a szerkesztő, a tudós, az olvasó, a könyvtári állományt feldolgozó. A szolgáltatás és annak igénybevétele már egyáltalán nincs konkrét helyhez kötve. A technológia minden platformon mindenre alkalmas, minden helyszínen, ahol a hozzáférés biztosított. A munkaszervezés új, korábban elképzelhetetlen lehetőségei nyílnak meg: a felhasználók helyi kötöttség nélkül férhetnek hozzá az emberiség digitálisan születő vagy digitális formában is hozzáférhetővé tett kincseihöz.

Hol áll ebben a folyamatban a magyar nemzeti könyvtár e-szolgáltatási igazgatósága, és mit tett az elmúlt három esztendőben?

Az alpműködésünk fenntartása természetesen elvárható, de megvalósítása egyre nehezebb: ebben az időszakban is üzemeltettük az egyre nehezebben üzemeltethető infrastruktúrát (a működésünket átmenetileg megmentő juttatással 2015–2016-ban az

EMMI-től) és a jócskán elavuló szoftvereket. Több külsős cég fizetség nélkül végezte a rábízott feladatokat, kollégáink az alacsony fizetések és a rossz munkakörülmények ellenére álltak folyamatosan helyt. A weboldalaink részben megújultak, több korábban elkészült tematikus szolgáltatás viszont még vár arra, hogy modernebb megoldással szolgáljunk. Működik a digitalizálási szolgáltatásunk, igaz, egyre elavultabb gépeken és szoftverkörnyezetben. A digitális könyvtárunk, a MEK és a kapcsolódó szolgáltatások (EPA, HUMANUS stb.) változatlanul üzemelnek. Mindegyik területen megérttek arra a rendszerek, hogy ne csak az elkötelezett kollégák lelkesedése pótolja ki a hiányokat, hanem egy tervezett, finanszírozott megújítás történjen.

Nemcsak a meglévő fenntartás biztosítása, hanem az előrettekintés, a jövőbeli rendszer megtervezése is jelentős hangsúlyt kapott a munkánkban. Rendszeres műhelymunka indult: a meglévő szoftvereink fejlesztői és a könyvtár informatikai munkatársai havi rendszerességgel egyeztettek arról, hogy a meglévő szolgáltatásokat milyen irányba kellene továbbfejleszteni. Ide külső cégeket, egy adott témakör elismert szakembereit is meghívtuk, például a névterekéről és a statisztikáról folyó egyeztetésekre. Ellátogattunk Európa több nemzeti könyvtárába az ún. jó gyakorlat megismerése érdekében, és hogy szövetségeseiket keressünk hosszú távú, stratégiai céljaink megvalósításához (Prága, Madrid, Koppenhága, Róma, Lipcse és Frankfurt am Main, Bécs, Luxemburg). Meghívtuk a könyvtári rendszerek legfontosabb fejlesztőit, akik egész napos előadásokon és fórumokon mutatták be gyorsan változó eredményeiket. A megoldását az utóbbi években bemutatta az OCLC, a világkatalógus (WordCat) és a személynévtér (VIAF) üzemeltetője, aki a globális könyvtáros szövetség, a könyvtáros információelérés átfogó rendszerének élharcosa, jelmondata: „Ami ismert, meg kell osztani”; az ExLibris, az egyik legátfogóbb modern felhő alapú könyvtári rendszer fejlesztője és üzemeltetője; a Monguz Kft., amely hazánkban a legjelentősebb könyvtári-rendszer szolgáltató; az @cult, a legmodernebb Bibframe-t, az RDA- és FRBR-szabványokat, nyílt adatkapcsolatokat (Linked Open Data) alkalmazó, informatikailag a leginnovatívabb adatkezelést megvalósító könyvtári rendszer megalkotója. A Future of Libraries Is Open – FOLIO kezdeményezés és közösség nyílt forráskódú, moduláris keretrendszert hozott

létre, amelyben a fejlesztők, üzemeltetők és könyvtárak szabadon alakíthatják ki testreszabott rendszereiket, szabadon kezelve nemcsak az üzemeltetés, hanem a fejlesztések és módosítások kérdését.

Az ország 20 könyvtára 2016 decemberében aláírt egy szándéknyilatkozatot, miszerint „szükséges áttérni egy közös, újgenerációs, felhő alapú könyvtári platformra”. Ennek az összefogásnak a keretében a könyvtárak közösen dolgoznak azon, hogy az OSZK informatikai megújulásának, OKR nagyprojektjének keretében egy minden típusú könyvtár számára használható, felhő alapú megoldás jöjjön létre, amely nyitott a könyvtárak beköltözésére. Az országos szolgáltatások kialakítása, adatfeltöltése és karbantartása szintén közös összefogással valósul majd meg.

A 2016–2018 közötti időszakra a kormány egy nagyon jelentős fejlesztési keretet bocsájtott nagyrészt a Kormányzati Informatikai Fejlesztési Ügynökségen keresztül rendelkezésre, hogy ez a rendszerek integrált megújulását lehetővé tegye a meglévő elavult rendszerek teljes lecserélésével, a hardver és a szoftver területén egyaránt: megújul az OSZK munkatársainak és olvasóinak munkáját segítő eszközpark, jelentős tárolókapacitás áll majd rendelkezésre, kialakul egy korszerű, országos hatókörű digitalizáló műhely, megújul a rendezvény- és kiállítótermek technikai infrastruktúrája, és megújul az OSZK szervezete és szolgáltatásai is.

2018 elejére, e sorok lejegyzéséig sajnos a projektben fellépő nehézségek miatt az OSZK infrastrukturális helyzete még lényegében nem javult, sőt katasztrofálisabb lett, a hardverkörnyezet megújítása még nem történt meg, de a beszerzések részben már elindultak.

A megálmodott könyvtári rendszer igénypontjait 2017 első felében ugyanakkor már megalkották az együttműködő könyvtárak, és az év folyamán kiírták a beszerzési eljárást is. 2018 elején kerülhet sor a tenderfolyamatban a legalkalmasabb jelölt kiválasztására, és a szállítónak a szerződéskötés után 12 hónapon belül kell majd megvalósítania a kiírásban nagyon részletesen megfogalmazott elvárásokat. Ez a hagyományos könyvtári funkciók megvalósításán kívül számos újdonságot is tartalmaz majd: a digitális, illetve elektronikus tartalmak teljes körű integrációját, az újfajta tartalmak feldolgozását és szolgáltatását, a szerzői jogok alapján megvalósuló hozzáféréskezelést, és sok olyan dolgot, amely egy modern 21. századi könyvtári/közgyűteményi rendszerben alapkövetelmény. Ezen felül reméljük, hogy az elterjedt funkciókon túl előremutató újdonsá-

gokat is tartalmazhat majd az általunk megálmodott rendszer, részben az új szemantikus kapcsolódások kiaknázásával (ontológiák, kapcsolati szótárak, új adatcseré formátumok, mesterséges intelligencia), részben pedig a konzorcialis együttműködési struktúrára keresztül, amely nemcsak az intézmények, hanem minden szereplő (kiadók, szerzők, kutatók, diákok, érdeklődő olvasók stb.) bekapcsolódását lehetővé teszi egy nyíltan bővíthető rendszerben. Ehhez kapcsolódik majd a megújuló digitalizálási keretrendszer, amelybe szintén bármilyen intézmény bekapcsolódhat. A több mint tíz éve megálmodott Magyar Internet Archívum (MIA) is ennek mentén végre megvalósulhat. A webaratás és webarchiválás a digitális kor dokumentumainak összegyűjtését és megőrzését teszi majd lehetővé, hogy ne vesszenek el ezek a tünékeny kincsek se. Ez is bekapcsolódik a nagy, országos könyvtári rendszerbe, lehetővé téve a munkamegosztást és a feltárt kincsek teljesebb körű szolgáltatását.

A legfontosabb jellemzője a rendszereinknek a nyitottság, a megosztásra való törekvés. Az egyedi fejlesztéseket nyílt forráskódúvá szeretnénk tenni, és rendelkezésére bocsájtani a világ könyvtáros közösségének. A rendszereket mindenki számára elérhetővé szeretnénk tenni egy rendkívül összetett és finomhangolt jogszabási rendszeren és minősítési struktúrára keresztül. A feldolgozás, kölcsönzés, digitalizálás minden munkafolyamata átívelhet intézmények és intézményeken kívüli együttműködők között, az eredményeket a résztvevők szintén megoszthatják. A szerzői jogi

információk megadásával a kiadók és a jogtulajdosok olyan elérési hálót építhetnek ki, amelyben nagyon könnyen azonosíthatóvá és szolgáltathatóvá válik az eddig kevésbé elérhető kincs. Ez a háló nemcsak a hagyományosabb publikációk, hanem a tudományos művek cikkeire, hanganyagaira, előadásaira, honlapjaira is kiterjed. A rendszer a választás és a bővíthetőség szabadságát kínálja. Moduláris felépítésével minden résztvevő a neki legmegfelelőbb munkafolyamatot választhatja, paramétereizhetőségével a rendszer testreszabható, konfigurálható minden elképzelhető igényre. A felhő alapú rendszer, miközben leveszi az informatikai üzemeltetés terhet a rendszer használatáról, megengedi, hogy benne saját gyűjteményeket, munkafolyamatokat alakíthassanak ki, saját arculattal, az intézményekre és az egyedi gyűjteményekre jellemző sajátosságokkal.

A könyvtárak jövője nyitott. Nemcsak az OSZK, illetve a magyar könyvtárak, hanem a világ minden nagyobb, nemzeti könyvtára keresi a helyét a körvonalazódó digitális korszakban. A résztvevők összefogására egyértelműen szükség van ahhoz, hogy maguk a felhasználók is a folyamat alkotóivá válhassanak. Csak ez biztosíthatja, hogy egy modulárisan felépített, komplex rendszer jöjjön létre, amelynek alkotói és fenntartói egyaránt szabadon érvényesíthetik egyedi igényeiket.

Lendvay Miklós

lendvay.miklos.at.oszk.hu

NEMZETKÖZI KAPCSOLATAINK

Nemzetközi kapcsolatok, együttműködések, szervezeti tagságok

Az Országos Széchényi Könyvtár számára kiemelt fontosságú a nemzetközi szakmai szervezetekben való tagság, az aktív jelenlét, mely a mindennapi munkát adatbázisokhoz való hozzáférés, folyamatos információ- és tapasztalatcsere, workshopokon és konferenciákon való részvételi lehetőség formájában segíti. Számos egyéb szervezet mellett a CERL (Európai Kutatókönyvtárak Konzorciuma) és CENL (Európai Nemzeti Könyvtárak Konferenciája) rendezvényei, illetve a szervezetek rendszeres évi taggyűlése kiváló fórumot teremt külföldi társintézményekkel való szakmai kapcsolatok kiépítésére, fenntartására.

Nemzetközi szervezetek képviselőiben vendégek is érkeznek Magyarországra: 2015 októberében Gaelle Béquet-t, a Nemzetközi ISSN iroda vezetőjét fogadta Káldos János főigazgató-helyettes az OSZK-ban. Könyvtárunk bemutatkozását követően Béquet asszony a magyar ISSN-koordinátor kollégákkal folytatott tapasztalatcserét, szakmai konzultációt.

Szomszédaink...

A szomszédos országokkal fenntartott szakmai kapcsolatunk számos területet átfog.

Együttműködési megállapodások keretén belül folyamatos a kutatócsere többek között Kolozsvár, Prága és Turócszentmárton nemzeti könyvtáraival. Kölcsönös szakmai látogatások és konferenciákon való részvétel segíti a tapasztalatcserét, a könyvtárak közti együttműködést.

2015. november 10-én Huszita Konferencia megrendezésére került sor az Országos Széchényi Könyvtárban. A rendezvény életre hívásában jelentős részt vállalt az Eötvös Loránd Tudományegyetem és a budapesti Cseh Centrum. A huszitizmus magyarországi hatásáról szóló nemzetközi konferenciát a Cseh Centrum által rendelkezésre bocsátott poszterkiállítás kísérte.

Az Országos Széchényi Könyvtár rendszeresen kölcsönöz külföldi könyvtárak, múzeumi intézmények számára. Gyűjteményi kincseink 2015–2016 folyamán láthatóak voltak többek között az Eisenstadt, Betlér,

valamint Berlin és Münster partnerintézményei által szervezett kiállításokon.

Messzebbre tekintve...

A környező európai országok intézményeivel való kapcsolattartás mellett az Országos Széchényi Könyvtár célkitűzései között szerepel a földrajzilag távolabb fekvő országok, nemzetek örökségeinek bemutatása, eddig talán kevésbé ismert kultúrák értékeinek közvetítése a magyar közönség felé. Ennek jegyében 2015–16-ban több külföldi kiállításnak és szakmai bemutatonak adott otthont a magyar nemzeti könyvtár.

2015 áprilisában Ahmet Sacit Açıkgozöglü török kézműves mester tartott bemutató előadást a kötészet és könyvdíszítés oszmán hagyományairól. Az előadó ebru mester, Ahmet Sacit Açıkgozöglü 1995-ben kezdett kalligráfiával, majd 1998-ban ebru festéssel foglalkozni. Jelenleg a Marmara Egyetem művészettörténet szakán, valamint a Mimar Sinan Egyetem tradicionális török művészeti szakán oktat. Számos klasszikus ebru témájú kiállítása volt már Törökországban, Angliában, valamint Bosznia-Hercegovinában. A budapesti bemutató előadásra a Yunus Emre Intézet és az Országos Széchényi Könyvtár közös projektjeként került sor.

Ahmet Sacit Açıkgozöglü mester budapesti előadásának fő irányvonalát az oszmán könyvkötészet és könyvdíszítés hagyományainak az európaiaktól eltérő technikai adták. Megtudhattuk, hogyan készül a kubur, a speciális, henger alakú tároló doboz, melyet ebruval és bőrrel borítanak, és főként íróeszközök tárolására

szolgál. Bemutatta a murakka-készítést, a könyvdíszítés különleges fajtáját: kalligráfia vagy miniatűrök köré készített, zemin és battal fajta ebrukból kivágott szalagok használata. Lehetőség nyílt a speciális ebru akkase technika tanulmányozására is, mely ugyanannak a papírnak többszöri merítésével kalligráfia, miniatűr, illetve virágmotívum létrehozása.

2016 első felében, az áprilisi Budapest Art Week Fesztivál keretein belül nyílt meg az Országos Széchényi Könyvtárban a *Zsidó kéziratok és szertartási tárgyak* című művelődéstörténeti kiállítás. A tárlat a közös nyelv, az irodalom fontosságát hangsúlyozta, mely a zsidó népet világszerte összekötő kapocs, küldetésének tekinti továbbá a zsidó hagyományokkal és történelemmel kapcsolatos ismeretek átadását. A Jeruzsálemi Izrael Múzeum anyagából összeállított vándorkiállítást Toronyi Zsuzsanna, a Magyar Zsidó Múzeum és Levéltár igazgatója nyitotta meg, a vendégeket köszöntötte Tüske László OSZK főigazgató, valamint Ilan Mor, Izrael Állam magyarországi nagykövete.

2016 júniusában a Kínai Nemzeti Könyvtár vezetői delegációját látta vendégül az OSZK, mely alkalommal együttműködési megállapodást kötött a két intézmény. Itt tartózkodásuk során a budapesti partnerkönyvtárak mellett Visegrádra és Esztergombra is ellátogattak vendégeink. A magyarországi program zárásaként Tüske László főigazgató vacsorát adott a delegáció tiszteletére, melyen részt vett Markója Szilárd, az Országgyűlési Könyvtár igazgatója, Dippold Péter, a Fővárosi Szabó Ervin Könyvtár igazgatóhelyettese, Szócs Géza, az Országos Könyvtári Kuratórium elnöke.

2016 őszén új lendülettel folytatódott a külföldi nemzeti könyvtárak vezetőivel, illetve könyvtáros kollégákkal folytatott együttműködés. Számos megkeresés érkezett az Országos Széchényi Könyvtárba, mind hiva-

talos, bemutatkozó látogatások, mind könyvtárszakmai tanulmányutak tekintetében.

Aktuális kérdés mind magyar, mind nemzetközi szinten az árva műveket érintő szerzői jog problematikája: több külföldi partnerintézményből érkeztek szakemberek Magyarországra, hogy konzultációt folytassanak magyar kollégáikkal a témában.

2016 augusztusában nagy létszámú delegáció érkezett az Északi Nemzeti Könyvtárból. Könyvtárunk általános bemutatkozását szakmai előadás és konzultáció követte az OSZK munkatársai részvételével. Októberben a Litván Nemzeti Könyvtár két munkatársát fogadta Lendvay Miklós, az OSZK e-szolgáltatási igazgatója. Rita Pikūnaitė és Ringailė Bakienė a litván partnerintézmény információtechnológiai osztályának vezető könyvtárosa, szakterületük az árva művek feldolgozása.

A szakmai tanulmányutak és konzultációk mellett azonban jelentős vezetői szintű látogatásokra is sor került 2016 őszén, melyek a későbbi szakmai tapasztalatcserék és közös projektek alapjait fektették le. Novemberben Krasimira Stoycheva Aleksandrova, a Bolgár Nemzeti Könyvtár igazgatója és Marchela Mihaylova Borisova igazgatóhelyettes látogatott az OSZK-ba. A vendégek magyarországi programját a budapesti Bolgár Kulturális Intézet és az Országos Széchényi Könyvtár közösen koordinálta. A látogatás alkalmával a Bolgár Nemzeti Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár közti együttműködési megállapodást írtak alá. Az ünnepélyes ceremónián részt vett Olga Popova, a Bolgár Kulturális Intézet igazgatója illetve Biserka Benisheva, a Bolgár Köztársaság magyarországi nagykövete is.

2016 decemberében kazah és belorusz delegációt fogadott az OSZK. Asztanából a Kazah Nemzeti Könyvtár két munkatársa jelentős könyvadománnyal érkezett, mely az OSZK-ban megnyitott Nemzetközi Könyvsarok gyűjteményét gazdagítja. Alena Dalhapolava, a Belorusz Nemzeti Könyvtár igazgatóhelyettese pedig Francysk Skaryna díszkiadás-sorozatot adományozott könyvtárunknak, majd nagy érdeklődésre számot tartó előadásban mutatta be Skaryna életművét, a belorusz könyvnyomtatás történetét, röviden kitérve a Belorusz Nemzeti Könyvtár múltjára és jelenére. A belorusz könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából megjelent faksimile-sorozatot Európa számos könyvtárába eljuttatja az intézmény, illetve nemzetközi konferenciával, kiállítással emlékezik a jeles évfordulóra.

A vezetői és szakértői delegációk mellett egyéni kutatói projekteken is segítséget nyújt az Országos Széchényi Könyvtár: az év során két figyelemre méltó, magyar vonatkozással is bíró projekt kutatóját láttuk vendégül Angliából.

Stephen Coates (BBC külső munkatárs) az OSZK-ban őrzött Török Sophie-archívumot kutatta 2016 nyarán. Az X-Ray Audio Projekt vezetőjeként a hidegháború évtizedeiben röntgenfelvételekre rögzített hanganyagokat tanulmányozza. Budapesten az OSZK Kézirattárában végzett kutatásokat a témában megjelent kötetének új kiadásához. Paul Heartfield fotóművész közreműködésével dokumentálták e különleges hangfelvételek korai példányait a Babits- illetve Török Sophie-hagyatékból.

Ugyancsak az Egyesült Királyságból érkezett kutató az OSZK-ba 2016 őszén: Prof. Ewan Fernie Shakespeare-kutató, a Stratford-upon-Avon-ben működő Shakespeare Intézet munkatársa. Jelenlegi kutatásainak és készülő könyvének témája a Kossuth és Shakespeare közti kapcsolat, ezen a szálon jutott el nemzeti könyvtárunkba, ahol az egyedi, Shakespeare szülőházát formázó „könyvszekrényt” őrzik. A különös bútordarab és annak kalandos története az angol Shakespeare-kutatót is lenyűgözte: a Kossuth-könyvszekrényt a Cambridge University Press gondozásában megjelenő Fernie-kötet borítóján láthatjuk viszont 2017 nyarán.

Külföldi kiállítások az OSZK-ban

2016-ban a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál díszvendége Szlovákia volt, aminek apropóján *Dunán innen, Dunán túl... – szlovák–magyar és magyar–szlovák párbeszéd a fordításirodalomban* címmel nyílt kiállítás az Országos Széchényi Könyvtárban. A Pozsonyi Egyetemi Könyvtár tárlata nem utolsósorban a szlovák–magyar fordításirodalmi könyvszemle szerepét is betöltötte.

2016 őszén papír- és könyvtörténeti kiállítást hozott el hozzánk a Tajvani Nemzeti Könyvtár, melyet kölcsönös látogatás és az együttműködés kereteinek lefektetése előzött meg: 2015 áprilisában Tseng Shu-hsien, a Tajvani Nemzeti Könyvtár igazgatója látogatott Budapestre, mely alkalommal sor került a könyvtárközi együttműködési megállapodás aláírására. 2016-ban a Tajvani Nemzetközi Könyvvásár (TIBE) díszvendége Magyarország volt, ennek kapcsán Tüske László főigazgatót látta vendégül a távol-keleti intézmény.

A szakmai tapasztalatcserét követően 2016. október 15-én nyílt meg *A Civilizáció Lenyomata – A Könyvek Káprázatos Útja* címmel a Tajvani Nemzeti Könyvtár kiállítása az Országos Széchényi Könyvtárban. Az interaktív elemekben bővelkedő papír- és könyvtörténeti kiállítás betekintést nyújtott a keleti kultúra speciális szegmensébe, a 21. század nyelvén mesélve a papír feltalálása előtti „könyvekről”, a papírkészítés folyamatáról, illetve a fűzési és a nyomatkészítési technikákról.

Ewan Fernie (Shakespeare Intézet) az Országos Széchényi Könyvtárban őrzött Kossuth-szekrény előtt.

A kiállítás ünnepélyes megnyitója köré tematikus tajvani délután épült, melyet Vizi László, a Külügyminisztérium Kulturális Diplomáciai Főosztályának vezetője és Wen-Lung Tao, a budapesti Taipei Reprerzentatív Iroda vezetője nyitott meg. Vendégül láttuk Max K. W. Huang professzort, az Academia Sinica modernkori történelmi tanszékének kutatóját, aki a

tajvani Kína-kutatásról tartott előadást. A délután során Magyarországon élő tajvani zenészek előadásában tradicionális tajvani dalokat hallhattunk, a program zárásaként pedig gasztronómiai kirándulásra invitáltuk vendégeinket.

Simon-Reitz Barbara

2017 – A keleti kapcsolatok éve

A korábbi évekhez hasonlóan 2017-ben is aktív szerepvállalással volt jelen könyvtárunk a nemzetközi szinten. Számos új együttműködési megállapodás aláírásával bizonyítottuk szakmai kvalitásunkat, melynek eredményeként bővült a szakmai fórumokon, konferenciákon és workshopokon való részvételünk lehetősége. A már évek óta meglévő nemzetközi szervezetekben való tagságunk idén is több alkalmat teremtett a külföldi partnereinkkel történő tapasztalatcserére.

A CENL eredetileg Ankarába szervezett 2017-es éves kongresszusának új helyszíne, a néhány hónappal korábbi terrorcselekmények miatt, London lett. A tavaszi találkozón, melynek kiemelt témái az új könyvtárépítési stratégiák, valamint a digitális anyagok forgalmazásával és a szerzői jogokkal kapcsolatos kérdések voltak, Tüske László főigazgató vett részt.

2017 augusztusában Boka László tudományos igazgató az IFLA (Könyvtári Egyesületek és Szervezetek Nemzetközi Szövetsége) éves nagy kongresszusán a lengyelországi Wrocławban képviselte könyvtárunkat. A kongresszus témája és egyben címe is a *Libraries. Solidarity. Society* volt. A hat nap során számtalan előadáson, poszter-bemutatón és kiállításon volt lehetőség részt venni, melyek közül érdemes kiemelni az IFLA különleges szekcióját, *A könyvnyomtatás 500 éves története Belorusziában*, melyre intézményünk külön meghívást kapott.

A 2017-es CERL éves szemináriumát Amszterdamban tartották október 27-én, könyvtárunkat Boka László képviselte. Az idei téma az ún. „hibrid” gyűjtemények (pl. könyvek és művészet, múzeumi tárgyak, levéltári anyagok) láthatóbbá tételének lehetősége volt. A szemináriumon különböző galériák, múzeumok és levéltárak képviselői mutattak be integrált kutatási szolgáltatásokat.

A nemzetközi szervezetek tagsága mellett a közös jövőbeli célok és tervek gyümölcseként számos együttműködési megállapodási szerződést írt alá az Országos Széchényi Könyvtár. Különösen büszkék vagyunk, hogy a korábbi hagyománytól eltérően most a keleti kultúra értékeinek, szellemi vagyonelektárának ily módon is a részesei lehetünk. Továbbra is jó kapcsolatot ápolunk a szomszédos

országokkal: az idei évben többek között Kolozsvárról és Prágából érkeztek kutatók könyvtárunkba.

Kelet felé...

2017 májusában kezdetét vette a Török Nemzeti Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár közötti szerződést előkészítő folyamat. A szerződés aláírása ünnepélyes ceremónia keretén belül zajlott, ahol Tüske László főigazgató a miniszterelnöki delegáció tagjaként képviselte könyvtárunkat.

Novemberben nagy örömmel üdvözlöttük a Zülfü Toman vezetésével érkezett török delegációt Budapesten, valamint az ankarai magyar nagykövetet is, aki szintén szorgalmazza a két ország minél szorosabb együttműködését kulturális vonalon is. A tárgyalások során olyan fontos témák kerültek megvitatásra, mint a nemzeti könyvtárak szerepvállalása a digitális átállás terén vagy a közös török–magyar fordítások kiadásának lehetősége. A látogatás során a neves kéziratkutató, Bayoğlu Servet, török vonatkozású kéziratokban bővelkedő állományunkat mind szakmai, mind kulturális szempontból nagyra értékelte. A tárgyalások végén a felek egyetértettek abban, hogy a jövőbeni együttműködés ígéretes lehetőségeket tartogat mindkét könyvtár számára.

Ugyanebben a hónapban a kazah–magyar diplomáciai kapcsolatok felvételének 25. évfordulója alkalmából könyvtárunkban bemutatták Nemat Kelimbetov *Nem akarom elveszíteni a reményt* című könyvét. A könyvbemutatót Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke és a könyv előszavának szerzője nyitotta meg, aki szorgalmazza a két ország között kialakult jó diplomáciai és kulturális kapcsolatok elmélyítését.

Együttműködési megállapodás aláírása Ankarában

Szeptemberben a fehérorosz könyvnyomtatás 500. évfordulója alkalmából rendezték meg a *Documentary Heritage in Central European Region: Conservation, Research and Promotion* című minszki nemzetközi konferenciát, melyen könyvtárunkat Lendvay Miklós e-szolgáltatási igazgató képviselte.

2018-ban a tervek szerint a Fehérorosz Nagykövetséggel közösen mutatja be az Országos Széchényi Könyvtár a *The book heritage of Francysk Skaryna* című faksimile kiadás második kötetét. Az első kötetet 2016 decemberében mutatták be könyvtárunkban.

2017. november 8–11-e között a marokkói–magyar gazdasági vegyesbizottság hivatalos delegációjának tagjaként Tüske László főigazgató Marokkóba utazott. A két nemzeti könyvtár közötti angol, magyar és arab nyelvű megállapodás aláírására 2017. november 9-én Rabatban került sor. Meghívásunkat elfogadva 2018 tavaszán várjuk marokkói partnereinket a további sikeres szakmai együttműködés reményében.

A Török Nemzeti Könyvtár delegációja az OSZK-ban

Kínai kapcsolataink...

2017 áprilisában az Országos Széchényi Könyvtár, a Shandong Huaban Kiadó Kft. és a Magyar–Kínai Baráti Társaság közösen megrendezte a *Shandongi Han-kori körrajzolatok gyűjteménye* című album bemutatóját.

A könyvbemutatón Szöcs Géza, a Magyar PEN Club és az Országos Könyvtári Kuratórium elnöke köszöntötte a jelenlévőket. A bemutató után egy rövidfilmet is megtekinthettünk a pacskolat készítéséről. A kötetet Yu-Barta Erika és Kalmár Éva fordítók mutatták be.

Nurbakh Rusztemov, a Kazah Nagykövetség magyarországi nagykövete, Lezsák Sándor, a Magyar Országgyűlés alelnöke, Mukusheva Raushangul, a Szegedi Tudományegyetem Altajisztikai Tanszékének kazah nyelv oktatója, Kiss István, a Sonart Kft. Kiadó igazgatója

A Marokkói Nemzeti Könyvtár és az Országos Széchényi Könyvtár közötti együttműködési megállapodás aláírása Rabatban

A Kínai Kulturális Minisztérium delegációja az OSZK-ban

Május 22-én a Magyar PEN Club, az Országos Széchényi Könyvtár és a Magyar–Kínai Baráti Társaság megrendezte a kínai–magyar költészeti estet, illetve Jidi Majia *Én, a hópárduc* című verseskötetének bemutatóját. Szócs Géza és Jidi Majia nuosu származású költő, a kortárs kínai költészet kiemelkedő alakja, a Lu Xun Irodalmi Akadémia rektora, a Kínai Írószövetség alelnöke köszöntötte a vendégeket. A kötetet Szócs Géza, Rácz Péter József Attila-díjas költő, műfordító és Yu Zemin műfordító mutatta be.

Júniusban a Kínai Kulturális Minisztérium Külföldi Kapcsolatok Irodájának általános főigazgató helyettese, Zhu Qi vezetésével kínai delegáció látogatta meg könyvtárunkat. A vendégeket Szócs Géza, az Országos Könyvtári Kuratórium elnöke és Tüske László főigazgató fogadta. A magyar miniszterelnök májusi kínai látogatása során a kínai és a magyar fél kormányzati, helyi, intézményi és szakember szintű együttműködésben kötelezte el magát az „Egy Övezet – Egy Út” stratégia keretében. A Zhu Qi úrral folytatott megbeszélések során az intézményi (könyvtári) együttműködés lehetőségeit tárgyaltuk meg, különös tekintettel a Kínai Nemzeti Könyvtárral a múlt év során aláírt együttműködési megállapodásra.

2017 októberében a Zhejiang Local Chronicles Office delegációját üdvözölhettük Budapesten. A hat főből álló kutatócsoport kínai helytörténeti és történelmi írások kutatásával foglalkozik. A szakmai tapasztalatcserét követően a kutatók megtekinthették a könyvtárat, valamint

a Térképtár munkatársai kínai vonatkozású térképgyűjteményünket mutatták be.

Az évet az Országos Széchényi Könyvtár, a Magyar Képzőművészeti Egyetem, a Xu Beihong Művészeti Bizottság és a Sino-Európai Alapítvány közös kiállításával zártuk, mely a *Kultúrák és generációk. A kínai és a magyar modern művészet megalapítói és örökösei* címet kapta. A kiállítás megnyitón Hoppál Péter kulturális államtitkár és a kínai nagykövet úr is jelen volt. A megnyitő zongorakoncerttel kezdődött, melyen tehetséges fiatal művészek és Bogányi Gergely játékát hallhattuk.

2018-as terveink között szerepel a „Nemzetek falának” felépítése könyvtárunkban, amelyen külföldi partnerintézményeinktől érkezett kiadványok kapnak majd helyet.

Konrad Eszter, Lengyel Szilvia

konrad.eszter.at.oszk.hu

lengyel.szilvia.at.oszk.hu;

Az OSZK képviselte külföldön. Fontosabb utak és projektek: 2016–2017

2016. február 15–19. közt Dr. Tüske László főigazgató a Tajvani Nemzeti Könyvtárba látogatott (National Central Library), ahol fogadta őt Tseng Shu-hsien főigazgató asszony. A bilaterális tárgyalásokon és együttműködési lehetőségeken túl (a keretmegállapodásra már 2015 tavaszán, Budapesten sort kerített a két könyvtár vezetője) Dr. Tüske László *Nemzeti könyvtári feladatok egy közép-kelet európai országban a 20/21. század fordulóján* címmel előadást tartott, valamint részt vett a 2016. évi Taipei Nemzetközi Könyvkiállításon is a Balassi Intézet által koordinált magyar delegáció tagjaként. Az említett könyvkiállítás Peking után a második legjelentősebb ázsiai könyvfesztivál, a távol-keleti könyvpiac kapuja. Magyarország 2016-ban díszvendégi státust kapott.

2016. április 7–9. közt Prágában szervezték meg az *Audiovisual Data: From Acquisition to Metadata* című konferenciát, ahol könyvtárunkat Lukács Bea és Dr. Mikusi Balázs osztályvezetők képviselték. A konferencia előadásai a teljesség igényével járták körül az audiovizuális dokumentumok közgyűjteményi gyarapításával, őrzésével és szolgáltatásával kapcsolatos különféle problémákat, különösen nagy figyelmet szentelve a celluloid film megőrzésének és digitalizálásának. Az előadók között a V4 országokon kívül Németország, Norvégia és Finnország is képviseltette magát.

2016. május 31. – június 2. közt megvalósult *Libraries V4 in the Decoy of Digital Age* című konferencián Dancs Szabolcs (OSZK) és Jávorka Brigitta (Könyvtári Intézet) tartott előadást Brnoban. A V4 országai hagyományosan évente megtárgyalják a régió könyvtári ügyeinek új fejleményeit. Az elhangzottak jelentős mértékben hasznosultak az OSZK aktuális projektjeiben, a megvalósítandó könyvtári szolgáltatási fejlesztések szakmai szempontjainak és prioritásainak kialakításakor is figyelembe vették őket, valamint ezeket tekintetbe véve fogalmazta meg az OSZK a javaslatait az UNESCO-nak a dokumentumörökség megőrzésével kapcsolatos ajánlása tárgyában.

2016. június 13–14.-én zajlott Luxemburgban az EU-Member States Expert Group (MSEG) on Digitisation and digital preservation szakértői testületének félévente

rendszeresített megbeszélése. Az Európai Bizottság által működtetett szakértői testületben az OSZK-t Dr. Tóth Máté képviseli 2013 óta. A félévente tartott megbeszéléseken az egyes tagállamok digitalizálási politikájáról, projektjeinek alakulásáról esik szó, megvitatva az Európai Bizottság által kitűzött irányokat. A megbeszéléseken beszámol a működéséről, aktuális fejlesztéseiről az Europeana is.

2016. november végén, illetve **2017 decemberében** is részt vettünk a *Szemantikus Web a Könyvtárakban (SWIB)* című konferenciasorozat újabb rendezvényein, ahol az OSZK-t Lendvay Miklós képviselte. Az évente tartott konferenciák egy németországi kezdeményezés hatására immár nemzetközivé váltak, s elsődlegesen a könyvtárakban és a hozzájuk kapcsolódó intézményekben létrejövő kapcsolt adatokra (LOD – Linked Open Data) fókuszálnak. A 2016-os bonni konferencia fő témája a kapcsolt adatok és a használatos szótárak (schema.org, foaf stb.) gyakorlati alkalmazása volt, míg a 2017-es hamburgi konferencián a fő hangsúly az adatok megosztására és összekapcsolására került, bemutatva a nemzetközi jó gyakorlatokat, a létező szoftvereket és felhasználói eszközöket. Az OSZK az Országos Könyvtári Platform tenderkiírása során a magyar könyvtárak igényeinek összegyűjtésével nagyban hozzájárult a nyílt forráskódú FOLIO platform irányainak meghatározásához.

2017. május 15–16.-án az Európai Nemzeti Könyvtárak Konzorciumának (CENL) éves ülésére Londonban került sor a British Library szervezésében, melyen az OSZK-t Dr. Tüske László főigazgató képviselte. Harminchárom ország képviselőjében mintegy negyvenhét könyvtári vezető vett részt a találkozón, mely a szakmai és pénzügyi beszámolókon túl érdekes előadásokat, vitákat tartalmazott. A témák között szerepeltek névterekkel, szerzői és közlési jogokkal, valamint digitális publikálási problémákkal kapcsolatos kérdések. A kiemelt tematika 2017-ben a könyvtári terek átalakulása volt, amit a *Transformative Library Spaces* panel keretében mutattak be a közelmúltban épült új vagy felújított könyvtárak vezetői.

2017. május 15–17. közt, a Varsói Nemzetközi Könyv vásárhoz kapcsolódóan szerveztek a V4-ek olvasásszociológiai, olvasásnépszerűsítési konferenciát *Implementing the educational, social and scientific projects in the realm of pro-reading policies* címmel. Könyvtárunk részéről

Dr. Boka László tudományos igazgató tartott angol nyelvű előadást a rangos konferencián, melyet a Lengyel Nemzeti Könyvtár és a Lengyel Kulturális Minisztérium szervezett, s melyen a visegrádi országok mellett az Amerikai Egyesült Államoktól a Balti államokig több elismert szakember (egyetemi oktató, könyvkiadó, könyvterjesztő és könyvtári vezető) vett részt.

2017. június 29–30. közt Dr. Tüske László főigazgató – miniszterelnöki delegáció tagjaként – együttműködési megállapodást írt alá a Török Nemzeti Könyvtárral Ankarában. A dokumentum új fejezetet nyitott a két intézmény már meglévő jó kapcsolataiban, a gyűjtemények és kutatók együttműködésében.

2017. augusztus 22–24. között a lengyelországi Wrocław adott helyszínt a könyvtáros szakma legnagyobb éves kongresszusának (IFLA). A több mint 3400 fős rendezvényen Magyarország 5 fővel képviseltette magát, a fővárosból az OSZK-t Dr. Boka László tudományos igazgató képviselte, aki a szakmai programokon túl részt vett a kongresszus keretein belül évente megrendezett CDN-konferencián is. Ez utóbbin csak a nemzeti könyvtárak főigazgatói, illetve helyetteseik vitatják meg a legfontosabb szakmai kérdéseket, éves programokat és terveket. A kongresszus szakmai programjai a szokásokhoz híven az IFLA-közgyűléssel zárultak, ahol az OSZK is szavazati joggal bír.

2017. október 25-én Amszterdamban rendezték meg az Európai Kutatókönyvtárak Konzorciumának (CERL) éves konferenciáját és szemináriumát. 2017-ben az amszterdami Rijksmuseum és annak könyvtára, valamint az Amsterdam University volt a vendéglátó. A szakmai szemináriumot követő napon került sor az éves közgyűlésre, melyen az OSZK-t és közvetetten hazánkat Dr. Boka László tudományos igazgató képviselte. Az OSZK tagsága ún. klaszterrendszerben további 15 értékes régi könyvállománnyal rendelkező hazai egyházi könyvtárat is magába tömörít. 2017-től a CERL új elnöke Kristian Jensen úr, a British Library képviseletében.

2017. november 8–11-én a Marokkói Királyság Nemzeti Könyvtárába látogatott Dr. Tüske László főigazgató. Az utazás jogalapját a Magyar-Marokkói Gazdasági Vegyes Bizottság soros ülése teremtette meg. A marokkói nemzeti könyvtár 2008-ban nyitotta meg kapuit új épületében, modern könyvtártechnológiai berendezésekkel. A kölcsönös kapcsolatfelvétel szellemében főigazgató úr Budapestre invitálta Abdalilah al-Tahani marokkói könyvtárigazgatót.

2017. december 4–6. között került sor Tbilisziben a Magyar Napokra, melynek fővédnöke Lévai Anikó volt. Az OSZK-t Dr. Tüske László főigazgató képviselte. A rendezvénysorozat keretében – a Külgazdasági és Külügyminisztérium felkérésére – a MANK Nonprofit Kft. *Magyarország Georgiában* címmel kiállítást szervezett a fővárosban, bemutatva a két nép kapcsolatrendszerének történetét. Az eredeti és reprint tárgyakat is bemutató kiállítás alapját az OSZK *Magyarok a Kaukázusban* című korábbi kiállítása szolgáltatta.

Boka László
boka.at.oszk.hu

ZIRCEN TÖRTÉNT

2015

Az év az apátság bor- és sörtermeléséről szólt. A Múzeumok Éjszakájának központi témája Zircen a bor volt. A műemlékkönyvtár ennek kapcsán a magyar ciszterci szőlőtermesztés történetét dolgozta fel egy kiállítás keretében. A bor fontos szerepet töltött be a liturgiában, de az apátságok kereskedtek is vele. Az első ciszterci monostor, Cîteaux a francia minőségi borok termelésében élen járt, burgundi szőlői már a 12. században gazdaggá tették az apátságot. Forrásokkal bizonyítható, hogy a 14. században az avignoni pápai udvart is ők látták el rendszeresen borral. A legtöbb ciszterci monostor környékén igyekeztek tehát szőlőskerteket telepíteni. Magyarországon például fontos szerepet játszott a középkori egri borkultúra kialakulásában Bélaháromkút (ma Bélapátfalva) apátsága, de a bor-

termelés kapcsán említhetjük Cikádort (ma Bátaszék) is. A zirci ciszterciek jelentős szerephez e területen a 18. századtól, az újraalapítástól jutottak. Badacsonyban, Somlón rendelkeztek szőlőkkel, majd a Pilis és Pásztó Zirc vezetése alatt történő egyesítésével Egerben és Tokajon is rendelkeztek már birtokokkal. A kiállításon érdekességként több korabeli borosüveg-címkét is bemutatunk. Ahol az éghajlati viszonyok nem tették lehetővé a bortermelést, ott megjelent a sörfőzés. A Zircet újraalapító Henrichau (ma Henrykóv) apátsága gazdaságának már a középkorban az egyik legfontosabb ága volt a sörfőzés. Így nem meglepő, hogy ennek kultúráját a 18. században Zircen is megvalósították, amikor 1734-ben megnyitották a sörfőzdet, amely egészen a 19. század közepéig működött.

Ezt a hagyományt élesztették fel a szerzetesek 2015-ben, mikor augusztusban megnyitották a Zirci Apátsági Manufaktúrát. A műemlékkönyvtár erre az alkalomra megírta a zirci sörfőzés történetét, valamint a Plakát- és

Kisnyomtatványtár segítségével egy sörplakát-kiállítást mutatott be, ahol a magyar sörgyárak plakátjaiból állított össze válogatást.

2016

A műemlékkönyvtár régóta jó kapcsolatot ápol a *Magyar Grafika* folyóirattal. Így természetes, hogy egyik helyszínéül szolgált annak a vándorkiállításnak, amelyet a lap fennállásának 60 éves jubileumára rendeztek. A kiállítást Maczó Péter, a *Magyar Grafika* arculatának tervezője nyitotta meg, és számos környékbeli nyomdászt vonzott. A tárlat április 28. és május 13. között volt látható.

Az intézmény nagyterme meglepően jó akusztikával rendelkezik. A Zirci Városi Vegyeskarral már régóta terveztük ennek a lehetőségnek a kiaknázását; erre április 23-án egy koncert keretében került sor. Az *Éneklő könyvtár, esti kalandozás a könyvek lapjain és a dallamok szárnyán* címmel meghirdetett program nagyon sikeres volt, mintegy 200 fős hallgatóságot vonzott. A koncertet blokkokra bontottuk, az egyes blokkok között az elhangzott művekhez kapcsolódó könyvet mutatott be a könyvtár vezetője az állományból a közönségnek.

A műemlékkönyvtár 1953-ban került az Országos Széchényi Könyvtár kezelé-

sébe. Ekkor került számos kézirat Zircről Budapestre, köztük tíz kódex is. Közülük a legjelentősebb egy 15. században készült, két latin nyelvű művet tartalmazó kötet. A kötet nagyobb része Johannes Herolt – egy 15. században élt nagyhatású domonkos szerzetes – prédikációit tartalmazza, míg másik része egy bestiáriumot. Boreczky Anna így ír erről: „A Bestiarium

egymás után bemutatott élőlények sorozatára épül. Az egyes élőlényekről szóló szövegegységek rendszerint két részből állnak: egy leírásból, melyben a teremtmény jellegzetességeiről, viselkedéséről olvashatunk és egy moralizáló szakaszból, melyben az adott élőlény természetének követendő, vagy éppen elvetendő vonásai az Isten

és az ördög, illetve az erényes és bűnös ember cselekedeteinek analógiájaként jelenik meg.” A zirci Bestiariumot tollrajzok díszítik, és glosszaként elszórtan horvát és magyar szavak szerepelnek benne, melyeket egy 15. században Délvidéken élő ferences szerzetes, Tamás testvér jegyeztet fel. Ez arra utal, hogy a kötetet prédikációs tevékenységéhez használta. A zirci Bestiarium a benne olvasható magyar szavak miatt nemcsak fontos kultúrtörténeti, hanem igazi nyelvtörténeti dokumentum is. Ezt a Bestiariumot jelentette meg közösen a Zirci Ciszterci Apátság és az Országos Széchényi Könyvtár. A könyvbemutatóra október 13-án került sor Zircen, ahol a

meghívott vendégeket Dékány Árpád Sixtus apát és Boka László kiadóvezető, tudományos igazgató köszöntötte. A kötetéről, valamint a bestiarium műfajáról Csányi Vilmossal Boreczky Anna, a kötet szerkesztője beszélgetett.

2017

A Múzeumok Éjszákjára a könyvtár a szerzetesrendek – közülük elsősorban a ciszterciekre fókuszálva – mézhez, méhészethez kötődő történetét mutatta be egy kiállítás keretében. Ugyanis a bencések és a ciszterciek fontos szerepet töltek be a házi méhtartás elterjesztésében a Kárpát-medencében. A kiállításon régi méhészeti könyveket mutattunk be az állományunkból, és külön tablót kapott Szent Bernát, a méhészek védőszentje.

Július 14. és október 1. között rendeztük meg a könyvtár Barokk termében a *Rembrandt van Rijn biblikus művei* című kiállítást. Thomas Emmerling magángyűjtő kollekciójából 58 metszetet mutattunk be. Emmerling úr szerint „a műgyűjtés egy szenvedély, de e szenvedély eredményét megosztani az emberekkel, így vitára készíteni őket a gyűjtő társadalmi felelősségvállalását mutatja.” Rembrandt alkotásaihoz kiváló enteriőrrel szolgált a barokk könyvtárbútorzat, a barokk könyvkötések. A kiállítást Bérczi Bernát kormányzó perjel nyitotta meg, és két és fél hónap alatt több ezren keresték fel.

Németh Gábor
gnemeth.at.oszk.hu

PERSZONÁLIA

Perszonália 2015

A legötletesebb stand: A 20. Múzeumok Majálisán az Országos Széchényi Könyvtár standja – 112 múzeum versenyében – a legötletesebb, legkreatívabb múzeumi megjelenés különdíjában részesült. A stand design-ját Sebestyén Lilla, a Tudományos és Nemzetközi Titkárság munkatársa tervezte és készítette el.

Bolyai-plakett: 2015. július 2-án, a „Bolyai-napon” az MTA Dísztermében elismerésben részesültek azok a fiatal kutatók, akik a leginkább kiemelkedő tudományos teljesítményt nyújtották az ösztöndíj idején, a legkiválóbb 15 kutató pedig – köztük **Mikusi Balázs**, az OSZK Zeneműtárának vezetője – Bolyai-plakettet vehetett át Lovász Lászlótól, az MTA elnökétől. Három mintaelőadás is szerepelt a három nagy tudományterület képviselőjében. Az MTA Bolyai János Kutatási Ösztöndíj Kuratóriuma a humán- és társadalomtudományok képviselőjében Mikusi Balázst kérte fel előadásra, aki „*Mit gyűjtött Haydn? Egy zeneszerzői kottatár rekonstrukciója*” címmel számolt be a Bolyai-ösztöndíj támogatásával folytatott hároméves kutatómunkája legfontosabb eredményeiről.

Szinnyei József-díj: 2015. augusztus 20-án **Szilágyiné Bánfi Szilvia**, az Országos Széchényi Könyvtár tudományos kutatója a könyvtári szakterületen hosszabb időn át végzett kiemelkedő teljesítménye elismeréseként Szinnyei József-díjban részesült.

Széchenyi Ferenc-émlékérem: a kitüntetést 2015. november 25-én, a Széchényi-émléknapon vehette át **Hegyközi Ilona**, a Könyvtártudományi Szakkönyvtár vezetője.

Magyar Örökség Díj: 2015. december 19-én posztumusz kitüntetésben részesült a Varga Tamás matematikatanár, Vargha Balázs irodalomtörténész és Varga Domokos író által képviselt szellemiség. Dr. Vargha Balázs 1977-től 1984-ig az OSZK munkatársa volt.

Akadémiai doktori cím:

Sarbak Gábor *Declarationes constitutionum. Gyöngyösi Gergely és a pálos rend alkotmánya (Editio critica commentariis)* című MTA doktori értekezését sikeresen megvédte.

Ungváry Krisztián *A Horthy-rendszer mérlege. Diszkrimináció, szociálpolitika és antiszemitizmus Magyarországon 1919–1944* című MTA doktori értekezését sikeresen megvédte.

PhD:

Papp Judit *Múlt és jelen. „Pillanatképek” a XX. századból. Escher Károly fotóriporter, fotóművész munkássága, az Országos Széchényi Könyvtár Fényképtárában őrzött filmnegatív-hagyatékának állományvédelmi felmérése* című doktori értekezését sikeresen megvédte és a doktori fokozatot megszerezte. A disszertáció a Magyar Képzőművészeti Egyetem Doktori Iskolájában készült.

Garadnai Erika *A felső-magyarországi hitvita szövegkapcsolati rendszerének vizsgálata* című doktori értekezését sikeresen megvédte és a doktori fokozatot megszerezte. A disszertáció a Miskolci Egyetem Irodalomtudományi Doktori Iskolájában készült.

Patonai Anikó Ágnes *Kísérletek a nemzeti tragédia (újra)teremtésére: Jókai Mór történeti tárgyú drámái az 1850-es években* című doktori értekezését sikeresen megvédte és a doktori fokozatot megszerezte. A disszertáció a Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar Irodalomtudományi Doktori Iskolájában készült.

Búcsúzunk...

Vekerdi József nyelvész, indológus, műfordító, kutató, a Dayawati Modi Vishwa Sanskriti Samman-díj, az OSZK Bibliothecarius Emeritus cím és a Széchényi-díj kitüntetettje, 2015. szeptember 28-án Budapesten elhunyt. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Berlász Jenő történész, könyvtáros, a Magyar Tudományos Akadémia doktora, a Budapesti Corvinus Egyetem címzetes egyetemi tanára, könyvtárunk örökös tagja, a Bibliothecarius Emeritus cím tulajdonosa, a Magyar Örökség Díj kitüntetettje, a Budapest IX. kerület Ferencváros díszpolgára, 2015. december 6-án elhunyt. Temetése 2015. december 28-án volt a Farkasréti temetőben. Emlékét megőrizzük!

Perszonália 2016

Erdődy-díj: 2016. február 9-én adták át az Irodalomtudományi Intézetben a kortárs irodalmi, színházi vagy irodalomtudományi teljesítmény elismeréséért alapított Erdődy Edit-díjat, amelyet ez évben **Visy Beatrix**, az OSZK Tudományos Titkárság kutatója vehetett át *Szavakkal körbe* című új kötetéért.

Bibliothecaria Emerita: 2016. április 29-én került sor a Bibliothecaria Emerita cím ünnepélyes átadására. A kitüntetést a könyvtár főigazgatója, Tüske László adta át az OSZK-ban életpálya jelleggel végzett áldozatos munkájának elismeréseként **Ferenczy Endréné Wendelin Lídiának**, a könyvtár egykori munkatársának.

Markusovszky-díj: Dr. **Dörnyei Sándor**, könyvtárunk bibliothecarius emeritusa 2016. május 4-én vette át az *Orvosi Hetilap* Markusovszky Lajos-díját *A korabeli sajtó Semmelweis betegségről és haláláról* című, a lapban az elmúlt megjelent tanulmányáért. Egy héttel korábban a Magyar Orvostörténelmi Társaság tiszteletbeli tagja címet tanúsító oklevelet vehetett át az orvostörténelem és a gyógyszerészettörténet kutatásához nélkülözhetetlen bibliográfiák összeállításáért.

Juhari Zsuzsanna-díj: a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat és a Tudományos Újságírók Klubja Juhari Zsuzsanna-díj pályázat elismerő oklevelével díjazta a 2016 áprilisában indított, a Térképtár munkatársai által üzemeltetett blogot, a *Földabroszt*.

Mikusi Balázs az IAML alelnöke: a Zenei Könyvtárak Nemzetközi Szövetsége (IAML) a szervezet különböző bizottságaiban évek óta végzett aktív és építő munkáját méltányolva a tagság szavazata alapján Mikusi Balázst, a Zeneműtár vezetőjét a 2016–2019-es időszakra alelnökkévé választotta.

Szinnyei József-díj: 2016. augusztus 18-án **Bánkeszi Lajosné**, a Könyvtári Intézet címzetes igazgatója szakmai munkássága elismeréseként Szinnyei József-díjban részesült.

Családbarát Munkahely díj: az Emberi Erőforrások Minisztériuma Család- és Ifjúságügyért Felelős Államtitkársága 2016. július 19-én emlékplakettet és oklevelet adományozott az Országos Széchényi Könyvtárnak, amely a költségvetési intézmények kategóriában egyedüli könyvtárként nyerte el a díjat, s ezáltal jogosulttá vált a „Családbarát Munkahely” cím használatára.

Becsületkereszt kitüntetés: Józsefváros Önkormányzata Becsületkereszt kitüntetést adott át az Országos Széchényi Könyvtárnak az 1956-os forradalom 60. évfordulójának alkalmából.

A magyar nyelv napja díjazottja: 2016. november 13-án A magyar nyelv napja ünnepi galáján a Nyelvi esszé pályázat díjazottjaként vett részt könyvtárunk tudományos kutatója, **Vasné dr. Tóth Kornélia**. A díjat a Pesti Vigadó dísztermében vehette át.

Széchenyi Ferenc-emlékérem: a kitüntetést a 2016. évi Széchényi-emléknapon **Vizkelety Andrásné Dr. Ecsedy Judit** nyomdatörténész, bibliográfus vehette át.

PhD:

Zsupán Edina *A wolfenbütteli corvinacsoport* című doktori (PhD) értekezését sikeresen megvédte. A disszertáció az ELTE BTK Nyelvtudományi Doktori Iskola Ökörtudományi Programja keretében született meg.

Búcsúznak...

P. Hervay Ferenc Levente OCIST történész, könyvtáros, bibliográfus, tanár, a Fraknói Vilmos-díj és a Széchényi-díj kitüntetettje 2016. február 8-án elhunyt. Búcsúztatása és temetése 2016. február 12-én volt Zircen. Emlékét kegyelettel és tisztelettel megőrizzük.

Szeibert Józsefné sz. Szikrai Margit okleveles könyvelő, az Országos Széchényi Könyvtár egykori munkatársa 2016. február 10-én, 85 éves korában elhunyt. Temetése 2016. március 7-én volt a dunakeszi temetőben. Emlékét megőrizzük!

Somogyváry Gyula könyvtáros, magyar nyelv és irodalom szakos és hittanár, az Országos Széchényi Könyvtár egykori munkatársa 2016. február 28-án elhunyt. Emlékét kegyelettel megőrizzük!

Tőkés Lászlóné Párkai Magdolna könyvtáros, az Országos Széchényi Könyvtár egykori munkatársa, a korszerű szakkatalógus-reform egyik indítója és gyakorlati végrehajtója, több kitüntetés birtokosa 2016. február 15-én, 85 éves korában elhunyt. Temetése 2016. február 26-án volt a szödligeti temetőben. Emlékét megőrizzük!

Zimányi Magda, a MEK Egyesület alapítója és vezetőségi tagja, az MTA Wigner Fizikai Kutatóközpont Részecske- és Magfizikai Intézet nyugdíjas tudományos munkatársa, a Számítógép Hálózati Központ egykori vezetője 2016. március 26-án 82 éves korában elhunyt. Temetése 2016. április 21-én volt Budapesten. Nyugodjék békében!

Schwarz Jenő könyvtáros, egykori munkatársunk 2016. április 18-án, 71 éves korában elhunyt. Több könyvtárban dolgozott és igazgatta a pilisborosjenői művelődési házat, mielőtt a nemzeti könyvtár munkatársa lett, ahol nyugdíjba vonulása előtt több mint tíz évig dolgozott a Főlépédközpontban, majd a Könyvfeldolgozó Osztályon. Temetése 2016. május 5-én volt a pilisborosjenői temetőben. Emlékét megőrizzük!

Lászik Mária, a Zeneműtár egykori zenei könyvtárosa 2016. május 4-én, életének 88. évében elhunyt. Tíz évig dolgozott könyvtárunkban, ahol a Színháztörténeti Tár és Zeneműtárban segítette az olvasókat, kutatókat és feldolgozatlan zenei kéziratok gyorskatalógusán dolgozott. Az Újpesti Evangélikus Egyházközség presbitere, harminc esztendőn át jegyzője volt; több évtizeden át énekelt szólamvezetőként a Lutheránia Kórusban. Temetése 2016. június 1-jén volt a Budapest-Újpest Megyeri úti temetőben. Emlékét megőrizzük!

Ákom Márta, az OSZK Hírlapfeldolgozó Osztályának egykori vezetője 2016. október 20-án súlyos betegség után 75 éves korában elhunyt. Az egyetem elvégzése után előbb az MTA Könyvtárban, majd a Fővárosi Levéltárban dolgozott. 1976-ban került az OSZK-ba, s nyugdíjazásáig itt dolgozott. Fontos szerepet játszott a periodikagyűjtemény rekatalógizálásában. Emlékét megőrizzük!

Magyar Örökség Díj: a Magyar Örökség és Európa Egyesület Magyar Örökség Díjának Bírálóbizottsága az Országos Széchényi Könyvtár Restauráló laboratóriumának pergamenkódex restauráló eljárását Magyar Örökség Díjjal jutalmazta. Az elismerést Beöthyné Kozocsa Ildikó és Érdi Marianne vette át. Elismerés illet minden restaurátor kollégát, akik egykor (25–30 éve) a Corvina-programban dolgoztak (Beöthyné Kozocsa Ildikó, Ádám Ágnes, Ballagó Lászlóné, Czigler Mária †, Csillag Ildikó, Farkas Csilla, Kálmánné Horváth Ágnes, Lente Zsuzsanna és Szlabey Györgyi, az Egyetemi Könyvtár restaurátora). Az általuk kidolgozott pergamenöntési technikát használják máig világszerte. Gratulálunk munkatársainknak!

Szép Magyar Könyv 2016 Verseny: a Magyar Könyvkiadók és Könyvterjesztők Egyesülése által meghirdetett könyvkiadói megmérettetésen ismeretterjesztő kategóriában oklevelet nyert ifj. Bertényi Iván – Boka László: *Propaganda az I. világháborúban* című kiadványunk. E kötet ugyanakkor az Antall József Emlékdíjat is nyerte. A grafikai munkát és a tördelést Vincze Judit kollégánk végezte. A tudományos művek, szakkönyvek, felsőoktatási könyvek kategóriájában oklevelet nyert Rainer M. János, az 1956-os Intézet vezetőjének *Az 1956-os magyar forradalom* című kötete. A díjakat a 88. Ünnepi Könyvhét és 16. Gyermekkönyvnapok nyitónapján adták át a Petőfi Irodalmi Múzeumban.

Szinnyei József-díj: 2017. augusztus 19-én **Nagy Zoltán**, az Országos Széchényi Könyvtár nyugalmazott munkatársa, a Magyar Könyvtárosok Egyesülete Műszaki Könyvtáros Szekciójának elnöke, nemzeti ünnepünk alkalmából munkásságért Szinnyei József-díjban részesült.

Széchényi Ferenc-emlékérem: a kitüntetés 2017. évi Széchényi-emléknapon **Tokaji Nagy Erzsébet**, az Országos Lelőhely-koordinációs és Dokumentumellátó Osztály munkatársa vehette át.

PhD:

Hende Fanni a *Politikai reprezentáció a magyar országgyűléseken 1687 és 1765 között* című doktori értekezését sikeresen megvédte és a doktori fokozatot megszerezte. A disszertáció a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Böl-

csészet- és Társadalomtudományi Karának Történelem-tudományi Doktori Iskolájában készült.

Szebelédi Zsolt *Szerémi György Epistolájának nyelvi elemzése* című doktori értekezését sikeresen megvédte és a doktori fokozatot megszerezte. A disszertáció a Pázmány Péter Katolikus Egyetem Nyelvtudományi Doktori Iskolájában készült.

Konrád Eszter *The Representation of the Saints of the Mendicant Orders in Late Medieval Hungary* című doktori értekezését sikeresen megvédte. A disszertáció a Közép-európai Egyetem (CEU) Középkor Tanszékén készült.

Búcsúzunk...

Zágonyi Ilona Sarolta, az OSZK egykori munkatársa 2017. január 30-án, életének 90. évében elhunyt. Teljes szolgálati idejét a nemzeti könyvtárban töltötte, dolgozott a Könyvfeldolgozó Osztályon, az Olvasószolgálati és Tájékoztató Osztályon is, és nyugdíjazás után is aktívan részt vett a Gyarapító és Feldolgozó Főosztály munkájában. Temetése 2017. március 6-án volt a Farkasréti Temetőben. Emlékét megőrizzük!

Palotás Endréné Pesthy Klára, az OSZK Fölőpéldány Központjának egykori munkatársa 2017. február 24-én, életének 74. évében elhunyt. Palotás Endréné Pesthy Klára összesen 36 éven át dolgozott egyazon osztályon mint címleíró könyvtáros a nemzeti könyvtár munkatársaként. Emlékét megőrizzük, nyugodjék békében!

Somorjainé di Gléria Zsuzsanna, a Könyvfeldolgozó Osztály egykori munkatársa 76 éves korában, méltósággal viselt hosszú betegség után elhunyt. 1984 óta volt könyvtárunk munkatársa és nyugdíjba vonulása után is évekig dolgozott helyettesítőként. Részt vett a cédulakatalógusok retrospektív konverziójában, az utómunkálatokat végző munkacsoport oszlopos tagjaként. 2012-től 2016 novemberéig önkéntesként folytatta munkáját. Búcsúztatása 2017. június 16-án volt a Farkasréti Temetőben. Emlékét megőrizzük!

Nyíri Béla operatőr, az OSZK egykori munkatársa 2017. június 14-én elhunyt. Megalakulásától munkatársa volt a Történeti Interjúk Tárnak, ahonnan 30 év után ment nyugdíjba. Több száz életútinterjú és több tucat magyar dokumentumfilm operatőre volt, csaknem száz alkalommal rögzítette az Országos Széchényi Könyvtár fontos pillanatait, jelentős eseményeit. Nyugdíjba vonulása után is, az utolsó pillanatig, heti rendszerességgel visszajárt segíteni egykori kollégáinak. Temetése 2017. augusztus 8-án volt az Óbudai Temetőben. Emlékét megőrizzük!

Dr. Tremkó Györgyné Meszleny Mária, egykori kolléganőnk 2017. december 2-án, életének 82. évében elhunyt. Több mint húsz éven át dolgozott az OSZK-ban, több területen, különféle vezetői beosztásokban. Cikkei jelentek meg szakfolyóiratokban és a Magyar Könyvtárosok Egyesületében is tevékenykedett. Nyugdíjas éveiben történelmi ihletésű regényt ír és családi emlékeit foglalta össze. Gyászmiséje 2017. december 18-án volt a farkasréti Mindenszentek Plébániatemplomban. Emlékét megőrizzük, nyugodjék békében!